

דבר העורכת

גיליונות נושא – כן או לא?

אני מתחבטת בשאלה, או יותר נכון, היא חובטת בי, מאז שנוכחתי לראות שכמעט כל מי ששולח/ת לי חומרים שואל/ת מה הנושא, ואני עונה בשאלה: למה נושא?

על פניו נדמה לי שנושא שהוא ספציפי פוגע במגוון, ומבחינתי הנושא הוא המגוון, או המגוון הוא הנושא: מגוון הנושאים, מגוון הקולות, מגוון הסגנונות שאני מבקשת לפרוש בפניכם בכל גיליון – כעין מיקרוקוסמוס של העשייה העכשווית במרחב הספרותי שלנו, על כל פניו, ובמובן זה אני חוששת שתיחום הנושא יגביל גם את מגוון הרחשים. כך אני מרגישה, אבל אולי אני טועה. אני מניחה שבהמשך ניחד גיליון אחד בשנה לנושא אחד, ולו כדי לבדוק איך זה משפיע על המגוון.

ובינתיים – הנושא הוא מגוון. של ספרות טובה. מכל טוב היצירה (המתפרסמת כאן לראשונה, חשוב לי להדגיש) בשירה, בפרוזה, במסה ובפרשנות, בפרישה רוחבית וגם אורכית-בינדורית, וכן, כמובטח, סיפור ביכורים של יוצרת מוכשרת בתחילת דרכה, שזהו לה פרסום ראשון בפרוזה.

בשער, בהמשך למגמה שאשתדל לדבוק בה, אמנות ישראלית שמתכתבת עם ספרות – פרט מתוך "הדרך לעין חרוד" של האמנית אפרת גלנור, מסע בעקבות ספרו של עמוס קינן, שמסתיים כעת אחרי שנתיים בתערוכה מסכמת, שמכנסת את כל תחנותיו.

שלכם,
מיכל חרותי

שישים ותשע* אסתי ג. חיים

שישים ותשע. המספר הדהד לי במוח עם כל צעד שעשיתי בדרכי חזרה מסדנת הכתיבה האוטוביוגרפית במרכז התרבות הדתי הקרוב יחסית לביתי. אומנם אני אתיאיסטית, לא מאמינה בדבר, אבל זה היה המקום היחיד שבו היה קורס כזה, ואני רציתי לכתוב משהו מתולדות חיי. בעצם רציתי לצעוק, הלו, הייתי כאן, חייתי על האספלט הזה. בעיר הזאת.

עשרות אלפי פעמים צעדתי ברחובות האלה, גררתי את עגלתו של יותם, ליוויתי אותו לבית הספר, נסעתי לעבודה, חזרתי מהעבודה, יצאנו לבילוי, הלכתי לחנות, מיהרתי הביתה, חלפתי בדרכי אל מחוץ לעיר, אל מחוץ לארץ, נפלתי לבורות הנפש שלי, קמתי, זחלתי, אכלתי את עצמי, בכיתי, שתקתי, השתגעתי, איבדתי, אחזתי, שרדתי, רקדתי, אבל הסתפקתי במילים כתובות, חיבורות, שסיפרו איזו בדיה על בסיס הזיכרונות שלי.

צעדתי מהר. המפגש הסתיים מאוחר מן הרגיל והשעה הייתה אחרי תשע. הרחוב הראשי הפך למזללה אחת ענקית של מסעדות וברים. חבורות של עשרות צעירים התגודדו בפתחי המסעדות, ישבו על כיסאות גבוהים על המדרכה, צעקו בקולי קולות כדי להתגבר על צווחת המוזיקה, שתו בירה ואכלו מיני מאכלים שצעירים אוכלים. המבורגרים טבעוניים או משהו דומה. חלפתי על פניהם. הם לא ראו אותי.

לאחרונה אני סופרת את הצעירים שחולפים על פניי ברחוב. צעיר אחד, שניים, שלושה, עשרה, שלושים ושלושה. ולעומתם את המבוגרים. הנה אחד, שניים. ארבעה. כל ראש שבישיעור או פנים שיש בהן קמט מעוררים בי תחושת נחמה קלה. כאילו נתקלתי בכך ארצי בנכר. אחרי השעה תשע המבוגרים מעל גיל ארבעים נעלמים מן הרחובות. צעירים ועוד צעירים. הם לא רואים אותי. הפכתי אוויר. שנים עבדתי על בניית נוכחות בעולם. ועכשיו איבדתי אותה שוב.

שישים ותשע. גלגלתי את המספר הזר בראש. ניסיתי להתרגל. השישים האחרון. ולא ששישים היה קל לעיכול. וגם הוא התפוגג אישם במורד הדרך. מה נעים בו? התנוחה? אף פעם לא סבלתי את התנוחה הזאת. בלתי אפשרי להתרכז בהנאה הפרטית, כאשר באותה עת איבר מין גברי

תוכן עניינים

3	שישים ותשע / אסתי ג. חיים
15	פעם פגשתי / עודד מנדה-לוי
21	שריקת שומר הלילה, שירים בפרוזה / יקיר בן-משה
24	שירים / מאיה ויינברג
26	שירים / מורן אריה
27	מחזור שירים / אלעד זרט
30	צי צי ציץ / רחל פרץ
32	האילם / גלית דהן קרליבך
39	עגילים / רות עפרוני
42	נסה לומר: על "מערה" לגיא פרל / נועה שקרג'י
46	פְּלִימְפֶּסֶט משפחתי / יונתן פיין
53	שירים / ריקי דסקל
55	שדה מנוחה הקטנה, מתוך מחזור שירים / ניני דגן
58	שירים / גיא פינקלשטיין
59	שירים / ינץ לוי
61	ימי הדברים, לא-רומן בכתובים / אילנה ברנשטיין
65	אימא של נלי / עדי ארצי. ביכורים - פרסום ראשון בפרוזה
73	הרוכסן / גאולה שינה
77	כוכבים לפאפא, מחזור / נלי ציפי מיכאלי
78	שירים / יערה בן-דוד
79	שירים / רוני אלדד
82	שירים / גאווין יוארט. מאנגלית: גלעד מאירי
84	שירים / גלעד מאירי
85	לכתוב בעט ברזל את המסתורי והנעלם / תמר וולף-מונזון על שירתה של טל ניצן
91	אורפיאה / מעין רוגל
95	מעבר למסך הבוגנוויליה הפורחת / דורית קלנר
102	שירים / איריס רילוב
104	שירים / יודית שחר
106	מחזור אוטוביוגרפי / צור ארליך
108	רק כדור אחד / ראובן מירן
118	מעלה מעלה / נרמלה כהן שלומי
122	משתתפי הגיליון
127	ספרים שהתקבלו במערכת

עורכת: מיכל חרותי / מועצת מערכת: יור' - ד"ר דורית זילברמן, ד"ר עמרי הרצוג, נועה מנהיים, ערן צלגוב, פרופ' ניצה בן דב / יור' אגודת הסופרים העבריים: צביקה ניר גיליון מס' 1 / כרך צ"ד (שנה 94), שבט תש"ף, פברואר 2020

Literary Journal - Published by the Hebrew Writers Association in Israel

P.O.B 7111, Tel Aviv 61070, Israel

יוצא לאור על ידי אגודת הסופרים העבריים במדינת ישראל (ע"ר) בסיוע משרד התרבות והספורט כתובת המערכת: בית הסופר עלי-שם שאול טשרניחובסקי, רחוב קפלן 6, ת"ד 7111, תל-אביב 61070

טל': 03-6953256/7 / פקס: 03-6916861 / דוא"ל: mozenayim@gmail.com

עריכת לשון: יעל ניר / עיצוב, סדר והפקה: סטודיו דור כהן

בשער: אפרת גלינור, סידנא עלי, פרט מתוך מסע בעקבות ספרו של עמוס קינן, "הדרך לעין חרוד"

חונק את הנשימה. ותמיד אהבתי לראות את הפנים, לא את האשכים או את חריץ התחת.

שישים ותשע. הלכתי מהר. חלונות הראווה האירו חנויות סגורות. התחשק לי לקנות איזו חולצה. מתנה קטנה לעצמי, אבל לאחרונה, כשמדדתי בגדים והבטתי בדמותי שנשקפה במראות המרוות הללו, בתאי המדידה, הייתי מוותרת. האורות הבוהקים מדי האירו את האגן המתרחב, את המותניים ההולכים ונעלמים. (רופא הנשים הסביר לי שבגילאים האלה האסטרוגן מתרוקן ואת מקומו תופס הטסטוסטרון, הורמון גברי, ומעלים לאיטו את מבנה הגוף הנשי, לעיתים אפילו מצמח שפמפם של מתבגר ואניצי שיער על הפנים.) אני הופכת למקרר, הייתי נבעתת. עדיין שקלתי רק ארבעים ושבעה קילו, וגובהי התכווץ ממטר חמישים ושש למטר חמישים וארבע. נו, לא למקרר, חייכתי למראָה חיוך עקום, אולי רק למיני בר... ובכלל, פתאום נהייתי מודעת לחפצים הללו שיישאר אחריי. נעליים, חולצות טריקו, שמלות לאירועים, מכנסי ג'ינס, ספרים, שפתונים, מייק־אפ. דמיינתי מה יהיה עוד שימושי וייאסף על ידי בני משפחתי, ידידותי. מה יושלך. מדי פעם אספתי בגדים ונעליים בשקיות זבל גדולות והורדתי לרחוב. הנחתי על ספסל, ליד הפחים. למה לא להיפטר מהם עוד בחיי? להשאיר עדויות מעטות ככל שאפשר. בכל פעם שאיבדתי מישהו פצעו החפצים שנותרו את ליבי. החולצה המשובצת שעטפה את גופו של אבי, שהייתה קצת הוא ונחה כעת מקופלת על המדף בין שאר החולצות שנהג ללבוש, כאילו דבר לא קרה. לעולם לא תעטוף שוב את עורו. לעולם לא אוכל לחבק את כתפיו הרזות ולחוש את מגע הפלגל תחת האצבעות. השמלה הפרחונית שאורה נהגה ללבוש בקיץ מפני שהייתה מאווררת, ותלויה עכשיו תמידית בארונה, ריקה מבעליה. הספר האחרון שנותרה בו הסימנייה. מין לעג היה בהם. רק חפצים, מה? והיכן הוא האדם שהשתמש בנו? מי נשאר? מי נצחי?

והפנים. הפנים. בבית, הקפדתי על מגורה שהאירה אותי מאחור. האור האפלולי חמל עליי וטשטש את נזקי הגיל, אבל החנויות, לרוב, הוארו באור עז ואכזרי, ולא יכולתי לחמוק מן הפנים המחורצות שהשתקפו מולי במראה. לא הרווחתי את קמטיי ביושר. לא הרווחתי אותם כלל. הפסדתי לזמן. כן, יש יופי בפנים מזקינות. יש בהן לא פעם כוח מהפנט שהוא תערובת של יפי העבר וסימני החיים שנחיו, אבל לא, לא בפני שלי. הן חרושות תלמי תבוסה. הזדהיתי יותר ויותר עם בלאנש, מחשמלית ושמה

תשוקה, המחזה שאהבתי במיוחד. צפיתי בסרט של איליה קזאן שנעשה על פיו, עם מרלון ברנדו וויזיאן ליי, אולי חמש־עשרה פעמים. בלאנש ליי כיסתה את מנורת המטבח החשופה באהיל נייר. בגילה, הסבירה, היא אוהבת את האפלולית. והיא הייתה אולי בת ארבעים.

שישים ותשע. איך קרה שהפכתי לסבתא שלי? שתי חברות לסדנה, שגיליתי להן, הציעו שנלך לבית קפה, לאכול עוגה טובה. לחגוג קצת. סירבתי בנימוס. פעם היינו אני וצבי הולכים לבית קפה קטן ברחוב טשרניחובסקי, מזמינים עוגת פרג וכוס יין – אני, ושוקו חם – הוא, ובכל שנה מחדש צבי היה שואל, "במה את עוסקת?" כאילו אנו זרים במפגש עיוור־ראשון. פעם, הייתי חוגגת עם שלוש חברות־הנעורים שלי בארוחה או בהילולת שתייה בבר סואן. אבל צבי כבר שנים לא בבית, מאז חלה בגיל חמישים וארבע באלצהיימר נעורים, ועכשיו אני כבר כמעט לא הולכת לבקרו. הוא שכח לגמרי מי אני, מצא לו במוסד מישהי עם דמנציה וסקולרית, ובטוח שהיא אהבת נעוריו. משלוש חברותיי נותרה רק רנה שעברה לדיור מוגן, נמאס לה מקול צעדיה בדירה הריקה בקומה השלישית בלי מעלית. את אורה איבדתי למחלה הנבוזת לפני חמש שנים. את ריקה איבדתי השנה. והייתה יעל.

פעמים רבות מדי אני מוצאת את עצמי חושבת על אהובי שאינם. הם הולכים ומתרבים. רק השנה הלכה ריקה; הלך דודי בן התשעים, מייקי; אבי מת לפני כשנה וחצי; שכנתי מקומת הקרקע שהפכה שותפתי למעידות בפארק, סליחה, צעידות (אם כי היו גם לא מעט מעידות); מת גם החתול הג'ינג'י האהוב שנהגתי להאכיל בחצר; החתולה הטריקולורית טובת הלב שנעמדה על רגליה האחוריות כדי לטמון את ראשה הקטן בכף ידי ולזכות בליטוף – נדרסה; מכרה חביבה שגרה בהמשך הרחוב שאני לא זוכרת את שמה אבל נהגנו לפטפט, בעיקר על המצב ההולך ומידרדר סביבנו או על חתולי הרחוב – טבעה בים יום אחד. היא התגאתה בשחיות הבוקר היומיות שלה בכל מזג אוויר. אני חושבת שפעילות מסוג זה מיותרת לחלוטין, והטביעה שלה הוכיחה שאני צודקת. ויש עוד, יש עוד שהתפוגגו מן המרחב, רובם קשישים ממני אבל גם צעירים יותר, בני שישים וחמישים שצנחו פתאום, שלא נדע, חברה לשעבר שנותק עימה הקשר ומודעת אבל עם שמה התנוססה על לוח המודעות בשכונה; סופרות שאהבתי, שחקניות, אנשי תקשורת. השורות הולכות ומידלדלות. עוד מעט יעלה מספרם על מספר מקורבי החיים עדיין.

בין המוני הצעירים והבררים מצאתי מאפיינה פתוחה, ובחתי מבין הכיכרות הבודדות שנתרו על המדפים, כיכר לחם כסמין. המוכרת הייתה מחבר העמים, משהו בה נותר זר לעיר הזאת, והיא חייכה אליי. אולי בגלל יום ההולדת, נתקפתי פרץ רגשות, זה קורה לי מדי פעם, בעיקר אם אני שותה קפה עם קפאין. אמרתי לה, תראי איך העולם נהיה צעיר. כשהייתי בגילם לא יכולתי לחלוף ברחוב בלי שיגידו משהו. יתבוננו. כמובן, גם יטרידו. ועכשיו יש לי שקט, איש לא מטריד, אבל מישהו שפך את התינוק עם המים. היא חייכה ושקקה. ליהגתי: אני כליך שמחה שנשאר לחם מקמח כסמין. לחם רגיל עושה לי כאבי בטן. פעם יכולתי לאכול כל דבר. גבינת שמנת שלושים אחוז, תותים עם קצפת, סופגניות, צ'יפס. עכשיו אני נזהרת עם המתוק, עם הקמח, עם מוצרי חלב, עם השומנים... המוכרת הרחיבה את חיוכה. בטח, היא ענתה. כוסמין זה קל לעיכול. זה טוב. רציתי לספר לה עוד משהו. להגיד לה שסליחה על השטחיות, אני אוהבת ספרות ותיאטרון ומחול, אני חושבת – משמע אני קיימת בנוסח דקארט, אני יודעת שהבל הבלים והכול מתכלה, אני עמוקה-זאת-אומרת, סובלת באופן אקזיסטנציאליסטי בכל יום, בכל שעה, בכל דקה, אבל יפי נעוריי המתפוגג, הפיזיות הארוחה, הבוגדנית, האומללה... אני שונאת את בשר הזרועות הרפוי, המתנודד כמו כביסה ברוח עם כל תנועה, את עור הזרועות והמחשוף שאיבדו את רעננותם. והדיעה שאין מה לעשות, מפני שלעולם לא אזריק לפני רעלנים משתקי הבעה או אשאב שומן מהתחת כדי למלא את הפנים, גם מפחד וגם מפני שהפנסייה הצנועה מאוד-מאוד שלי לא מאפשרת לי דברים מסוג זה, ואני מזדקנת בהכנעה ומתוך הכחשה. כמעט פצחתי בסיפורי מחלות, בדיקות קולונוסקופייה וביופסיה של השד והמתח הכרוך בציפייה לתוצאות, הפער בן חמישה מילימטר ושבע ימים בין אפשרות הבריאות לאפשרות החולי, הפחד השחור מפני סבל אפשרי, מפני נפילה באמבטיה, מפני מישהי זרה שתגור איתי כדי לרחוץ ולהאכיל בכפית ולחתל בחיתול. איני רואה במחלות הזדמנות אלא רק אימה.

כמעט דיברתי על העצב מפני העדרי העתידי מן העולם שכבר התרגלתי לנוכחותו על אף טרדותיו, על כך שכולם מתים בסוף, רק שלא כולם בבת-אחת, וכך, בטפטוף דקיק מצטבר ההעדר: עוד פרידה, ועוד אחת, עד לפרידה הסופית, האחרונה, הבודדת – אבל הצלחתי להתאפק. הודיתי לה, נטלתי את שקית הלחם ויצאתי. עדיין הרגשתי בתוכי את

ההרגשה המשונה הזאת, כאילו מישהו רימה אותי או כאילו איבדתי את תעודת הזהות שלי ואני אנונימית לעצמי ולעולם.

מאז נשארתי בלי צבי, ויותם, הבן היחיד שלנו עבר לטורונטו, מפני שאשתו קנדית ו"טורונטו היא מעצמת אנימציה", הסביר לי, אף שעסק בכלל בעיצוב המוצר, הייתי לבדי. תמיד אהבתי להיות לבדי, אבל בכל זאת, בהשפעת החברות ממרכז התרבות, נרשמתי באתר היכרויות לגיל השני, ואחר-כך לשלישי. רוב הגברים הציגו עבר רב-פעלים, מקומות עבודה אטרקטיביים, תחביבים מפתים, עמוסי טיולים וחיבה לתרבות ולטבע, רגישים, בעלי הומור וחובבי נשים עד גיל חמישים. כאשר צירפתי תצלום מגיל ארבעים ושמונה, פנו אליי ארבע-מאות מן המועמדים לזוגיות. מיינתי אותם בקפידה והותרתי שניים-שלושה. בתחילה התכוננתי לפגישות הבודדות בחדרה. ניסיתי לצמצם את הפער בין התצלום לביני. חשבתי אפילו להשקיע את חסכונותי המעטים בשיפוץ חלקי. אבל מישהי בתוכי צחקה בקול והתריסה, לאן את רוצה לברוח? כאילו מישהו מאבירי האתרים האלה נראה בן שלושים. את צודקת, השבתי לקול, ואף על פי כן. קראתי באינטרנט כי מריחת חלבון ביצה על הפנים תיישר ותמתח את הקמטים לשעות אחדות. שברתי ביצה. הקצפתי מעט את החלבון, ליתר ביטחון, ומרחתי עם מברשת לצביעת שיער. בתוך רבע שעה אכן הרגשתי כאילו ארזתי את פני בפלסטיק נצמד. בפגישה הראשונה נחל החלבון הצלחה מסוימת, אלא שהאיש שמולי היה נטול לחלוחית לחלוטין וסיפר לי בקול בוטח את תולדות הקריירה הצבאית שלו ואת אהבתו לאתרי הנצחה. הקשבתי לו על אף העקצוץ ההולך וגובר בעור פניי. במשך שעותיים הספקתי לשמוע את רוב תולדות חייו. לבסוף, כאשר הגיע החשבון, מיהרתי להוציא את ארנקי, ואילו הוא התמהמה. שילמתי על שני כוסות הקפה, כריך גבינת אמנטל שהזמין וכוס היין. כאשר נפרדנו לחץ את ידי ואמר, את נחמדה מאוד למרות שאת נראית לי קצת מבוגרת מדי בשבילי.

לקראת הפגישה השנייה מרחתי שוב את החלבון בנדיבות, אף כי בחדשות התריעו מפני חיידק הסלמונלה המצוי לאחרונה בביצים, והמליצו על בישול של עשר דקות לפחות לביצה. מתוחה ובוטחת צעדתי לבית הקפה המיועד בנמל. בעוד המועמד לזוגיות נאם על תחביביו ועל יתרונות הגמלאות, החלה וזחלת בתוכי בחילה נוראה. לבושותי, הספקתי לגמגם התנצלות, ובעוד שותפי לפגישה נסחף בשבח שיעורי היוגה והבודיזם,

הקאתי את עוגת הטריקולד על השולחן שעמד בינינו. מיותר לציין שהאירוע נעל את הניסיונות, העקרים ממילא הללו, לזוגיות אפשרית. בבית שטפתי שוב ושוב את הפנים בסבון ובמים, נכנסתי לעמוד הפייסבוק שלי, עשיתי "לייק" לכמה פוסטים שהוקיעו את השחיתות, איי־הצדק והעדר החמלה בארץ, ולידיעה על קיצוץ קצבאות הזקנה, והעליתי בדחף פתאום תמונה מתקופת היותי סטודנטית, שרועה על הדשא בקמפוס במכנסי ג'ינס קרועים (צעירים, לא המצאתם את זה!) חושפי רגליים מוצקות. זכיתי לשלושים וארבעה לייקים ולכמה שבחים מאנשים שלא הכרתי: "נהדרת", "יפהפייה מבחוץ ומבפנים", "יפה אז והיום" ו"מהממת", שלא ניחמו אותי.

את נפלאות הרשת החברתית למדתי לבדי, בניסוי וטעייה. אחר־כך נכנסתי ל"טד", בעברית, והקשבתי להרצאה קצרה על אודות הפתרון שגילה מנתח מוח דרום־אמריקאי לכאבי פנטום. הוא הציע להשתמש במראה, ולהניע את היד הקיימת. במראה יראה הגידם שתי ידיים. כך יטעה את המוח שיפענח את ההעדר כקיים. המנתח טען שהשיטה נחלה הצלחה כמעט מלאה. כאבי הפנטום חלפו. הלכתי למראה, התפשטתי, והתבוננתי. קיוויתי לראות את הגוף שהיה לי. כאבי הפנטום של האישה הצעירה, לפעמים אפילו הילדה שהייתי ואינני עוד, המשיכו לכאוב.

נטלתי ממגירת השידה את הוויברטור המאולתר. ליום הולדתו החמישים קיבל צבי מאריק, חבר הילדות שלו שנפטר לפני כמה שנים מדום לב, מין מכשיר דמוי עכביש לעיסוי הראש. המכשיר היה מורכב מזרועות פלסטיק דקות שבמרכזן מעין פין ארוך ודק. על המשתמש להרכיב על ראשו את הזרועות הדקות, ללחוץ על מתג זעיר והפין שבמרכז המכשיר יפרוץ בסדרת רטטים וירעיד את זרועות הפלסטיק. אריק וזוגתו אלה חייכו כשהגישו לצבי את המתנה, והסבירו שמסז' לראש יועיל לו לקראת המעבר לגיל הבוגר באמת, מה גם שעל־פי מחקרים חדשים הוא מונע התנוונות של המוח. כולנו צחקנו, וצבי טמן את המכשיר בארון לצד אביזרים אחרים, שיושלכו כאשר אי־פעם נעשה סדר בבית. ייתכן שהיה עליו להשתמש מדי פעם במסז' הראש, מפני שכעבור ארבע שנים המוח שלו התרוקן.

לאחר שנאלצתי לאשפו את צבי במוסד, מצאתי את המכשיר הזנוח. פירקתי את זרועות הפלסטיק והותרתי רק את הפין הדק, הרוטט.

ויברטור חדש ואמיתי יקר מדי. ביררתי. והתחליף עשה את העבודה. האורגזמה שלי לא הזדקנה. אומנם מחשבות על מין לא צצו במוחי מדי יום כבעבר, אבל גם פעם־פעמיים בשבוע היו מספקות לגמרי. רק החיבוק שצבי היה מחבק אותי אחר־כך היה חסר.

שישים ותשע. בשנה הבאה, בשנה הבאה... צעדתי מהר יותר. רק בשנים האחרונות ניעורה בתוכי ההבנה כי נוצר סדק הולך ומתרחב בין הנפש, או איך שנקרא לזה, לבין החוץ.

בשיעור הכתיבה שבמרכז התרבות התקבצו חמישה־עשר כותבים, רובם אף מבוגרים ממני. המנחה, סופרת צעירה שמעולם לא שמעתי את שמה, הסבירה לנו את עקרונות הכתיבה. היא דיברה על סיבה ותוצאה ודרשה מאיתנו לנמק את אירועי חיינו הכתובים. דמות אינה יכולה לפעול סתם כך. לכול יש מניע, ועל הדמות להיות מנומקת. בצעירותי, הייתי שותקת. לא סיפרתי לאיש על הכאבים, על הפחדים והצער. התנהגתי יפה. בנימוס. עכשיו חדלתי. אני אומרת הכול. מרוקנת את עצמי ממילים. מתחצפת למנחה. מה את חושבת, הרמתי את קולי, בחיים יש תמיד סיבה ותוצאה? היא הביטה בי במבט תוהה. כדאי שתדעי, חמודה. בחיים אין סיבות. אין תוצאות. המוות שרירותי. נתון קבוע. מתרחש בלי סיבה. הנה, צבי, אישי, הפך לבוגנוויליה. אלצהיימר נעורים. תני לי סיבה, תסבירי לי. זה קרה כתוצאה מ... ועוד משהו, מתוקה. שום דבר לא מנומק. הקמטים שלי מנומקים? אני הולכת ברחוב ואני בלתי נראית. אני מדברת עם ביטוח לאומי שיגדילו את הקצבה שלי שלא מספיקה לכלום, ואין תשובה. הבן שלי מדבר איתי פעם בשבועיים־שלושה, לפעמים פחות, בסקיפי, והנכדים שלי מנופפים לי לשלום מבעד למסך. נסעתי אליו פעם אחת לקנדה, אזרתי אומץ למרות שאני פוחדת ללכת לאיבוד בנמלי התעופה הענקיים, במיוחד בקונקשן. הוא אסף אותי מהשדה, אבל רוב הזמן הייתי לבדי. יותם ואשתו עובדים מאוד קשה, והילדים ב"דיי קר" עד הערב. אחרי שבועיים חזרתי, ושוב הם מנופפים לי מהמסך. אני בודדה. נמקי לי את זה.

הסופרת הצעירה הביטה בי בעיניים רציניות. האחרים התלחשו, חלקם הנהנו. אני מבינה, היא אמרה לי, ובקולה הענייני נמתח חוט דק מאוד של רוך, אני מבינה. אבל כאן אנחנו מדברים על טקסטים. אין לי כישורים לגעת בחיי הנפש. אולי תשקלי טיפול או קבוצת תמיכה. אני חושבת שכדאי שתשתמשי בזה בכתיבה, תכתבי על זה סיפור.

שישים ותשע. חמישים ותשע החדש. פעימות צעדיי נקשו על האספלט: הכול בי עדיין בוער, גם אם הופך אט אט לרמץ. אני רוצה לרקוד. לנסוע בעולם. מה הבעיה? אארוז את הסטטינים, את הכדורים לטיפול בבלוטת התריס, את הציפרלקס שקיבלתי מרופאת המשפחה כשהתלוננתי שלפעמים אני בוכה בפנים, בלי קול, מפני שאיש לא לימד אותי כיצד עליי לנהוג באני החדשה הזאת שאיני מכירה. כמו מישהי שהייתה רזה כל חייה ופתאום עלתה מאוד במשקל, עדיין בתוכה היא האישה הרזה ההיא. אקח עימי את הוויטמינים. חמישה בבוקר: ויטמין סי נטול חומצה, מולטי־ויטמין, שני כדורים של תמצית חמוציות – למנוע דלקות בשלפוחית השתן, כדור אחד של קוהוש שחור, שמועיל כנגד תופעות גיל הפלות – השם הזה, מי שהמציא אותו ראוי להוצאה להורג בגלי חום והזעת לילה – וכמה שקיות של תה צמחים, נגד צרבות, נגד גזים, נגד נזלת אלרגית וכאבי ראש, נגד לחץ דם, נגד העולם הזה, השרירותי, האכזרי, נטול הנימוק, נטול הסיבה. והתוצאה היא: שישים ותשע. וזה לא יעצור כאן אלא ילך ויחמיר.

שישים ותשע. מין ציון ביניים של תלמידים בינוניים. לא נכשל אבל גם לא הצלחה גדולה.

בתי הקפה והברים התמעטו ככל שקרבתי לבית. עוד מעט אגיע, אאכיל את חתולי החצר. הם ודאי כבר ממתינים, ישובים על השביל המרוצף, מבטם נעוץ בנקודה סמויה אי־שם. הם יקדמו את פניי בזנבות מורמים, ביללות ברכה. רובם במצב גרוע ממני. עדיין אני תלויה באיש. בכל חודש שחולף נאספים בי אגלי חרדה. אני רוצה להפוך לחתולת רחוב. תירגעני יש יתרונות בלהיות חתול. ובכל מקרה, היצורים הפרוותיים אהובים עליי. אחווה סמויה רובצת בינינו. כשאני מאכילה אותם, לרוב בשימורים, לא במזון יבש אף שהשימורים יקרים יותר, אני מנהלת עימם שיחות. ברור לי שמי שחולף ברחוב ושומע אותי ממלמלת לחתול הג'ינג'י החדש, המ המ המ, ג'ינג'וש, המ המ המ, פה גדול, תאכל, חמודון... מכניס אותי מייד לקטגוריית הנשים המקשישות, המטורללות, החיות לבדן ומאכילות חתולים באובססיה. מישהו, גבר לא צעיר ולא מבוגר, קרא לי פעם פסיכית, תחיי עם החתולים שלך אם את אוהבת אותם כל־כך. למה בחוץ? למה להסריח את כל הרחוב עם האוכל הדוחה הזה?! אחרים קוראים לי מלאך. בשביל רובם אני אישה בגיל העמידה שמאכילה חתולים מפני שהבדידות שיגעה אותה.

איש מהם אינו יודע על התואר השני במדעי החברה, הנוסף לרוקחות, שעשיתי ככה בשביל הכיף. הנושא החשוב היה: "גילויים של אקזיסטנציאליזם בקרב מעמד הפועלים באירופה המתאוששת ממלחמת העולם הראשונה". למי אכפת מגילויים אקזיסטנציאליסטיים בקרב מעמד הפועלים באירופה או בקרב כל מעמד אחר, במקום אחר.

שישים ותשע. לפני כמה שנים החלו לקום לכבודי מדי פעם באוטובוס. נהגתי להגיב בהתרסה: מה, אני נראית לך כל־כך זקנה? לאחרונה הפך הטפטוף הקל לקימה סדרתית, אני רק מבצבצת במלבן הדלת, וצעיר או צעירה מנומסים מזנקים ממקומם כאילו מדובר במצב חירום ויש להציל אותי מייד מסכנת חיים. בדרך כלל אני מסרבת בנימוס קר וכפוי טובה. פעם אחת איבדתי עשתונות, נעצתי בנערה הצעירה עיניים רושפות והרמתי קול: יפה מאוד מצידך אבל כדאי שתקומי לאנשים זקנים באמת! המסכנה צנחה בהכנעה חזרה לכיסאה, ומבטה היה נוזף ותמה. הרי כה רבים מתעלמים ונועצים מבט בוהה במסכי הניידים שלהם. מאז פיתחתי חרדה מסוימת לקראת כל נסיעה. יקומו או לא יקומו? וכאשר מתעלמים מקיומי אני נאחזת בהקלה בעמוד המתכת, אסירת תודה, שומרת בקנאות על חסד העמידה, השמור לצעירים בלבד.

הגיל החדש כנראה שיגע לי את הראש. אחרת מהם הסיבה או הנימוק שבשלהם, תחת לפנות שמאלה, לרחוב שלי, פניתי לאחד השולחנות העמוסים, על המדרכה. ביקשתי מהבחורה הבלונדינית בשמלה הצבעונית חשופת הגב לזוז קצת. היא הביטה בי מבעד לאדי האלכוהול כאילו הייתי ליצנית רפואית, אבל זזה. התיישבתי באנחה. המלצר ניגש אליי. בירה מהחבית, ביקשתי. שלישי או חצי? חצי. כאשר הונחה לפניי הכוס הגבוהה, לגמתי ממנה כאילו היו בה מים. בגמיעות בהולות, רצופות. הזמנתי עוד כוס. הבחורה שלידי צחקקה. החבר שלה, בעל זקן ושיער אסוף לקוקו גבוה, חייך אליי. תראו איזו קולית הזקנות הזאת, שמעתי אותו אומר לחברו משמאל. לגמתי מן הבירה המרה. יש לי היום יום הולדת, אמרתי לבחורה שלימיני בקול רם. מזל טוב, היא דחקה את מרפקה בצלעות חברה. תגידו לגברת מזל טוב. יש לה יומולדת היום. תנחשו בת כמה אני, צעקתי מעל למוזיקה האלקטרונית. ארבעים? שאלה בעלת מחשוף הגב, והניפה לאחור קווצה משערה הגולש. חמישים? שאל חברה. מבחינת בני העשרים ומשהו האלה, ארבעים הוא הגבול. מעבר לחמישים אני בכלל חשובה כמתה.

אני בגילכם. בת עשרים ושמונה. בדיוק. יש לי יום הולדת, ואני מזמינה את כולכם. קול צהלה עלה מן השולחן הארוך. יושבי שולחנות אחרים הפנו ראשיהם אלינו. גם אתכם אני מזמינה, קראתי. מישהי, שפניה העדינות, החלקות כקטיפה, היו מאופרות מדי, קראה למלצר. הי, תביא לנו שליש טובורג. ומהבראוניז האלה שלכם. עם זיקוק. לסבתא'לה יש היום יומולדת. המלצר הגיע עם מגש מלא כוסות ובקבוקים. ומגש נוסף עם חומיות. בראש הערמה התנוצץ זיקוק. כולם שרו "היום יום הולדת" בקול אלכוהולי, וקראו לי לכבות את הזיקוק. לבקש משאלה. נשפתי וביקשתי משהו. חסר חשיבות. חסר סיכוי. מישהו הושיט לי ריבוע עוגה. דחפתי לפה שלוש חתיכות. למרות רמות הסוכר הגבוהות בבדיקת הדם האחרונה. שימות הסוכר. שימות הזמן.

חלקת הפנים גהרה עליי. נשימות האלכוהול שלה מילאו את הנחיריים שלי. את מוכנה להיות סבתא'לה שלי? סבתא שלי מתה לפני חודש. בבקשה, תהיי סבתא'לה שלי. פליזו. אני מתה לסבתא כמוך! ברור, חייכת אליה. מחר אתחיל לסרוג לך סוודר.

אני לא רגילה לשתות. צבי היה מזהיר אותי תמיד שאני מאבדת את העשתונות אחרי שתי לגימות. הראש היה סחרחר ושמתה ענקית מילאה לי את הגוף. הרגשתי צעירה ויפה. כוח הנעורים החדשים מילאו אותי. מי בת שישים ותשע? מי זאת? לא מכירה אותה. לי יש עוד המון זמן לחיות. לעשות את השטויות האלה שצעירים עושים. לנסוע להימליה, להיות בודהיסטית חצי שנה, לישון על החוף בלי שק שינה, ככה, על החול ממש, לעשן ג'וינטים כל יום, להודיין בהתלהבות מדומה או אמיתית בשירותי הבר הצרים. הגיל הוא רק מספר, צחק אליי בחורון מתוק, בעל פני ילד. בטח, חייכתי אליו. בטח.

הזדקפתי ונעמדתי על הכיסא הגבוה. תראו, אני כמוכם. מראית העין מטעה. בתוכי, אני חלקה כמו תינוקת, ועיניי פקוחות לקראת חוויות חדשות. הצעירים הרימו את כוסותיהם ובקבוקיהם. "לחיי סבתא'לה הכי קולית במזרח התיכון" הם צחקקו. צעירים אוהבים קשישים "קולים". כאלה שעדיין שווים משהו. שעושים את מה שצעירים עושים. נוסעים לטיולים, שוחים בכריכה, מאזינים למוזיקה עכשווית, סובלים בחן ובהומור, יודעים לשלוח אימייל ולגלוש באינטרנט, רוקדים. קשישים שיש בהם עדיין יותר סימני חיים ופחות סימני מוות. לא מפחידים. קוריוזיים.

אני בת שישים ותשע. קוריוז. צעירה מבפנים – קשישה מבחוץ.

אבריסנינג יו קן דו – איי קן דו בטר. אין לי בעיה לרקוד על שולחנות. הושטתי קדימה רגל לא יציבה. נעמדתי על השולחן. הרגליים היו נטועות בין בקבוקים וכוסות מלאים למחצה. המוזיקה הלא מוכרת הלמה באוזניים. הנעתי את האגן, הנפתי את הכוס שהייתה אחוזה ביד שלי. צעדתי בצעדים מתנדודים לאורך השולחן כאילו אני זמרת רוק. ידיים הושטו אליי. עוד כוס, שוט של אלכוהול, קריאות עידוד. רק בחור אחד שישב ליד הקיר נותר רציני. פניו השחומות היו מכוסות ניצני זקן שלא גולח. העיניים שלו חדרו פנימה, למקום בו הסתתרה הנערה שבי. למה אתה לא שמח, רכנתי אליו. הוא שתק. הושטתי יד ואחזתי בסנטרו. קירבתי את השפתיים שלי לשפתיו. מה היה אחר-כך? העולם הסתחרר. למעלה הפך למטה. נראה שמוכנית הוא הדף אותי. הדף חזק מדי. פתאום הייתי על הרצפה. מעגל ראשים מעליי. הייתי שרועה על המדרכה וצחקתי. צחקתי שנים לא צחקתי ככה. מאז שנסעתי לפריז עם יעל, שנפטרה לפני תשע שנים מסרטן שחלות וקנינו בקבוק דום פריניון, פתחנו אותו בחדר המלון וכל הלילה שתינו וצחקנו, עד שפרצנו בבכי. מפני שידענו שזה לא יקרה שוב.

את צריכה עזרה, הושיטו לי שני בחורים ידיים. לא. לא.

הבכי הגיע. מה אתם חושבים, אמרתי בקול שיכורים בגרון נחנק. תמיד תהיו כאלה, חלקים, יפים, שמחים, מלכי העולם? גם אתם תהיו בני שישים ותשע. אם יהיה לכם מזל. זה יתרחש לאט. בהדרגה. אבל אתם תגלו את זה פתאום. בבת-אחת. הבוגד הגדול מכולם. הזמן. גם אתם נתונים לחסדיו. מה מפחיד בנו? מלמלתי בבכי, בעודי שרועה על המדרכה ופניהם החלקות ניבטות מעליי. אם תעליבו אותנו – לא ניעלב? אם תתעלמו מאיתנו לא ניפגע? אם תפגעו בנו – לא נכאבו? אם תתגאו בנעוריהם הלא-מודעים – לא יישבר ליבנו?

תנו לי סיבה, צעקתי מלוא גרוני. תנו לי נימוק.

הם החליפו מבטים. היא קצת... שמעתי מישהו אומר. מסכנה, מלמלה בעלת מחשוף הגב. יד הושטה ומשכה אותי מעלה, לעמידה, ונטשה מייד, כנגעלת. איפה את גרה, שאל הבחור הרציני, זה שהדף אותי. כאן, הצבעתי שמאלה. ברחוב הזה. בואי, קרא לי. בואי. ניקח אותך הביתה. רגע. אמרתי. אני רוצה לשלם. להזמין את כולכם. יש לי היום יום הולדת.

זהו, אמר הבחור. עכשיו הולכים הביתה, סבתא'לה. החגיגה נגמרה.

פעם פגשתי עודד מנדה-לוי

1.

פעם פגשתי את נסים אלוני. חזרתי מבית הספר ביום האחרון של כיתה ה' וראיתי אותו ליד "הבימה". כשסיפרו לי ששמו הקודם היה נסים לוי, בדיוק כמו השם של סבא שלי (הוריי אהבו אותו כי הוא בולגרי), מלמלתי במשך ימים ארוכים מול המראה שבארון הבגדים: "עודד אלוני, עודד אלוני". אבא שלי אמר כל הזמן: "הוא גאון, הוא גאון", ואמא שלי סיפרה שהיא ראתה את "הנסיכה האמריקאית" באולם נחמני, ואמרה: "אתה היית אז בבטן שלי". כשראיתי אותו לא התביישתי וצעקתי לעברו בבולגרית: "נסים, קאק סה?" ("נסים, מה שלומך?"). הוא שאף מהסיגריה שהייתה לו ביד, הרים את הראש ונשף עשן לבן אל השמיים של רחוב תרס"ט. אחר כך הסתכל עליי בפרצוף רציני ומיוחס, ואמר כשהוא מניד מעט את ראשו: "יפה, יפה". באותו יום, לעת ערב, כשהסתובבתי לבדי ברחוב דיזנגוף, ראיתי אותו שוב. הוא דיבר עם אבנר חזקיהו, ומדי פעם הניח יד על כתפו. לידם עמדה צעירה בהירת שיער וארוכת רגליים. פנס הרחוב הכביד מעט את גופה. פתאום הוא אחז בשתי ידיו בראשו של חזקי, פזל לעבר האישה בהירת השיער, ונישק אותו בלחי נשיקה עצומה. שנים אחר כך, כשקראתי וקראתי, לא יכולתי שלא לחשוב על הבת של מואיז לאלו, יושבת באלנבי עם החיילים הבריטים בשמש השוקעת, ובין הרגליים שלה צלב.

2.

פעם פגשתי את אברהם ברוידס. חזרתי מ"הכרמל" עם כדורגל בין מותן לזרוע, אחרי שעמדתי בשער וזינקתי על מגרש האספלט. את קול חבטת הגוף שמעו עד לרחוב הנביאים שמעבר לשער בית-הספר. חוה, סגנית המנהל, עברה בדיוק ואמרה לי: "אתה תמות". בקצה רחוב ספיר, לפני הפנייה לשמריהו לוי, קרא לי איש מבוגר, נמוך וקירח, וביקש שאשמור לרגע על שני סלי שוק מלאים ספרים. "אני רק חוזר לנעול את הדלת", הוא אמר לי. כשדיבר אליי הקפצתי כל הזמן את הכדור שהרעיש עולמות. האיש הניח יד עדינה על הכדור ואמר לי: "סליחה, נעים מאוד.

דחפתי אותו מעליי. הוצאתי מהתיק את הארנק ושלפתי מאתיים שקל. השלכתי אותם על השולחן. אני בסדר, למלמתי. בטוח? שאל הבחור, בטוח. אל תלוו אותי. אני בסדר. נראה שהוקל לו. אספתי את התיק והתרחקתי לאט. הלילה היה לח וקריר. הראש שלי הצטלל בבת-אחת. הרגשתי את מבטם דוקר בגבי. שישים ותשע, ואין מה לעשות.

* מתוך הנובלה "וחג לה שמח", אחת משלוש בספר "סיד" שיראה אור בהוצאת אחוזת בית, בעריכת עליזה ציגלר.

שמי אברהם". אחר כך הוסיף: "ברוידס. אלה ספרים כפולים, אני מוסר אותם לידיה. אתה יכול בינתיים להניח את הכדור על הספרים". לא ידעתי מי האיש ומה הם ספרים כפולים, אבל הנהנתי והנחתי את הכדור על הספרים. כשחזר, הוציא ספר מן הסל ונתן לי. זה היה "הספר השלישי" של דליה רביקוביץ. כשהחזקתי את הספר ביד אחת, הוא נפתח באמצע ושם קראתי: "כאב הוא דבר שאין בו תועלת". לא רציתי את הספר. סגרתי והנחתי אותו על מעקה של אבן בפינת שמריהו לויין ודיזונגוף. שנים ארוכות אחר כך מצאתי בשד' רוטשילד את "הספר השלישי" של דליה רביקוביץ. שוב "הספר השלישי". הייתה בו הקדשה מינואר 1972, ושם כתב מישוהו למישהי: "אקווה שתיהני ממנו, לפחות כפי שנהניתי אני ממך". אחר כך הופיעו שלוש נקודות וסימן קריאה. לא רציתי את הספר. סגרתי והנחתי אותו על ספסל קרוב.

3.

פעם פגשתי את נחום סטלמן. הוא נהג להגיע לשיעורי הספורט באוניברסיטה במכנסים קצרים, משרוקית עם שרוך על הצוואר ומחברת. באחד המשחקים עמדתי בשער, והתעופפתי לעבר אחד הכדורים שנבעטו אליי. הצלחתי להדוף את הכדור, וסטלמן צעק מקצה המגרש: "יופי שוער". אחרי השיעור עם "ראש הזהב", כשנכנסתי עייף לכיתת אמהרית למתחילים, מעדתי ועפתי על השולחן של פרופ' רו. הרגשתי מייד שאני מתקשה לנשום, ונסעתי לאיכילוב. כעבור פחות משעה הגיעו סטלמן, ראש הזהב, ופרופ' רו למיון, והמתינו לידי לתוצאות הצילום. הרופאה אמרה שזו הפעם הראשונה, ככל הידוע לה, שאדם הגיע עם צלע שבורה משיעור אמהרית. "ועוד למתחילים", אמרתי לה. כשביקשה שאגיד משהו באמהרית, סטלמן צחק ופרופ' רו הרים גבות בציפייה. למרות הכאבים, הצלחתי לומר את המשפט היחיד שידעתי: "יֵה מִינְדִינִי נְאוּ? טְרַפְנֶה נְאוּ" ("מה זה? זה שולחן").

4.

פעם פגשתי את יונת סנד. היא ישבה בחולצה לבנה על ספסל בגן-יעקב, קרוב להלנה רובינשטיין, וסרגה. "יונת?" פניתי אליה, "מה את עושה פה?" היא הרימה את הראש מהמסרגות ומחצי סוודר בצבעי אדמה, וזיהתה אותי בשמי וחייכה. כשזזה מעט לצד הספסל, המשיכה

להכניס מסרגות ישרות ומחודדות לתוך לולאה, ולמשוך בחוט של צמר. התיישבתי לצידה ולא גרעתי עיניים מערבוביית האצבעות. "אני אוהבת לסרוג", אמרה לי, "שום דבר בחיים לא קל חוץ מסריגה". "ולכתוב?" שאלתי אותה. "קשה", נשפה אל הסוודר. אחר כך אמרה: "כל כתיבה היא שחרור מרגשות אשמה", וגלגלה פעם ועוד פעם ריש גרונית שהרעידה ענף דק, שהשתרג בין שלבי הספסל. אחרי ששתקה זמן לא קצר, אמרה בקול גבוה: "אני רוצה לספר סיפור אהבה". אוטובוס קו חמש חלף על פנינו במהירות ופנה שמאלה לדיזונגוף. "לזה אף פעם לא אתרגל", צחקה. ליויתי את האוטובוס עד שנעלם, ושאלתי אותה: "יונת, איך כותבים בשניים? איך?" היא הפסיקה לסרוג וחיפשה איזה דבר בתוך שקית של ניילון שהונחה לצידה. מבלי להרים את הראש שאלה: "ואיך כותבים באחד אתה כבר יודע?"

5.

פעם פגשתי את לאה גולדברג. כשהתיישבתי בבית קפה קטן, היא קמה, חייכה אליי, ונתנה לי מפית נייר ועליה ציור של פני חלום. "אני ציירתי", אמרה לי. היא חזרה והתיישבה לצד גבר שהופיע בינתיים. הוא אמר לה שהיא כותבת שירים אמיתיים, שהיא משוררת. כששתקה, הוא קרא פתאום, "לאה", ושאל אותה למה היא מטפלת גם בכל הניתוחים האלה שלה? והציע שלא תעמוד בצל הדברים, שתהיה הדברים. הוא אמר לה שהיא כמו עקרב. כשגולל בין שפתיו את המילה: "סקורפיון", הגביה את אצבעותיו הגרמיות אל שמי הערב כאילו החזיק כדור כבד של ברזל. היא פנתה לשחק בכף ידה השמאלית. הוא סיפר לה שהוא מעגל את עצמו ועוקץ את זנבו ומת. היא תיקנה את ישיבתה וליטפה את שיפולי גבה. אחר כך עצמה עיניים, והרעידה עשן אל ריאותיה. כעבור זמן שמעתי שסיפרה לו ברוסית, שכל אותו היום לא יכלה לגעת בניירות שלה.

6.

פעם פגשתי את פארה פוסט. זה היה היום השני ללימודים, והלכתי לאימא שלי שעבדה בכולבו שלום כדי לספר לה שהמחנכת החדשה היא מורה לאנגלית ויש לה שם של שחקנית. כמעט חודש לפני כן, כשברדיו השמיעו ביום ההולדת שלי את "שש-עשרה מלאו לנער", חשבתי, אולי

מישהי בעולם אוהבת אותי, והשיר הזה הוא בשבילי. לכל הבנות הייתה תסרוקת פארה פוסט, אבל לאף אחת לא היה חיוך מלא שיניים כמו שלה. כשהתקרבת לי לבניין באחד העם ראיתי המון אנשים מרוגשים שצעקו "פארה, פארה". השומר שהכיר אותי נתן לי להיכנס, וכשחיפשתי את אימא שלי כדי להגיד לה שלמורה קוראים חנה מרון, ראיתי את פארה פוסט מחייכת ואת צ'יץ' מסביר לה על הבניין הגבוה ביותר במזרח התיכון. מזוגן שהוצב מעל דלת הכניסה זרק רוח חזקה שפיזרה את שערותיה על פניהם של גברים גבוהים שלבשו חליפות ודיברו כל הזמן במכשירי קשר שמנים. מבלי ששומרי הראש שמו לב הצלחתי להתקרב אליה מעט, ואמרתי לה באנגלית: "You are so beautiful". פארה הסתכלה עליי וברצינות גמורה אמרה לי: "I'm O.K.". רצייתי לספר לה שאבא שלה עקר לדוד שלי שן. הוא היה רופא שיניים, ודוד איזקו שמעט אחרי קום המדינה הפליג לאמריקה במדים של מלח זעק מכאבים באיזו מסעדה בניו-יורק. אבא של פארה, שהיה בעיר לרגל כינוס של רופאי שיניים ואכל באותה מסעדה, טיפל בדוד איזקו במטבח כששני טבחים אוחזים בו שלא יזוז. זמן רב אחר כך, כשפארה פוסט הפכה לכוכבת וכתבות על חייה פורסמו בכל מקום, דוד איזקו הבין איכשהו מכרטיס הביקור ששמר כל השנים, שהרופא הוא אבא שלה. שומר ראש אחד אמר לי בעברית "עוף מפה, ילד", הניח את זרועו הכבדה על ישבנה המלאכי של פארה ודחף אותה קלות פנימה אל אחת המחלקות בבניין הכי גבוה במזרח התיכון. שנייה לפני שנעלמה היא הסתובבה ושלחה לי נשיקה שהתעופפה במהירות הרוח שפרצה מתוך מזגני כולבו שלום. כששומר הראש הסתובב ונעץ בי מבט קשה, קרצתי לעברו וחייכתי. ידעתי, זה חיוך ששווה מיליונים.

7.

פעם פגשתי את חזי לסקלי. כשהיה בן עשרים ואחת או שתיים, מעט לפני שנסע להאג, הוא לחץ את ידי באיזה אירוע שירה, וסיפר לי על סיפור שלו שעתידי להופיע בעיתון. קראתי את הסיפור רק עשר שנים אחרי שהתפרסם. דפדפתי באולם העיתונות של ספריית בית-אריאלה בכרך עצום של עיתון, ופתאום ראיתי את הסיפור של חזי לסקלי (אני זוכר שחשבתי אז ביני לבין עצמי: "יגיע יום, ומישהו יגיד שגילה סיפור נשכח של חזי לסקלי, ויפרסם אותו בעיתון עם עמודים גדולים במיוחד").

כשקראתי, כאב לי הראש והעולם. חזרתי הביתה לאורך רחובות צרודי מכוניות. כשהלכתי להשתין, פתחתי את החלון, ודרכו ראיתי חלון אחר, מאחוריו עמד נער צעיר שהביט בי מדי פעם בגנבה, כמו בתמונה בתוך מסגרת, שום דבר שיש בו עדות על חיים. תנועות הכתפיים העידו על מאמץ. כשראיתי את הפה השמוט מעט ואת העיניים הצפות, טרקתי את החלון בכוח נורא. כעבור שנים קראתי, על השירה לגור בדירה בלי חלונות.

8.

פעם פגשתי את אליעזר שטיינמן. ערב כיתה א', כשביקרתי במקום העבודה של אבי באגף המכס והבלו שברחוב אחד העם 27, יצאתי לקיוסק קרוב לקנות משהו קטן, ואיבדתי את הדרך. מאחד הבניינים ברחוב יצא איש זקן שליווה אותי חזרה לאבי אחרי ששאלתי אותו: "סליחה, אתה יודע איפה זה משרד האוצר?" בפתח הבניין, לפני שהמשיך צעדים ספורים לרחוב אלנבי, כתב על פתקית לאחר ששאל לשמו של אבי: "מר לוי הנכבד, בנך איבד את דרכו". אחר כך חתם: א. שטיינמן. שנה אחר כך, ב-7 באוגוסט, התעוררתי אל יום הולדתי. כל הבוקר זרקתי כדור טניס לרווח שבין הווילון לקיר, רווח שהיה לקשת של סל. "יש", צעקתי מדי פעם, אחרי צעד וחצי ודילוג על רגל אחת לעבר הווילון. ההמתנה לכדור שצנח מאחורי הבד הדקיק ופגש ברצפה, כמו היה עוד סל חלק של מרק טורנשיין, הכוכב של הפועל, מרגשת אותי אפילו עכשיו. כמה נעצבתי כשקראתי לפני כמה שנים שהלך לעולמו. באותם ימים הדקורטור אלשיך ביקר הרבה בביתנו. הוא היה מטפס על סולם, מסדר כמה דברים שם למעלה, ומזהיר אותי לא לזרוק כדורים לוויילון. פעם צעקתי לעברו: "תיפול כבר". באותו בוקר, נקישות בדלת הכניסה נשמעו כמו בשורה רעה, בדיוק כמו אז, כשאחות של אבי עמדה רועדת בפתח הבית, והודיעה לאימי על תאונת הדרכים. אני זוכר ששאלתי אותה: "אבא מת?" על סף הדלת עמד איש גבוה עם חבילת ספרים חבוקה בידיו. "ילד", הוא אמר במבט לא מוכר, "רוצים פה לקנות אנציקלופדיה של חגי ישראל?" קראתי לאימי, שטרחה במטבח על עוגה שבישלה על הגו בסיר פלא. היא באה לדלת ואמרה לאיש שאין לנו צורך, ולי אמרה: "אתה כבר גדול בשביל השטויות האלה". האישי התעקש למכור וסיפר שיש לו בפרויקט שם למטה (אני זוכר ששלח אצבע לכיוון חדר המדרגות) גם סדרה

שריקת שומר הלילה יקיר בן־משה

ארבעה שירים בפרוזה

*

זה ניכר משעה לשעה. כשהבוקר בוטש את הלילה אני בא להעיר את הילדים. תחילה את מיכאל. אחר כך את איתמר. בעדינות אני מלטף את ראשם, מעביר את האצבע על דיונת הלחי ולומד את קווי המתאר של החלומות: חתול לבן חומק בין צללי המצח. עץ איקליפטוס מסתיר שאריות חיבוק מאמש. בזהירות אני מפלס דרכי בין חלום לחלום, נזהר שלא לדרוך על אבנים חדות, שלא לדרדר שלגים – ושוקע לתוך אדים אחרונים של משאלות: איתמר לומד בחלומו למחוק את אותיות הא"ב, מיכאל צולף חצי אש בשדות החיסור והכפל. זו ההורות שלנו? בדידות על בדידות? שני בני מעבירים את לילותיהם לבד, נלחמים באור ובאופל, זורחים ושוקעים בעליות ובמורדות של הלילה. אני מביט בהם עם בוקר, שוקעים בשארית חלומם, בלי מילים קוראים לי לעזרה, ואיני עושה דבר.

*

כבר יומיים אנו סובכים את הסלע האדום. אריק לביא מבקיע בקולו הרועם מתוך הפטפון החורק לתוך סלון ביתנו, שירלי פותחת חלונות והילדים צוהלים מפחד. בבקרים אני שומע את איתמר מגרגר חול בקולו, מפולת אבנים נפלאה, כשהוא עומד על הספה ושר, הו הסלע האדום, בשעה שמיכאל נאנק בשקט, בלילה, מתחת למפולת השמיכה, האדום. מה יש בשיר הזה שמושך אותנו להתכופף, להצטופף יחד כמשפחה תחת גג מערה? בקרוב יחגגו 70 למדינה, אני אומר לילדיי, אולי כדאי לנסוע לירדן. מה יש בירדן, שואל איתמר. הו הסלע האדום, אני מחייך. למה לא הסלע הלבן, שואל מיכאל, למה לא הירוק או השחור? בגלל השקיעה, אני עונה, אז ההרים נצבעים אדום. זו ארץ אדום, אדומיה הקדומה, משם גם הגיע הורדוס. אני ממשיך וממשיך לספר לילדים על נפלאות אדומיה, על הסלע האדום, על הים האדום, היין האדום, השטיח, השקיעה והאש,

מצוינת למבוגרים: "באר הַחֲסִידוֹת" של אחד, אליעזר שטיינמן. עשרה כרכים, הוא אמר בגאווה. אני הבנתי שהאיש מדבר על חסידות, וסדרה של ספרי טבע על עופות מים נראתה לי כמו מתנה נהדרת ליום ההולדת. לנו לא חיכתה מכונית למטה, וטיולים בטבע הרחק מהבית היו נדירים. ראיתי רק פעם אחת מחלון הכיתה להקה של חסידות שנדדו לאפריקה, ואני זוכר גם חסידה נקמנית אחת ושועל רעב. אימי רצתה לשמח אותי ליום ההולדת, ואמרה לאיש: "טוב, תביא". כשאבי חזר מיום עבודה קצר, הוא ראה את הסדרה ושלח באימא מבט דאוג. היום אני מבין שעשרה ספרים בכריכה קשה הם עניין לא זול. "תראה", אמרתי לו בגאווה, "זה בלי תמונות". מאוחר יותר, כששבת תל־אביבית רכה כבר פשטה על בתי, שלפתי את הכרך השישי וקראתי: "אין מוות. נכנסים מחדר לחדר". החזרתי את הספר למקומו בסדרה, ורצתי לסלון המואר, שם אימי עמלה לקראת ביקור של איזו דודה שהגיעה מרמלה עם "ירושלים של זהב", משחק קופסה שלא רציתי לשחק בו אפילו פעם אחת. ב"באר החסידות" לא נגעתי יותר, והוא נשלח לבוידם לצד אריות שי לחג עם בקבוקי ברנדי 777, שאבי קיבל לאורך השנים בעבודה, ואפילו לא פתח. באותו יום שישי ממש, סופר בשם אפרים צורף, שכתב בין היתר סיפורים תנ"כיים לקטני־קטנים, שקד, משום מה, בדירתו התל־אביבית דווקא על כתביו של אליעזר שטיינמן, לאחר שכבר הניח להם לפני שנים. הוא כל כך נדהם כשפתח ביום ראשון את העיתון וקרא שאליעזר שטיינמן איננו. הסופר, אדריכל החסידות הרנסנסית, זכה למיתת נשיקה ביום שישי, 7 באוגוסט. לאחר מספר ימים התיישב אפרים צורף וכתב במכתב ל"עולם המסתורין" של מרגוט קלאוזנר: "נשמתי שהתרוממה לאינסוף הודיעה באורח מסתורי לחביוני הבלתי מודע של רבים ממעריציו על הסתלקותו לנצח". כותרת המכתב הייתה: "הסופר שטיינמן הודיע על מותו".

אבל אז רואה שהילדים אינם, שירלי נעלמה וגם השיר הסתיים. זה קורה, שר כעת אריק לביא, יש ללכת ללכת. ומה אני עושה עם כל האדום הזה? שום דבר לא ידוע.

*

הכול מתעופף. מזל שקראתי את "הציפורים" של ברונו שולץ, על האבא שנמלט שטוף עונג ובהלה מאצבעה המדגדגת של אדלה המשרתת, טורק מאחור דלתות מחדר לחדר. כך יכולתי לספר למיכאל ולאיתמר לפני השינה על מגעו המכושף של הדגדוג. הגוף שלנו הוא מקום, אמרתי להם ברצינות, ובמקום הזה אין מקום לאורחים לא קרואים. רק בחלומות, כשאנו שקועים תחת מפולת של חושך במעמקי הלילה, אפשר להיכנס אלינו. הגוף הוא הר והוא עמק, הוא תהום ואבנים, יש בו את אגמי הטבור והעין ואת מפרצי הבהונות. זה הגוף שלנו ועלינו לשמור עליו, בפרט מהאצבע המדגדגת, שלא תיגע במותן. מה עם המותן, שואל מיכאל. המותן זו נשמת הגוף, אני עונה. זהו קו המתאר של הסיבוב, של תנועת הדרך. כל מי שרוצה להגיע אלינו חייב לעבור דרך המותן, לחבק ולאחוז שלא ניפול. והדגדוג, שואל איתמר בקוצר רוח, פניו מוצפים מתח, מה עם הדגדוג? זהו הצלצול של האורח שבא לבקר, אני מחייך. הנה אני באה, צוחקת האצבע ומגששת ברפרוף באוויר, רועדת, פולשת – אך איש לא יודע שהיא עיוורת וחירשת. האצבע לא רואה את המותן ולא שומעת את קולות הצחוק והשנק. היא אבודה. בגלל זה אנחנו מתקרבים ללילה. האצבע מרגישה אותנו בלי מבט, בלי מילים, רק דרך חום הגוף, כמו שאני מרגיש אתכם. אני מושיט אצבע אחת, מיכאל מושיט אצבע, איתמר מושיט. אנחנו משלבים שלוש אצבעות, מקלעת של דגדוג ללא סוף. אתם רואים, אני צוהל, זה המקום שלנו, גוף אחד עם מכפלה של אור.

*

יוקו היא החיפושית השחורה? מדוע החליטו לקרוא לה ככה? שעת בוקר, עוד לא שבע, אני ומיכאל שרויים במצב רוח לנוני מובהק. אני משמיע לו את שיר החתונה של ג'ון ויוקו, את דמיין, תן לי לספור את הדרכים, וכמובן את מהפכה. אתה יודע, אני רוכן לעבר מיכאל, הם

נפגשו לראשונה בתערוכה של יוקו באנגליה. ג'ון ראה שם סולם, טיפס וגילה על התקרה, כתובה בעיפרון חלש, את המילה "כן". הוא חייד, ירד מהסולם, התגרש מסינתיה והתחתן עם יוקו. מזל שהיא לא כתבה את המילה לא. אז למה היא החיפושית השחורה, שב ושואל מיכאל. בגלל השמש, אני עונה. יוקו נכנסה לאולפן של הביטלס והשמש הייתה מאחוריה. החברים ראו רק צל. היא האירה את הביטלס אבל פניה היו צללים. צללים על צלילים. ג'ון אהב אותה. זה הגוון הנפלא של המוזיקה, הוא צעק לחבריו והתחיל לנגן. שניים שלושה אקורדים ומייד נולד לו שיר השלום. תנו צ'אנס, תנו צ'אנס, הוא שר בקול שבור. יוקו שרה יחד איתו ותופפה בידיים. שאר חברי הביטלס לא אמרו דבר, חיכו שהשמש תשקע ויצאו מהאולפן. הם עברו את מעבר החציה ברחוב, מקרטני היה יחף, נכנסו לחיפושית קטנה שחנתה בסמוך, התניעו ונסעו. אל תאכזבו אותי, שר ג'ון אחריהם, אל תאכזבו. אבל הוא שר לעצמו. האולפן היה ריק. מלבד יוקו, אשר ישבה שם, מוקפת הילה של אור, כותבת ומוחקת על הקיר את המלה "קיר".

שירים מאיה ויינברג

שנה חדשה

לא נדרשו לנו צרות גדולות.
די צער היה לנו
בשגרה, בשעמום
בחסר-המשמעות
בכרסום התמידי של הזמן
בגופנו, בחלומותינו
בתשוקה שלנו.
אבל
גם ההפך היה נכון.
לא נדרשו לנו שמחות גדולות.
די אשר היה לנו
בשגרה, בשעמום
בחסר המשמעות
בכרסום התמידי של הזמן
בעודנו עומדים על מקומנו.
פשרה מברכת או יאוש עדין
היו לזה שמות רבים.
הסתפקנו במועט שיש כי
הוא כל שיש
ולא לנו גדולות ונצורות
אותן השארנו לאחרים.
בהחלט היינו אמללים, כלומר
היינו ממש מאשרים.

ספר המים

כי הכל שט בתי
ממשיך הלאה ועוד הלאה
בין הידים
לא נאגר
רק כדי לשוב
מים אל מים
מה שקפא הוא שיפשיר
שיזרם שיפליג
למקומות נמוכים ורחמים
הרק הזעה שבגוף האהבה
מי השפיר והדם
הברזלי הסמיך
גם הוא מים.
ממים באנו ואל מים נשוב
בצמאון הימים החומקים
לכן בתי
עתידך, עברי
כל אהבתי
כנותי הטובות
כל מה שאנחנו הוות
כל מה שחלפנו
נכתב על מים
הם ישאו הלאה
הם המיטיבים לחזר,
לזכר.

שירים מורן אריה

מחזור שירים אלעד זרט

יום הולדת

ביום שחגגנו לך שלוש כרתו את עץ האוֹדֶרֶת בְּחֶזֶר.
אדם חבוש קסדה ישב על ענפיו הגבוהים,
אל מול המרפסת האחרית שלנו ישב
וחבֵּליו משתלשלים כמו שרשים כנועים
שנחטפו מן האדמה, והוא אומר לי:
אני מוריד מכפות הרגלים ומעלה,
לא יהיה זכר לירק.
ונסיתי לעצור אותו, בחיי שנסייתי
לעצור אותו. שתדעי קטנה שלי –
זה היה מאבק על חיים של עץ
על חיים של כלנו. ספרתי לו
שעצים הם הדגמה המופתית למערכת מאוננת;
פוטוסינתזה יוצרת פחמימנים שמזינים את גדילתם,
הם אוגרים במהלך חייהם עד עשרים טונות של
פחמן דו־חמצני בגזעים, בענפים ובמערכות השרשים.
ומה יותר חשוב בעיר הזאת מלאגר
פחמן דו־חמצני.
ואיך שהם אוהבים
תראו כמה הם אוהבים
תסבירו לי איך אינכם רואים שהם אוהבים;
האמהות שלהם מעבירות להם סכר ושאר חמרי הזנה.
הן מניקות את התינוקות של הן.
אבל האשה הצרחנית קבעה שזו החלטה של
בעלי הדירה, שהם לקחו איש מקצוע, להוריד ולגדע,
הוא כבר זקן העץ הזה.
בנסור הראשון נכנסנו עם עוגה ונרות ושרנו לך
יומולדת שמח. שרנו שתזכי לשנה הבאה
עד מאה־ועשרים שנה.

*

תמיד דמייתי לך. אותה צללית מנקרת בשחר,
נואשת לשלות גלעין מלב השמש. מימנת עד זוב
בלקוט הסכינים הקטנות, צולעת במישור, עולה
על גדותי ברעב. עזרי לי להניח אותך במקומך.
אני רוצה לאבד את צורת השרש, לשרף
את שדה החרציות בו צמחתי, קצת כפופה, ילדה
כהת עינים. בכל זאת אני עומדת עכשו בפתח ביתך,
פרחים כבושים בכף ידי. באתי לבקש מים

*

נחשפתי עד העצם. נחרבתי בחרב ההכרה. אני בת
תותבת, ילדתך האבודה. מה לעשות בלב החור, המראה
מכחישה שאינני שנים נצבעות דם ושמים עומדים במקומם.
נשמט כדור האש מתוך הבטן, נשכחה תנוחת הרחוף. אני
נוקשת על חזי, דממה. בכי מתמר כאלמה חידה. אתן את לבי
החור, להניח שוב את ראשי על כתפך. אני חיה שחרה
מיבבת, את נמלטת על נפשך.

*

שבי לצדי. אני רוצה לספר לך כיצד שקעה האבן,
לדבר בקולה של העצם הקלופה. רק להתבונן בך,
שלא מבעד לשרפה המכסה את מבטי. לספר לך
על לחיים תפוחות ושפתי ארגמן, ראות שהתמלאו
מים; קברתי את בבת ההודקקות שלי, הרוחתי
את זמני לצדך, רק להתבונן בך. גותרתי
אושת השארית, כים חלצתך החומה המתאווה לפרח.

מעשיות לאור הירח והגשם

חמצות מעלים שנשרו נשטפות
מן הנחלים והנהרות אל הים;
שם במעמקים הן מרבות את
גדילת הפלנקטון,
שם במעמקים כחליות
מיצרות חמצן לאטמוספירה.

ובמורדות הרי יפן אכרים חולמים
על גדולים בשטחי הדגה;
הם יאכילו את משפחותיהם
בבקרים קרים
ובערבים ישתו סנצ'ה.

אלה ימים של סחף הפלנקטון
וגנג'ורו יוצא אל אגם ביווה
ומשיט סירתו,
הוא פוגש בנזיר שאומר לו:
חזר אל אהובתך, גנג'ורו, חזר –
ולא, המנות יפה בך.
וגנג'ורו מדבר על האשה האצילה
וגנג'ורו שותק כשהיא מתה,
יממה מסתגר בבקתה קטנה
מציר הנזיר על גופו
תפלות בודהיסטיות.
ובלילה, מעשיות לאור ירח,
והגשם מסרק את השבילים
ואת עלי האזדרכת.
אני שומע את קולו של הנזיר קורא לי:
חזר אל אהובתך, חזר.
ולא, המנות יפה בך.
ואני שב אל אהובתי כמו אכר במורדות
הרי יפן, אני שב כמו חמצות

הולכות אל הנחלים
הולכות אל הים
והפלנקטון מלא.
והפלנקטון נסחף.

הפלנקטון

כמה נכון לו באי־ההתנגדות
ברפיון החתירה
הנמשכת
כמו גרגרי אבק מובלים אל
המקום שאליו נשא הרוח
ובמקום שהוא – נשאים שוב.
אני ראיתי סוסים דוהרים
אל מול סערה;
שועטים ונלחמים
כאש מתלקחת
ועין החשמל בערה בתוכה –
כלם אבדו במלחמה.
והפלנקטון נשא והתרבה
נשא והתרבה,
כל זמן שהתגברה
האבדה.

צִי צִי צִיאָ

רחל פרץ

מתוך מחזור שירים

זוכרת את הנחל ששעט בין האבנים
כמו רוצח שנהדף בכתפיו החדות של המון?
לא אמרנו מי דולק בעקבותיו,
כי הוא נחל, ככה נחל, אין לו עקבות,
אבל אני חשבתי על שמלת האבנים של וירג'יניה,
מצבות חיות שצמחו
אחרי שעלו מכיסי שמלתה ששקעה.
רצייתי להגיד לך שזו היא שרדפה בעקבי הנחל.
ככה בורחים מרוחות.

עצרתי במקום קבורתה של הרקבת.
איש פשט אלי ידים מלאות
בריח כבד, אולי כרכום,
הוא סב לאחור, סבותי אחריו,
מכל עבר סרו למרותו נערים דקי גו,
מאזינים בלי נוע להוראותיו ונעלמים מאחורי קירות.
הוא העיף מבט לנדא שאני בעקבותיו,
עוד מעט נגיע לחנותו הריקה.
הקירות כמו פירו ביד, מדרגות חמר הובילו אל הרחוב,
עוברים ושבים פסעו בו.
הוא אמר לי שאני בבית, אבל אני פניתי לאחור,
שם גרם מדרגות מאפיל,
בעקולו הסתודדו נשים דהויזות חלצה,
אחת מהן נתקה מן החבורה, השוערת,
סמנה לי לרדת בעקבותיה.
ככל שהצמקנו עלה וירה, גבר וגוע, רחש,
עד למדרגה האחרונה.
אולם רחב.

שוטטתי בין פגומי מדפים הנושקים לתקרה,
פה ושם הבחנתי בספר משמש,
מן הקירות עלה רשרוש מטות שקמו מהן בחפזה,
מצעייהן שמוטים.
מקצה החדר עלתה שירה.
נערה עמדה שם וקפלה כביסה,
"את שומעת, אמא", אמרה,
ואמה, שישבה על כסא ניר מאחורי פגום ספרים ריק,
נתנה בה מבט עור.

לאן את הולכת,
עגלת הבבות המקלקלות נשכחה זה מכבר
למה לשם, מומה, למה לשם
תגדלי, תגדלי, הרי ככה בקשתין תמיד -
אדירת שכמות, רוקעת במפתן ביתי, ואת הראש שלך,
את הראש שלך,
חציו בעלטה תלתלים, חציו מעקם בחיוד דק,
זקפי מכח מבטי,
אל תרשי לפלסטיק למלא את בשרך,
לריסי הנילון לנשר על לחיך,
אל תסכימי לזרועות פרוקות, תגדלי,
אל תעמדי על רגל אחת,
בקשי נעלים חדשות.
הפצירי במוכרות למצא את הנעלים שאבדת,
הניחי להן להלביש לך נעלים מפלסטיק וגומי ועור
מהדקות בשרוכי זהב, נוצצות באבזמי נחשת,
התבדלי בין החנויות, השפילי מבט
מפני נורות ההלוגן העוקבות אחריו מגמחותיהן,
פלסי דרך בין נשים המחיות מול מראות תנועות של חן,
הרשי שיכסו את רגלך בגרביון משי כחל מעטר בשושנה.
אחד מגבעוליה ילך ויתרחב עד לירכך,
שם יחשף עור דק מכתם.
החליפי שמלות, כלין למדתך.

האילים גלית דהן קרליבך

זכרי לא זכר מתי התחילו לקרוא לו ככה. האותיות זלגו על מוחו, אחת אחת, עד שהתחברו למילה. HAILEM. הארכיאולוג הראשי של המשלחת, גבריאל, הזכיר לו במראהו את האב ג'ון. פרצוף מעוכבר. עיניים קטנות שבלעו כל מה שיכלו להכניס למסגרת. בולעות ואומדות איזו תועלת אפשר להפיק מהבלונדיות הגדולות שהגיעו להתנדב מארצות הצפון או מידי הגדולות של זכרי. גבריאל הלך שוב ושוב לאורך ריבועי החפירה ודרבן את כולם לעבוד במרץ לפני שהחורף יגיע. הם חפרו בגיא בן הינום. לזכרי, שעמד מולו עיף עיניים ושוק, סיפר האב ג'ון שסידר לו לחפור בשטח שבו אמור להיות מקדש לאשרה. דיבר כאילו זה היה הישג או זכייה. זכרי הכיר היטב את השם בן הינום מדרשות האימים של בית הקהילה. אפשר היה לצפות מהאב ג'ון לקצת יותר רגישות ולמצוא לו מקום שלא הוקרבו בו ילדים, אבל השתיקה ניקבה את זכרי והותירה אותו חלול ואדיש.

כשהגיע לכאן בפעם הראשונה, מתים קידמו את פניו בקומות־קומות שהשתרעו בתוך פצע פעור בהר. מייד לאחר מכן התנפלה עליו העיר. דבר בה לא הזכיר את ארץ הקודש של הברית החדשה והישנה. ראשית, האור שגנה מהאבן הלבנה היה עז ומסנוור. שנית, התנועה. בדבוק, במדינת התירס והטרקטורים השטוחה שלו, שבה נהגה דעתו לנדוד ישר בלבד, ניתן היה לראות עד האופק ואף מעבר לו: אופק מישורי אחר אופק מישורי אחר אופק מישורי, וכך, אופקים שלמים הונחו עד אינסוף. לא כן ירושלים – שהתכסתה והתגלתה. אי אפשר היה לדעת מה ממתין מאחורי איזה עקלתון או סמטה.

הוא הגיע לגיא בערב, לאחר כמה ימי חופש שג'ון סידר לו. כשגלש במורדות הר ציון בדרך אל החפירה, הרגיש כאילו מילים מנסות להתבקע מפיו, אך הן נותרו שם מסולעות בשעה שניסה לאזן את גופו לפי תוואי הנוף: בירידה לכן הינום דחף את המילים אל מעלה גרונו ונעל עליהן את שיניו. הוא התבונן בנוף שעדיין לא נקלט במוחו. הכנסייה הקטנה של דבוק כבר סבלה מעשי שוד ושׂרפה בידי מטורפים בפטיסטים שלא חיבבו את המקום עמוס הצלמים. זכרי נסער מהתגשמות התמונות שליוו

אותו מילדות. כאן, לראשונה, ראה את ההרים שקראו תיגר על גבעה קטנה, כיכר לחם לא מרשימה שאותה קבע דוד לעיר בירה. הוא היה יכול לפתוח מפה ולעקוב אחר מנוסת דוד מפני שאול מבית לחם לעין גדי. בדרך פגש זכרי רועים, על חמוריהם וכבשיהם, שסימנו לו לשלום. גם במות התופת של בן הינום לבשו צורה מוגדרת מאוד: ברור שהפולחן נערך למטה, באזור בריכת השולטן, כדי להתחשב בכוהנים שעמדו שעות תחת השמש הקופחת. ומעל לכל זה הייתה ירושלים. העיר קידמה את פניו, ערמומית, ולגלגה למאמציו להבין את קווי המתאר שהתרחבו והצטמצמו על פי נבואות המשיחים הרבים שהסתובבו בה. כשחשב שכבר התרגל לעפלולי העיר החדשה, גילה עולם של מבוכים בעיר העתיקה. מה שבטוח – לטרקטורים שלו לא היה פה מקום. שני בובקטים קטנים חצו את רחובותיה של העיר ופינו אשפה במנות קטנות.

הייתה תחרות בין הישראלים לזרים. הישראלים היו מהירים. צוחקים. חופנים מכל הבא ליד ועובדים ללא שיטה. אסף, מנהל המשלחת, חתולי כולו, מגנט סביבו את החופרים. זכרי משך פרוסת לחם וטבל אותה בטחינה. זמזום קהילתי רחש סביבו, הוא הכיר אותו מדבוק: מנגינת המאמץ לשאת חן, פס קול של התפעלות מזויפת. הוא כיבה אותו. העביר מבט על כולם ואחר כך התכנס בעצמו ואכל.

מול החפירה הפגינו לובשי שחורים שמחו על חשיפת העצמות העתיקות, אך גם הם היו אדישים מפאת שמש אוגוסט. כשהמטרה הגיעה לטפל בהם נראה ששמחו להתקפל משם. בכל יום נמצאו שברי כדים, ידידות, פיסות חיים בחלקים קרמיים ושנהבים, אבל הארכיאולוג הראשי לא ידע מנוחה. הוא חיפש את הדבר. משהו שיוכיח את טענתו בדבר המקדש, ושילכו התל־אביבים לעזאזל. בכל יום העלו בידיהם החופרים חרסים ועוד חרסים. הדבר טרם נמצא. זכרי היה אדם שמקצועו ניכר בגופו. כל כך הרבה שנים זיוד טרקטורים שגופו החל לקבל את צורתם. לפני שנאלם, לפני שנשתק, פיו היה עולה ויורד כמו כף הטרקטור. גם עכשיו, באילמותו, פיו עדיין נפתח ונסגר בצורה כזאת. הרגל.

לא תמיד שתק זכרי ככה. עשר שנים חלפו עד שליזי נקלטה. כשהתעקש ללכת לבדיקות בבית החולים של איווה סיטי, מחוץ לקהילה הקטנה שלהם, ליזי סירבה. היא גוננה על בטנה ואמרה, "כמו שנכנס ככה יצא." הילד אכן יצא. אפור, בלי טיפת חמצן ליבבה הראשונית. שעות לפני כן סבבה מקהלת הנשים את ליזי וזמררה תפילות. עמדו

כחומה אחת נגדו ולא הניחו לו להבקיע. הזמורים פסקו כשראו את הגוף הקטנטן נאבק בענן האפור שהלך ועטף אותו כליל. הנשים נסוגו כאילו נתקלו במחלה מידבקת. יצאו בחטף מהבית. אחר כך – דממה נוראה. הוא רצה להחזיר הכול. ביקש שתינתן לו שעה אחת בלבד כדי לגלגל את הדברים אחרת. מרגע שאיבד את בנו נסגר פיו. ליוזי חזרה לגופה הנערי. את כל מה שהחסיר בשתיקתו היא מיללה. עמסה פרטים על הלידה. עיניה קדחו. לבסוף, נואשת משתיקתו, חזרה להוריה בדרום. האב ג'ון בא כדי להבקיע את שתיקתו. הוא הושיט לו מעטפה. זכרי ידע שרק רחמי הקהילה הענייה הצליחו לצרף דולר לדולר. האב אמר שרבים הלכו לארץ הקודש וחזרו אחרים. יצאו ריקים ותמיד שבו מלאים. מלאים בישועת האדון. גם אם זכרי סובל עכשיו עליו לזכור שהאדון סבל יותר כשהעמים על הצלב את סבל האנושות כולה. זכרי רק רצה לשאול אם יחזירו לו את בנו. על אף חוזקו וגודלו הוא לא יכול לשהות בסבל הזה. הוא לעולם לא היה נבחר להיות הסבל המעמס על עצמו את צער העולם. אבל שיניו חשקו בעד המילים והוא הושיט יד ולקח את המעטפה.

את אשרת בן הינום גילה בשבוע השלישי לבואו. עננים כתמתמים ריחפו בחלל העיר. משהו היה פקוח. אפילו המשוגעים היו יותר משוגעים מתמיד. ליד רכב ססגוני עמד המשיח הקבוע, והתווכח עם פקח החנייה. זכרי הרגיש משהו באוויר. המילים הסלועות, שנבלמו יפה כל כך, הגיעו לגדר שיניו. הוא תחב אותן עם הלשון והחליק אותן לצידי לחייו. כשחלף על פני המשיח, ניסה הלה לפתוח אתו בשיחה. זכרי צמצם עצמו על הגשר והמשיך במעלה הכביש ונכנס לכנסייה הסקוטית. המקום של אנדרי השרה עליו שלוה: צונן כחלב, אורות מדודים חדרו אל כיפתו ופרט לתמונה קטנה ומודרנית של הבתולה, לא נראו צלמים. זכרי חשב על הכנסיות שפקד עד כה. כשאך הגיע לא הצליח להתגבר על הדחף לראות את ישוע התינוק בכל הדגמים והצבעים. בכנסייה ברחוב הנביאים התהלך במעגל סביב המזבח המוסתר, אך לא הצליח למחות את ישוע האתיופי שקרע אליו עיניים מחיקה של הבתולה. הוא חלף על פני כל הקפלות של הכנסיות – גדולות כקטנות, ותמיד הצליח לראות רק את תינוקי ישוע. כיפות וצריחים ובצלצלים פצעו את הרקיע הירושלמי, כל הנוף נגלה לפניו כאוב ומצולק, אך הוא הבחין רק בתינוקות שהוצגו שמנמנים ויפים וורודים מאוד. ודווקא שם, בכנסייה הרגועה והחלבית,

החליט שדי לו. זכרי הרגיש שונה ולבן כאשר יצא מהכנסייה הסקוטית. הוא ידע שמשהו חייב לקרות.

גבריאל הלך בין החופרים. "תמצאו עצמות של תינוק," הורה להם. היה לו רעיון – לשלב בין מסורת במות התופת לבין מקדש האשרה. למשמע דברי גבריאל חשב זכרי שאם האב ג'ון רצה לעודדו במעשה המשלחת, הרי שהיה לו חוש הומור משונה מאוד. ההחלטה להסיר כל צלם ופסל מחייו הכניסה בו חיות. ידיו הגדולות שהוציאו לו שם טוב בדביוק וסביבותיה, הדביקו ללא מאמץ את הקצב של החופרים האחרים. מדי פעם נעמד למחות זיעה ונתקל במבטה של הכנסייה שצפתה בו בשקט צונן. כשנגמרה החפירה החליט שלא יחזור לבית ההארכה הקטן הפרנציסקני שסידור היה לו עם האב ג'ון ושלוחיו. המחשבה שייאלץ לישון תחת התינוק שמוסמר לקיר החדר קשתה עליו. פסי זהב נמתחו בשמיים וירדו לאט כדי לחבר את שתי הערים הרובצות זו מול זו, המערבית והמזרחית. גבריאל יצא מהחפירה כשאחת מנערות הצפון מצחקקת על כתפו. זכרי המתין שקולות החופרים ידעכו. כאשר גווע הכול והינומת חושך צנחה על הגיא, תחב את עצמו לתוך מערה קטנה שהייתה בצד אתר החפירה. הוא החליט שלא יחזור לבית ההארכה הפרנציסקני שסידר לו האב ג'ון. המחשבה שייאלץ לישון תחת התינוק שמוסמר לקיר החדר קשתה עליו. ריח האדמה שקידם את פניו היה בשרי ורוחש. זכרי נשכב על אחד הסלעים, זהיר, והאזין לרעשי המערה. גשם ראשון החל לרדת. האדמה העלתה אדים והוא קם כדי לבחון את מאורתו. הוא מצא פתח שהיה מכוסה. הוא סילק את העפר, כופף ראש ועבר לחדר הבא, שם השתרע על גבו והתיישב בזהירות תחת התקרה הנמוכה. עצם נראה בקרקע. הוא החל ללטף את האדמה. ככל שגברו ליטופיו כך הלכה והתגבהה לה צורה מתוך האדמה. זכרי ליטף עוד. הוא לא העמיק ציפורניים. ידע שמבוקשו ימצא. רק אהבה וחסד יש להשפיע. הוא הניע את ידיו ככף של טרקטור – בשטיחות ובעדינות. במחצית הלילה אפו נעטף בריח של אישה ואדמה ופיו נפתח. מילות שירה שנורו מתוך פיו הסתדרו ימין שמאל והפכו עבריות. שום הפתעה לא הכתה בו כשמשיך את הגפיים הקטועות. הוא ליטף עוד עד שהתגלו הירכיים. לאחר מכן – השדיים שהיו בצורת שתי טיפות לא סימטריות, שנחו מעל בטן שלא ניתן היה לטעות במראָה – היא התרוממה קלות וכפתור מושלם התנוסס במרכזו. הצוואר נמשך עד הסנטר. ההמשך היה

חסר. זכרי התבונן בפסל. סלעה הלבן של המערה האיר את הדמות. עייפות צנחה עליו. הוא היטיב את תנוחת האשרה, הניח את ראשו על בטנה התפוחה וצנח לשינה נטולת חלומות.

בבוקר התעורר לקולם של החופרים. הוא הביט באשרה, הוריד את חולצתו וכיסה אותה. זחל על גחונו כשהוא מחריש את קולות הזחילה ויצא מהמערה. החופרים לא הבחינו בו. כל היום עסק בחפירה בעוד נפשו משתוקקת לחזור למערה. גבריאל הביט בו בשביעות רצון ואמר שאם יש מישהו שעובד פה כמו שצריך זה רק האילם. זכרי לא אמר מילה אבל חש ברוח של שינוי כששתי מתנדבות הציעו לו צלחת וניסו לדובבו. הוא ישב ואכל בחוסר חשק וספר את השעות כדי שיוכל לחזור למערה שלו.

דואב ומיוסר שב בערב למערה. אותות ההמתנה עשו את שלהם. הוא לא הצליח לכפות איפוק על עצמו והתפרק על בטנה של האשרה שריחה החי והלח גירה את חושינו. עם גמר המעשה הבחין שמירכיה זולג דם. הוא ליקק את הדם ושוב צנח לשינה כבדה מאוד.

גבריאל הלך כעוס מצד לצד. הגשם מילא את אתר החפירה אך הוא לא ויתר. אמר שיכולים לקפוץ לו בתל-אביב. הוא יודע בדיוק מה הוא עושה. זכרי הבין את מילותיו ורק ציפה להתאחד עם אשרתו.

היא נלחצה אליו לאחר שבעל אותה ואז, רפויה, הקשיבה לו, סנטרה החצוי מופנה כלפיו כשסיפר על חייו כמפעיל של ג'ון דיר. היא האזינה כשסיפר על אימו שנותרה לבד אחרי שהרתה מגבר עלום. זכרי דיבר אליה באנגלית אבל המילים חבטו בקירות המערה בעברית. זכרי שמח. הוא חש שאשרתו לא תבין את שפתו.

כמה ימים היה במערה? מתי עורבבו הלילה והיום עד שהפכו לחומר אחד? קשה היה לו לחשב. כשהגיח אל החופרים הבחין בריחוק שנהג בו גבריאל. גם החופרים התרחקו אבל זכרי ידע שזו הקנאה שמעוורת את עיניהם. שהוא, מכולם, זכה להכיר את אשרתו. הוא יצא לרחוב ומצא פח גלי כדי לכסות אותה. שוב אהבו בלילה ההוא. אשרתו הייתה רכה מתמיד. אמרה שהתעברה מחדש. זכרי העביר יד על בטנה ואכן חש שבטנה התקמרה עוד. הוא מילא אותה בזרעו, עוד ועוד. סדרת תינוקות יעשה לה. תינוקות מכל הצבעים ומכל הגדלים.

זכרי התעורר. מישהו עמד ליד המערה. הוא מיהר לכסות את אשרתו שחזה עלה וירד בנשימות-תנומה. הפתח הקטן שדרכו החליק לראשונה

היה גלוי, וזכרי ייסר את עצמו על כך ששכח לסגור אותו. אשרתו נצמדה אליו. חומה עודד אותו והוא הוסיף לשקוט. אדם עמד ליד הפתח. זכרי זיהה את נעליו של גבריאל. הוא סימן לאשרה לשתוק וכלא את נשימתו. הנעליים עצרו ואז התרחקו. כשהדהדו לבסוף מחוץ למערה שחרר זכרי את נשימתו הכלואה. הוא יצא בשקט אל החופרים. כל היום נתן בו גבריאל מבטים משונים. זכרי היה מוכה רעב לאהובתו אך עם גמר החפירה צילו של גבריאל עקב אחריו, והוא לא העז לחזור למערה. גבריאל שאל מה יש לו. זכרי, כדרכו, לא ענה. גבריאל אמר לו, "עכשיו הולכים לאכול משהו. כמה זמן לא אכלת?"

כל הערב היה על קוצים. גבריאל התעקש לקחת אותו למסעדה טובה, פיצוי על עבודתו הקשה. הוא הזמין לו משקאות אך זכרי סירב. בהיפוך אליו, לשונו של הארכיאולוג הותרה. הוא סיפר במרמור על הקולגות שלו, על הקנאה בתחום, על זייפנות ועל מעשי חבלה בחפירה שלו, מפעל חייו. לבסוף הצליח זכרי להיפטר מגבריאל. קודח מאוכל שלא עוכל התנשף בדרכו למערה. הוא זחל לחדר השני ורק כשלא מצא את אשרתו הבחין בריח הזר שעורבב בחלל המערה. זכרי חבט את ראשו בקיר המערה. כל הלילה התייפח. נטרף בין דאגה והשתוקקות. הוא התפלש באדמה, היכן שהתגלתה לו לראשונה, וכיסה את המקום בנוזליו.

* * *

גבריאל הסתובב חגיגי בין עשרות הצלמים. המפגינים, לובשי השחורים, רק הדגישו את גודל הרגע. גבריאל דיבר למצלמה וענה לשאלות התוקפניות שהורעפו עליו מהאולפן. זחוח דיבר גבריאל על מקדש האשרה ועל פולחן המולך. "סביר מאוד להניח שהיה קשר ביניהם," אמר. מי שעקב אחר ההתרחשויות דרך המסך יכול היה לשמוע את ההתכתשות בין גבריאל לבין פרופסור לארכיאולוגיה, מומחה לתרבות הכנענית שהובא במיוחד לאולפן. כנגד גבריאל טען שבטנה של הצלם תפוחה מדי לממצאים שתוארכו לתקופה זו. גבריאל לא התבלבל וטען שדגם חדש זה של אלת פריון מוחק את כל ההנחות הקודמות ורק ישפוך אור על המחקר. כלת האירוע עצמה הייתה מונחת על שולחן ורק צלם מיוחד הורשה לצלם אותה מכל זווית אפשרית. לכן, איך אפשר לתאר את מה שקרה ברגעים שלאחר מכן? איך אפשר להסביר את היעלמותה של האשרה משולחן הכבוד שהכינו לה? המתנדבת הבלונדית פלטה צווחה. אולי משום גובהה הייתה הראשונה להבחין

בנעשה. היא הניפה את ידיה לכיוון השמיים וכל הנוכחים במקום תלו בהן את עיניהם.

זכרי התבונן בהם מלמעלה כשצף על גבי עננים מעורבלים. מדי פעם חש שהוא מועד, אך אשרתו אחזה בו ומשכה אותו מעלה-מעלה. מלא בכוח חשמלי הביט זכרי על העיר שהסתנוורה והתנחשלה מולו. גיא בן הינום פעם תחתיו בהמוני קורבנות מולך. תינוקות רכים פעו לעומתו, אבל הוא נצמד לאשרתו ההרה והמוגנת. מלמטה נשמעו זעקות. כוהנים תופפו על תופי פח ענקיים כדי להחריש את זעקת האימהות. זכרי עלה ונסק עוד ועוד עד שהוא ואשרתו כוסו בעננים. האב ג'ון הרי אמר לו שתמיד חוזרים מלאים במשהו מארץ הקודש, וכשנגלו לו שדות התירס השטוחים הוא התקין את עצמו לנחיתה.

עגילים רות עפרוני

העניין ההוא עם העגילים, זה הלך ככה: אבא שלי נהג. אימא שלי ישבה לידו. אני ואחותי מאחורה. מימין יער מייפל, משמאל אגם משיגן, באמצע שופן. אז בשיא הפסטורלה האמריקאית הזאת אמרתי: אני צריכה להגיד לכם משהו.

אבא שלי אמר, את בהיריון!

יותר גרוע, אמרתי, גנבתי עגילים מהחנות שהיינו בה אתמול. וחוק מזה כבר אין לי מחזור.

אימא שלי אמרה, מה?

אמרתי, אני עוד מעט בת ארבעים ותשע. כמה עוד אפשר?

ואימא שלי אמרה, לא זה, העגילים.

אמרתי, החנות עתיקות מאתמול? אז לקחתי משם זוג עגילים. בלי לשלם. ממש קטנים אבל, מהסלסילה ליד הדלת.

אימא שלי אמרה, אני בהלם, ירוני תעצור בצד. אבא שלי אמר, אין פה שוליים יעל.

אמרתי, זה בגלל שהמוכרת הייתה ביץ'. עם מוכרת סימפטית זה לא היה קורה.

אחותי אמרה, רותי, את האיד שלי. כל מה שאני רק רוצה לעשות את עושה באמיתי.

אימא שלי אמרה, השתגעת תמי? מה את מעודדת אותה?

אחותי ענתה, אימא, היא הייתה רויאל ביץ', המוכרת, רציתי להרביץ לה בעצמי.

אימא שלי אמרה שצריכים להחזיר את העגילים לחנות ולהתנצל. אחותי אמרה, מה פתאום, מה שצריך זה ללכת לשדוד את המקום כולו. אבא שלי אמר שלא נספיק כי אנחנו בדרך לפגוש את דודה מאקסין. ולא ידעתי אם הוא מתכוון שלא נספיק להחזיר או לא נספיק לשדוד.

תראי לי מה גנבת יא גנובה, אחותי פרפרה לי באוזן ואמרתי, הם לא עליי, לא היה לי לב לשים אותם. אבל הראיתי לה בטלפון את התמונה ששלחתי לסול. הוא החזיר לי יופי רותי, עכשיו נראה אותך מפלחת בשבילי שולחן סנוקר. אני חושבת שזה הדליק אותו שאני בלתי צפויה.

אני חושבת שהוא מת מפחד שאני בלתי צפויה. את אותה תמונה שלחתי גם לחבר שלי דורון. דורון אמר את תירגעי רק כשיתפסו אותך. ככה אמר. אבל את זה לא אמרתי לאימא ואבא שלי. רק את מה שסול אמר על השולחן סנוקר. אבא שלי צחק בקול וטפח על ההגה. ומה אם היו שם מצלמות? מה אם היו רואים אותך וקוראים למשטרה? אימא שלי שאלה.

אמרתי שלא חשבתי כל כך רחוק, שזה היה פשע תשוקה, לא פרימדיטיביטה. זה לא שתכננתי את זה.

ועוד איך תכננתי את זה. בהתחלה סתם מזמזמתי את הסחורה בסלסילה של החמש דולר לפריט. אבל פתאום ראיתי אותם שם, כמו שני קשיו בקערה מלאה בוטנים. ונכנס לי הרצון. אז הלכתי עד לקצה השני של החנות לאוורר את הרצון אבל זה לא עזר. אז עליתי לקומה השנייה, לאזור של המיד סנצ'ורי. וגם שם הגיתי בהם: פרפרים קטנים. טיפות זכוכית כמו טל על הכנפיים. אמרתי לעצמי תראי איזה יופי השעון קיר והסט כלים והמפה הרקומה. תסתכלי נ. אבל אלה היו הסחות שווא. כי כבר חשקתי בהם. חמדתי. השתוקקתי. דמיינתי איך אני חופנת אותם, בוחנת, מחליקה את היד ישר לכיס. מדדתי בסרגל רוחי את המרחק מהיד לכיס. תנועה זניחה בלוחות הטקטוניים של המותר. לא יותר מגיהוק המחט על תקליט המוסר. חיכיתי להזדמנות. בסבלנות של בצק חיכיתי. ומי שמחכה להזדמנות, אתם יודעים, ההזדמנות תחכה גם לו. אז כשהביק' תקתקה באצבע ג'ל כתומה את החשבון של אבא ואימא שלי וקראה כל ספרה פעמיים שמעתי את ליבי דופק עכשיו עכשיו עכשיו נראה אותך עכשיו.

כבר היה לך משהו כזה, אני זוכרת, אימא שלי הרהרה בקול. משהו עם המכולת מול הבית כשהיית בת שש, לא?

לא באמת סלחתי לאימא שלי על היום ההוא שחזרה הביתה וראתה את קופסת התכשיטים שלה פתוחה בסלון. מה עשית איתם, רותי'לה? היא שאלה בזהירות. אמרתי שעשיתי איתם עסקה. שחילקתי את התכשיטים שלה כתשלום לילדים שיחצו בשבילי את הכביש, כי היא לא מרשה לי לחצות לבד, ויקנו לי במכולת מסטיקים עגולים וארטיקים רמזור. אני לא זוכרת אם כעסה עליי. אני כן זוכרת את היד שלה על הכתף שלי כשעברנו דלת דלת, שכן שכן. אני זוכרת את הקול שלי נשבר כשביקשתי אם אפשר בבקשה את התכשיטים בחזרה. אני זוכרת את

החיוכים שהחליפה עם האימהות האחרות. אני זוכרת שרציתי למות. ושאחר כך הקאתי את כל המסטיקים והארטיקים. גם כי כבר לא יכולתי לשלם עליהם וגם מבושה. שהיא שברה לי את המילה.

כולנו שתקנו. חוץ משופן. אחרי כמה דקות אימא שלי כיבתה את הרדיו ואמרה שהיא חשבה על זה ושיש שלושה תנאים שבהם היא מוכנה להחליק לי על העגילים. אחד, שאת לא עושה את זה שוב בחיים. שתיים, שאת לא מספרת לילדים שלך כי זה יגמור אותם, ושלוש, שאת לא כותבת על זה סיפור.

אמרתי שבסדר, אם זה חשוב לה. אבל חשבתי: חטא הוא טעם נרכש. את מתחילה בקטן ומוחקת לאט לאט דיברות מהעשרת. חשבתי גם: את מתרגלת התוודות. את רוצה לראות שלא מתים מזה.

באמצע הלילה התעוררתי בבקתת העץ של סבתא שלי על גדות אגם מישיגן. סבתא שלי כבר לא פה אבל הבקתה עוד כן. בחוץ נספה סופה. כשהייתי ילדה קטנה, ראש של צבי מזוגג עיניים היה תלוי מעל הספה שהקצתי בה עכשיו. לילה אחד, בסופה כזו ממש, הוא צנח מהקיר בחבטה עמומה, קרניו אכולות הטרמיטים נשברו לרסיסים והתפזרו על רצפת העץ. ירדתי אז מהמיטה וכיסיתי את עיניו בכותונת שלי.

מתוך דמדומי שנתי אחותי התקרבה אליי. רק אז שמתי לב שאני רועדת מקור. היא קילפה מגופי את שמיכת הטלוויזיה הקלה וכיסתה אותי בשמיכה אחרת עבה וחמה.

מחר תראי לי את העגילים? לחשה לי. אחר כך נשכבה בכורסה לידי, פרשה על עצמה את השמיכה הקלה ונרדמה.

נסה לומר: על "מערה" לגיא פרל נועה שקרג'י*

לאחרונה ראה אור "מערה" – ספר שיריו השני של גיא פרל. קדם לו ספר הביכורים "יש נקודה מעל הראש שלך". "מערה" מחולק לשלושה חלקים: פואמה שנתנה לספר את שמו ועוסקת בצייר המערות הקדום, "נסה לומר" הכולל שירים אישיים וחופשיים מבחינה נושאת, ומעין מאמר על ציורי מערות בחלקו האחרון של הספר. שירי "מערה" נושאים איכות מיוחדת, שקופה. אם שירה נוטה לעסוק בשפה (ובכך להסמיך אותה) או לספר באמצעותה (ובכך ליתר אותה), או לרגש באמצעותה (ובכך להשתמש בה), שירי "מערה" מותירים רושם זר, שונה, רושם של שירה שקופה – שיש לה קיום, שיש בה חיים, ושיש בה צניעות וטבעיות. שירה שכמעט מבטלת את פעולת התיווך של המשורר, ומכאן שקיפותה. ציורי המערות אומנם התגלו, אך גילויים מלווה במסתורין גדול הנוגע לזהות הציירים, לזמן הציור וביחוד למוטיבציית ציורם. האם נועדו לתקשורת? לביטוי עצמי? לשימור סיפור? האם היו חלק מפולחן או טקס? אין לדעת. שירי "מערה" פונים אל צייר המערות הקדמון ומנסים לשחזר, לדמיין וליצור מחדש את רגעי היצירה. משהו מהנאיביות והפשטות של ציורי המערות עצמם, זה שהופך אותם גם למיתיים וקמאיים, משהו מזה חודר לשירים הללו והופך אותם לעובדה קיימת, לא נלחמת, לא רועשת ורבת יופי. וככל פעולה אחרת, גם השירה מתגלמת טוב במיוחד כשהיא חסרת מאמץ. אם יש כאן מאמץ כלשהו, הוא מאמץ הדמיון ולא מאמץ הכתיבה.

בשירי הפואמה הפותחת "מערה" בולטים שלושה מתחים מרכזיים: האחד בין הדיבור ובין הציור, השני בין העין והאוזן והשלישי בין האור והחושך. כך בשיר השני בספר: "עֲמַדָּת תַּחַת רְקִיעַ שׁוֹתֵק עַל קְלַפַּת עוֹלָם שְׁהִתְרַחֵק / אֶל עֶבֶר מְלִים / הֵן עֶקְבוּ אַחֲרֵי מִבְּטָךְ וְשָׁבוּ אֶל פִּיד / "עֵץ" // "עֵנָן" // "ירח" // "כוכב" // וּבְמַלִּים הִתְרוֹקֵן / הֵעֵץ מִן הָעֵץ, סָרָה הָרוּחַ

* כותבת הרשימה היא מנהלת שותפה של בית הספר לאמנויות המילה בירושלים, בו מלמד בין השאר גיא פרל. משום כך, אין לראות ברשימה זו רשימת ביקורת. זוהי קריאה בספר, וממילא גם הצעת קריאה בו.

** הוצאת לוקוס, 2019.

מִן הָעֵנָן / יָבִישׁוּ הַמַּיִם" (עמ' 14). שני המתחים הראשונים המאפיינים את הפואמה מצויים כבר במערכה הראשונה של שיר זה. בפתחת השיר מדמה המשורר את עולמו של צייר המערות לעולם שותק. השקט קשור במה שהתרחק, ברעש, בחיים, בחיות, בהוויה ההולכת ומתכווצת אל מילים. האוזן ששומעת רקיע שותק היא האוזן הפונה אל עבר המילים. כלומר, כבר בשיר השני בפואמה מבקש המשורר לנסח מוטיבציה לציורי המערות: הצייר מבקש לשמר את החיים – לקרב אליו את אותה "קְלַפַּת עוֹלָם שְׁהִתְרַחֵק". אולם בעוד העולם מתרחק אל עבר מילים, עבור הצייר הפנייה אל המילים נכשלת מייד. באמצעות הפסיחה החריפה מביע המשורר את מורת רוחו של הצייר מהפעולה שעושות המילים לחיים – מרוקנות ומייבשות את החיות שיש בעץ, ברוח או בענן. כלומר, המשורר מעלה כאן אפשרות שאולי לולא טבען של המילים, היה צייר המערות הופך דווקא למשורר. כך הוא כורך את עצמו בצייר, בחוט ראשון מבין רבים.

האישום כלפי המילים אינו חדש. כידוע, בריאיון האחרון שנערך עם עזרא פאונד אמר המשורר למראיין שלוש מילים בלבד: "words no good". כדי לחוש את חומרת אמירתו של פאונד, צריך להיזכר במלוא הרצינות בפאונד כמשורר, כעורך, כמתרגם. מתוך הפרספקטיבה הזו ניתן להקביל את האמירה לשחיין שיטען water no good, או לנגר המואס בעץ. כשהמשורר טוען בשמו של צייר המערות שהמילים מרוקנות, הוא מגלה גם את המאבק המתמשך שלו עצמו במילים, העומדות בניגוד לאפולוליות, לחושים ולאיינסטינקטים אחריהם הוא מחפש בספר זה. זו גם עשויה להיות הסיבה לבחירתו בשפה שקופה, מצטנעת, כמעט נחבאת. השיר ממשיך: "וְרַק בְּחֶשֶׁכַת הַמְעֵרָה עֲצִירָה / מוֹלֵד יָרַח / הֶבְהוּב כּוֹכֵב / הֶדֶב קָרֵב", היינו, רק הטחב יוצר; רק במערה, בחשכה, העולם שב אל המילים שנאמרו בחלל הפתוח, אל חיותו המתגלה דווקא בציור. שם הרקיע השותק זורח, שם הדוב המרוחק שב ומתקרב.

המתח בין העין והאוזן, הנרמז בשיר שצוטט לעיל, שב ועולה בשירים נוספים. מטבע הדברים, המערה אפולולית וחשוכה, ולכן עבור צייר המערות העובד בה, האוזן הופכת מחוש שני לראשון. אולם הפתרון הפשוט הזה חלקי בלבד. העיצוב של צייר המערות כחיה אינסטינקטיבית דורש מהמשורר לערוך תחרות בזעיר אנפין בין שני החושים – הראייה והשמיעה, ולהעניק לחוש השמיעה, הקשור בהקשבה, בפענוח, באוריינטציה וגם בבלתי נראה, לנצח. העין זוכה ליחס חיובי, רק כאשר

היא דימוי או סמל – היינו, רק כאשר היא משנית, למשל בשורות: "עין בחשך היא רחם / פתוח פנימה" (עמ' 20), או: "היה לגופי, היה לי עין" (עמ' 28). פשט ההיררכיה בין חוש השמיעה וחוש הראייה מצוי בשורות הבאות: "מן החשך / בפנים / נשמעו ששטות צהלות שאגות יללות קול גרגור קול חזור לחישה / צליפת ונב / ושקט // פקחת עינים ובאת אל תוך הקולות" (עמ' 16). על מנת לבוא אל המערה, אל אותו טחב בו מתרחשת היצירה, אפשר לפקוח עיניים, אך חשוב מכך לבוא אל הקולות, בכל המשמעויות שניתן לדמיין: ההישרדותיות, הנפשיות והרוחניות. המאבק החושי מוכרע בשיר המצוי בצידו השני של מפתח הספר: "חזרת אליה ולפיד בידך, אבל אז / פסקו הקולות // כי האש היא דרכנו לראות / גם כעת היא בוערת / סמוך לפנינו // כבית את הלפיד // בקע הדב מתוך פלוב צלעותיה, השתחרר / מגרונך כנהמה בדממה ואז / שב ועלה מן הקיר – [...]. / צירת אותה חזרה אל הפלע" (עמ' 17). השיבה היא אל המערה, אך היא גם "אליה" במשמעות רחבה וכללית יותר הקשורה בסמליות המערה. האור המובא אל המערה, הקשור במתח השלישי שהוזכר בראשית הרשימה – בין האור והחושך, משיב את הראייה ומייד גוול את הקולות, את השמיעה. אז סוטה המשורר לכמה שורות אחרות, שנדמות כבאות מסיפור אחר: "כי האש היא דרכנו לראות / גם כעת היא בוערת / סמוך לפנינו" השורות הללו עשויות להיות ניסיון של המשורר להיטמע בצייר המערות, אך הזרות של השורות הללו בתוך השיר מאפשרת גם קריאה זוגית של השיר לפי הפרשנות הסמלית של המערה, להלן. על כל פנים, עם כיבוי הלפיד שב החושך, שבים החושים, האינסטינקטים, ואיתם הדוב הנוהם והיצירה המתרחשת באמצעות הקול ("השתחרר מגרונך כנהמה") המשתחרר ממעמקיו של הצייר החוצה – אל קיר המערה.

הסמלים הפועלים בספר טעונים ועתיקים, והמשורר משתמש בהם באופן מודע ובטוח, ובמקרים בודדים אף עודף. ניכר שעולם הסמלים הוא ביתו וממילא כל דיון בהם יהיה חלקי בלבד. ובכל זאת אבקש להתעכב בקצרה על סמל המערה לה מוקדש הספר – המערה היא חלל חי ("נשמעו ששטות צהלות שאגות יללות קול גרגור קול חזור"), חלל יצירתי ויצרי ("בקע הדב מתוך פלוב צלעותיה, השתחרר מגרונך כנהמה בדממה"), חשוך ("החשך נדחס, הוספת לקחת") ונשי במובהק ("לכן, כשקראת לך באת", "עין בחשך היא רחם"). אולם מעבר למטען הפסיכולוגי, בחלל החי הזה מתרחשים ניסים חיים מסותרים, יצירתיים,

קמאיים, יקרים מאוד: "שבה אש לפתחם וסוסים למאוצם / חזורים קלומות אל מקום מוצאם" (עמ' 20). השורות הללו, העומדות בניגוד מדויק לשורות שצוטטו מעלה ובהן העץ והרוחות מאבדים באמצעות המילים את טבעם, מעידות על כך שהמערה על כל משמעויותיה היא חלל יקר ונערץ עבור הדובר, היא תנאי האפשרות ליצירה כולה.

שוב ושוב נמוג צייד המערות לכל ציור עד שהוא עצמו כלה, הופך בלתי קיים – והוא שב ומכונן את עצמו באמצעות המגע באבן המערה. שאלת המוטיבציה של צייר המערות נענית ב"מערה" על ידי המשורר, שכן המוטיבציה שלהם משותפת, והמוטיבציה היא נפשית, רוחנית ויצירתית. הכניסה אל המערה והציור על קירותיה היא מעשה מאגי של יוצר שיצירתו נחלצת ממנו רק בתנאים מדויקים של היטמעות. זאת בדומה למשורר עצמו המבקש להיטמע בצייר המערות, להפוך לאנחנו – אבל גם להפוך הוא עצמו לצייר המצייר כמו מחלק מתוך עצמו כוחות נפש אדירי ממדים. בסופה של פואמה, נדמה שיותר מהמשורר ביקש לערוך מחווה לארכיטיפ של אמן נערץ, הוא מבקש לתאר את דרכו כמשורר, דרך הנפקחת באמצעות התמסרות והיטמעות בעבודה אמנותית-רוחנית מסוימת מאוד, מדויקת מאוד, חשוכה למדי ונבדלת, שיש בה ריכוז רב, שיש בה שאיפה אינסופית אחרי המחקר והגילוי הפנימי, שיש בה מעט מאוד משקל לאור והרבה יותר מכך – לחושך, כלומר ליצירה עצמה, לתהליכי היצירה, לחביון, למגירה שניסי החיים המתרחשים בה, ולא מחוץ לה, כמעט נשכחו. שיאה של העדינות הזו, המייצרת את לשון השירה השקופה, מתגלה דווקא בשיר המצוי בחלקו השני של הספר, ואשר על שמו נקרא החלק השני – "נסה לומר". שיר נדיר זה מהווה לטעמי מעין המנון לספר כולו: "כל מה שטעית לחוש כעצב היה פרידה מן החולף / נהר החול זורם בין גדת הזמן לגדת המים וגם יומך קרב ובא הים / אל ים ובאגם צפות חבצלות כאב מזהב / והן חסרות משקל כמו ניחוח המעורר את זכרונך שלא שלף / שלא קרה לך. זה גוף שלא היה ולא יהיה לך // מלים עוד מפליגות מנמל שפתך אל שתיקותיך. אתה עוד מנסה / לומר "חבצלות", לומר "כאב מזהב", ושוב אתה טועה. נסה לומר / "זה זכרונך שלא שלף שלא קרה לך, זה גוף שלא היה לך / ולא יהיה" (עמ' 34). ההנחיה "נסה לומר" היא אינסופית, מחזורית. הניסיון לשוב ולדייק – וכך להתרחב, הוא אחד הניסיונות המרגשים באמנות בכלל ובשירה בפרט, ואפשר לומר שזוהי ממילא משימתו של הספר כולו.

פְּלִימְפֶסֶט מִשְׁפַּחְתִּי יונתן פיינ

אני כותב בחדר מואר ומרווח, כמעט ריק. בתשע השעות שאני מבלה בו מדי יום שורר כאן שקט מוחלט, למעט ציוצי ציפורים והמולות קצובות וקצרות, בהפסקות בית הספר היסודי הסמוך. למדתי בו לפני שלושים שנה, ושלושים שנה קודם לכן למד בו אבי, שבביתו אני נמצא. אני כאן כדי לכתוב. במשך שנים עשיתי דברים אחרים, בזיקה ספרותית משתנה, ובחמש השנים האחרונות עבדתי בתחום אחר לחלוטין. כל אותה תקופה, הרצון לכתוב נקשר באופן הרמטי לחלל הזה, כמו מבנה של בית מוכר שנדמיינ במטושטש כזירת ההתרחשות של כל ספר שנקרא. גם כשלא היה ברור על מה אכתוב, מתי או אפילו לשם מה, הידיעה שאעשה זאת כאן היתה ודאית, וגם עכשיו אינני מהרהר אחריה.

לעשות את הצעד האינדיבידואליסטי המושלם מתוך בית אביך אינו דבר מובן מאליו, אבל כך זה נראה לי. הדירה שבה הוא גר ברחוב ליפסקי נודעת בשקט הנוזרי שאופף אותה. בלי טלוויזיה, אינטרנט או ריהוט של ממש ברוב החדרים, היא ואורח החיים שייצגה תמיד היו עבורי יעד נכסף, גן עדן אבוד. כאן למדתי לפסיכומטרי ולמבחנים באוניברסיטה, ומאז ברחתי לכאן מדי פעם כדי לכתוב. אם הייתה בהחלטה לחזור לכאן נוסטלגיה, הייתה זו נוסטלגיה כלפי עצמי. אבל בעיקר חיפשתי בבית של אבא שקט וניתוק, ובכך גם התניתי בפניו במרומוז את הגעתי.

אבא, מצידו, פיתה אותי כמו שרק הוא יודע. בימי האחרונים במשרד הוא היה שולח לי בוטסאפ תמונות של חדר העבודה המתהווה, שבו אני יושב עכשיו. "קרן ליפסקי מתכוננת לרזידנסי", הוא כתב באחת מהן. זאת תמיד הייתה דרכו לתקשר איתי: אימוץ השפה והעולם שלי לכדי הומור משותף. כששיחקתי בכיתה ד' במכבי תל-אביב ונגזר עליי לעבור מהמגרש בקריית שלום לזה שבאוניברסיטה, הוא הדביק על כתבה בעיתון ספורט כותרת חדשה, שהכין בבית דפוס: "פיינ עובר ממכבי דרום לצפון ב-350 אלף שקל"; כשעבדתי בעריכת חדשות במשמרות לילה, הוא היה משאיר לי שטר של חמישים שקל על השולחן וקורא לו "פתק למונית מהמפיקה"; כשהתחלתי לכתוב ולהגיש מועמדות לפרסים ומלגות, קיבלתי ממנו ליום הולדת צ'ק

שעליו נכתב: "באדיבות קרן ליפסקי לספרות יפה". עכשיו הקרן פתחה את שעריה מחדש.

מאז אני מגיע מדי יום לחדר העבודה הזה. עכשיו אני רואה אותו – ואותי בתוכו – כמות שאנחנו, ללא הילת הערגה. לרגל החזרה חסמתי מהמחשב את פייסבוק וטוויטר, והצטיידתי במכשיר סלולרי קטן, שפוטר אותי מהתזוית הקהה והעמלנית של הטלפון החכם. המפלט העיקרי שלי, לפיכך, נותר הקיר שמולו אני יושב. מתוך ניהיליזם עליו ונרפות מעשית, בעשרים השנים שאבי גר כאן הוא מעולם לא דאג לסייד אותו ברצינות. בכך הוא הפך אותו למעין פְּלִימְפֶסֶט* משפחתי. כשהגעתי לכאן מצאתי עליו, בלי מסגרת, עבודות של סבי, אביו, צייר האבסטרקט הלירי הנשכח אריה ליאון פיינ; בין הציורים היו מסמרים שנקבעו לפני שנים, ומחילות טיט קטנות במקום מסמרים אחרים שנעקרו – אלה גם אלה זכר למדפי הספרים הגבוהים ששימשו את דודו של אבי, המסאי חתן פרס ישראל ישעיהו (שייקה) אברך.

שני אנשים שונים מאוד נרמזים על הקיר שלנגד עיניי. ליאון צייר פיגורות מופשטות במשיכות אווריריות, ואילו שייקה כתב בפאתוס רועם על ענייני השעה. ליאון חילק עיתונים ב"דבר", ואילו שייקה, שסידר לו את העבודה, זכה בפרס סוקולוב על כתיבת טורו המשפיע בעיתון. ליאון, שלימים היה גם פקיד תעבורה בחברת החשמל ברידינג, היה מביא הביתה מהירקון נחשים וסרטנים, ואילו שייקה היה מופיע בביתם לארוחת צהריים חפוזה של רִיִּבְאָק וְהֶלְזֶלָה – תבשיל מבית אימו בקובל שהכינה אחותו לזֶבֶה, אימו של אבי, שהייתה סמוכה על שולחנו ושמרה על שם נעוריה.

ליאון נפטר כשהייתי בן שבע, שייקה כשהייתי בן ארבע. הכרתי אותם רק דרך הסיפורים של אבי, כלומר דרך מסנת משוכללת של אירוניה. בתחילה היו הרשתות שלה צפופות בתרעומת, ועם השנים, ועם התמעטות ביקוריי בליפסקי, ניכר באבי פיוס, או אולי רק רצון להישמע. "אני לא יודע אם אליק בא מן הים, אבל בזכותנו הוא יכול לשבת בים לא מעט," הוא אמר פעם כשפשפש בחומרי הלימוד שלי ומצא שם את משה שמיר, שערך את ספרי המסות של שייקה (אבי עיצב את הכריכות). יום אחד הוא שלף אותי מהחדר ל"משימת פינוי האינטרסול", ומצאנו שם פסל ראש דמוי ברונזה של שייקה, שהתגלה כעשוי גבס מתפורר מבפנים. "נו," הוא אמר בחיוך קצת זדוני. "לפעמים לא צריך להגיד מגילת קלף עתיקה שהכיתוב המקורי על גביה מכוסה על ידי כיתוב מאוחר יותר.

כלום." אבל כששאלתי למה לשייקה ולאשתו פולה לא היו ילדים, פניו קדרו והוא לא היה מוכן לומר על כך מילה. על ליאון דיבר בצמצום ובחמלה, גם כשסיפר שהוא לא היה הרבה בבית, או שכילד כדי לזכות בתשומת ליבו היה עליו לפתח אסתמה. מדבריו הצטיירה דמות של אדם מנותק, מתבודד-מרחף, אב לא נוכח אבל יותר תם מאשר קשה עורף. לאורך השנים דיברנו עליהם בעיקר כמשלים שנמשלם היה אני, בשיחות אינסופיות וחסרות הכרעה על מה שהוא כינה "הפיצול": בין הכתיבה להשתתפות בעולם, בין זוגיות להתבודדות. "נו מה, אני לא מכיר את זה? גם אני הייתי ככה באריאל", הוא היה פותח, בהתייחסות למשרד הפרסום שבו עבד. כשסיים את בצלאל פתח אבי סטודיו עצמאי לעיצוב שהשאיר מספיק זמן לצייר, ואפילו הציג תמונות בתערוכה וזכה לתשומת לב בעיתונות. אבל בתקופת משבר המניות, כשאני הייתי בן שנה, הוא הבין שכדאי לקחת מה שנותנים והלך לעבוד כארט-דיירקטור במשרה מלאה, משרה שהחזיק בה שבע-עשרה שנה, עד שעבר לגור כאן. "גם זה שטויות. אני זוכר שעמדתי מול הבד הלבן ופשוט לא היה מה להגיד. פתאום גיליתי שדווקא לא כל כך נורא להיות בים, לקבל 'השראה'. הקנבס הלבן נשאר בסטודיו. עזוב, מי שבאמת רוצה פשוט קם ועושה." בשלב הזה נאלצתי להזכיר לו, לפעמים בניזיפה, שאנחנו מדברים עליו ולא עליו. לא היה לרוחי הפטאליזם הקרנבלי הזה שבו מה שיהיה הוא מה שהיה, וגם זה לא ממש משנה, העיקר הנאת השיחה. השיחה הזאת תמיד התקיימה על חשבון זמן הלימודים או הכתיבה, והייתי גונב במהלכה הצצות הפגנתיות בשעון.

"אני מביא את המקרה שלי כדוגמה", הוא אמר. "הנה, דוגמה אחרת: אבא שלי. הוא אמר, 'לעבודה אני נותן רק את הזמן שלי'. הוא ישב בחברת החשמל עד שתים-עשרה, וזהו, אחר כך הוא הלך לצייר. לא משמרות לילה בווינט, לא טיולים לווייטנאם, לי-צייר. אם זה היה בווער כך היית כמוהו וזהו, והעולם היה מקבל את זה." ואחרי שתיקה קלה, אולי לנוכח פניי הנועזות, היה מוסיף: "מצד שני, ככה זה היום. לכם אין את הפריבילגיה הזאת. למה שלא תמצא עבודה שתהיה היצירה שלך? הנה, תראה את שייקה. אצלו הכול הלך ביחד. מאמרים שאף אחד לא מסוגל להבין, ותפקידים בכירים בהסתדרות. אולי זה אפשרי. הנה, עמוס עוז מה? עט אחד לכתיבה ועט אחד למאמרים בעיתון." הסברתי שזה לא אותו דבר: לעמוס עוז, כמו שייקה לפניו, הייתה מערכת ספרותית

ענפה שבתוכה הוא פעל. הזכרתי לו כמה זמן שרד קובץ הסיפורים שלי במבצעים של הרשתות הגדולות; ציטטתי את מנחם פרי, שבאותם ימים קבע את מותה של הרפובליקה הספרותית.

"אז זה מה שמבדיל בינך לבין עמוס עוז, האקו-סיסטם?"
"זה לא מה שאמרת."

"עמוס עוז לא נרדם במקרה 'מעייפות ומצער' תוך כדי כתיבה על בלוק ציור בשירותים?" ולפני שהספקתי לענות: "נו, לפחות סוף סוף יש לך במה להאשים את ההורים: לא הולדנו אותך בזמן!"

זאת הייתה קריצה לו'אנר פופולרי אחר, שבמסגרתו ניסה לחלץ ממני סימני תסכול, מצוקה או זעם – בעיקר מאז הגירושים. ההורים שלי גדלו במשפחות דור שני, ואת משפחתנו הקימו לקראת ימי חברת השפע של ראשית שנות התשעים. שניהם דגלו בפסיכואנליזה והאמינו בעיקריה ללא סייג. העובדה שמעולם לא ביטאתי כעס או טינה על החלטתם להתגרש, כשהייתי בן חמש-עשרה, הדאיגה אותם ונתפשה כלא אמינה. הם ראו בי קפיץ מתוח ובמשך שנים יצאו מגדרם כדי לנסות לגרום לו להשתחרר. בשלב הזה, כשהייתי נוכח שאין לי שליטה לא רק על משך השיחה אלא גם על תוכנה, הייתי חותך בבת אחת וחוזר לחדר העבודה.

* * *

שני ציורים של ליאון תלויים על הקיר, משני צידי החלון. ציורי גואש על נייר, אבי מסביר, מהשנים האחרונות שלו, כשכבר לא היה לו כוח לעמוד מול הבד. הם קבועים לקיר במסמרים חדשים, שנותרו ברובם מחוץ לקיר וניכר שהפטיש לא הכה בהם יותר מפעם אחת. אני מתקשה להיענות לצורות ולצבעים של האבסטרקט הלירי. גם אחרי שניות ודקות ארוכות מול הציורים, הם לא מעוררים בי התרשמות או תחושה של ממש, ואני מחליט, לפיכך, להתחיל עם המסמרים הישנים.

שייקה, כמוני, היה טקסטואלי ללא תקנה. כתביו כונסו בארבעה כרכים, ביבליוגרפיה ועוד כרך דק של מכתבים ופתקים אישיים לפולה, רעייתו (את פולה הכרתי היטב, והסיפור החותם את ספרי הראשון מבוסס עליה). "הורתם ולידתם של הכרכים בעיתונות – וכבודם, גדולתם ונצחיותם בספרות העברית", ספד לו משה שמיר. אני שולף מהמדף המאולתר הבודד שעומד כאן היום – לוח עץ שנתמך בשני חמורים מאיקאה – את כרכי "פרקי יותם" מתוך שקית ניילון אטומה. בספרים אפשר למצוא התייחסויות לנושאים שעדיין שולטים בסדר היום, בחגיגות שקשה

להעלות על הדעת היום: דת ומדינה ("אין זה מרנין לראות את הדת – יפי אמונת אדם – מוצאת למכירה בשוק התגרים הפוליטי"); צביונה של ירושלים ("אולי אין זה מחוץ למושגים האמיתיים של התרבות שלא יציפו אותה דוכני ארוס או דיוניסוס או כל כיוצא באלה שיש בהם [...] יְנוּת"); ביקורת על דאגה לזכויות הפלסטינים מחד ("יותר משהיא מודרכת על ידי אהבת הגר היא מודרכת על ידי שנאת-עצמו"), ועל תנאי הכליאה של מחבלים מאידך ("השאלה איננה כלל איך נוכל לחיות עם שכנינו אלא איך נוכל לחיות עם עצמנו ועם רגישותנו המולדה לדמעת אדם"). טור מוקדם יותר, מ-1963, נותר רלוונטי להפליא: "הדמוקרטיה הישראלית לא צריכה למערבולת זאת עתה... הפיצול המפלגתי והטמפרמנט הפוליטי שלנו הופכים כל מערכת בחירות בישראל למערכה של הכל-נגד-הכל, מטיילים לתוך מדורת הפולמוס כל נושא... ומניחים אחריהם צלקות שלפעמים אין חיינו הציבוריים יכולים לאורך ימים להירפא מהן".

בהקדמה מאת דב סדן, אני מוצא אישור מסוים לרמיזות שפיזר אבי לאורך השנים בדבר החוטים השונים ששייקה משך בהם, בכובעים הרבים שחבש: "הוא בעל מלאכה אחת בכתובה ובעל מלאכות הרבה בעשייה, בעסקנות ציבור, בשליחות ציבור, שאינה מפורשת בכתובתו אך בלעדיה לא תשלם ידיעת הביוגרפיה". מהביקורת של ארי אבנר ב"עתון 77" אני למד ששייקה ניחן ב"כושר התקוממות מוסרית", הלוא הוא ה"כושר לראות דברים במלוא זוהרם הראשון כבעיני ילד המגלה את העולם בחידושו ואת האידיאלים בטוהרתם, עד שלא הצמיחו סיאובים ומדכאות". מה שלא מנע מבעדו, מאידך, "להתנגד לאופנות מתחדשות לבקרים ומתיישנות בריבערב, אחד אופנות אינטלקטואליות ואחד אופנה אחרת של מה שקראו אבותינו בשם 'שמנדריקיזם'".

בקובץ המכתבים לפולה אפשר למצוא בתי שיר שקולים על ניירות מכתבה של בית הוועד הפועל, שמבטאים אהבה סוערת ולא בוחלים בכינויי חיבה שהיום אפשר לשמוע רק מהורים לפעוטות או מוכרים בפיצוציות. אבל ההפתעה האמיתית מחכה לי בביבליוגרפיה, שחיבר יוסי גלרון. מתברר ששייקה היה לא רק דמות רבת פעלים בהסתדרות וצופה לבית ישראל בקנה מידה אלתרמני, אלא גם מתרגם, כמוני. אני מדפדף ונדהם לגלות: תרגום של "השועל והענבים" מאת המחזאי הברזילאי גיירמה פיגירדו, עיבוד ממשלי איזופוס; ספר על שלום אש; תרגום נוסף שנמסר ולא נדפס – 115 עמודים במכונת כתיבה – של

"הקיסר והרבי", מחזה של זלמן שניאור, שליד הרחוב על שמו במרכז תל-אביב אני גר.

ככל שאני קורא יותר כך אני מתרשם שלא רק את שייקה החמצתי, אלא את העולם שממנו הוא בא: עולם של ספרא וסיפא, עולם שלא עוין את המליצה וההפלגה אלא רואה בהן ערך – עולם שאולי היה לי בו מקום. "לעתים ההרגשה היא שלא את ההבעה המשכנעת ביקש אברך אלא את עוז המבע", כותב ארי אבנר, בהד לדברים שאני שומע מהיום שהתחלתי לכתוב, בדרך כלל כביקורת. שייקה נפטר ב-1988; אסופת כרכיו והביקורות שאני מצטט מהן פורסמו ב-1990, בסך הכול שנתיים לפני שראו אור "צינורות" של אתגר קרת ו"דולי סיטי" של אורלי קסטל בלום. לקריאה בכתביו של שייקה מתלווה תחושה של חילופי משמרות. לליאון, לעומת זאת, לא היה חלק בתפוחות כאלה. 39 אזכורים עולים בחיפוש שמו בארכיון העיתונות של הספרייה הלאומית, וגם אותם הוא חולק עם עורך דין פלילי בעל אותו שם, שגורר עימו פרשיות רצח ואונס סנסציוניות ("ישעיהו אברך" מעלה 268 תוצאות). ב-1937 וב-1944 דווח על זכייתו בפרס דיזנגוף; שלוש פעמים ייצג את ישראל בביאנלה בוונציה; לאורך למעלה מחמישים שנות פעילות בארץ הוא הציג בתערוכות יחיד ספורות בפתח-תקווה, תל-אביב ורחובות.

"ליאון פיין [יכול] להיחשב כצייר החוזר מן השכחה", נפתח ריאיון עימו במעריב לרגל תערוכת היחיד האחרונה שלו ב-1977, בגיל 71. "אין הוא מהציירים שמדברים בהם, האופנתיים מיושבי בית הקפה, שאי צניעותם עזרה להם להתבלט. והוא לא מהמצטנעים על מנת לקבל את פרס הענווה – ליאון פיין הוא אמן צנוע ואמן עניו באמת ובתמים". ובריאיון ל"דבר" ב-31 בינואר ליאון עצמו מאשר: "תמיד הייתי אנטי-גיבור".

כל זה מתיישב עם הדמות שהכרתי, אבל קריאה מעמיקה יותר מגלה לי פנים חדשות, שלא הייתי יכול לפגוש דרך מסננת האירוניה של אבי. "אני אופטימיסט, תמיד הייתי ונשארתי כזה", אומר אריה ליאון פיין השופע חיוכים טובי לב, "נפתח אותו ריאיון ל'דבר'. "אני מצויר נופים דמיוניים. אני מעלה על הבד כתמי צבע מתרוצצים מתוך השלכות. הנה, הטריפטק הזה – ציירתי אותו מיד אחרי חתונת הבן. הייתי כל כך מלא שמחה, כל כך טוב היה לי. זה היה הביטוי" ("בטח הבן", אומר אבי, הבן, "הוא הרי לא זכר אם זה אני או אח שלי שהתחתן.") ב-1942 הופיעה סקירה של תערוכת היחיד בגלריית בית הבימה שלו מאת חיים

שירים ריקי דסקל

"הגאות והזמן לא מחכים לאף אחד" / אלמוני

הגאות והזמן לא מחכים לאף אחד
על כן כמו ציר המצלם את שלבו חפץ
את העולם משתקף אליו והוא עושה אותו
תך אל תך נקדה אל נקדה
בד אל בד כמעשה טלאים של אשה
המוציאה את הכוח אל הפעל

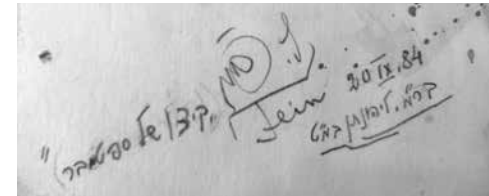
כך אני נפרדת במלים של עגול של קו
של צבע ושל גבה מעולם בו
הסדר הוא הסוד

אני נפרדת מעצים דקים ועלונתם הכנועה
מענקים ויונקותיהם
מעלה נושר כפרפר שהגיע יומו
משיחים רוכצים ככבשים בקר ובחם
מסלעים שגבם חלודת ברזלים צהבה

אני נפרדת מכרובולות לכן מסתחררות
מסתחררות ונעלמות מן העין במים
מקצף גלים הפולש צורה לתוך צורה
מחשבה לתוך מחשבה
כתחרות לצנאר היבשה

מרוח המסרק בכפות תמר כפסנתרן
קלידיו נעים אך קולו לא נשמע
כי מוסיקה היא אור אלם
ואמנות היא דבש נגר על עצים

גמזו. הוא מדבר על אמן נועז, שמשתמש בצבע חלק במקום גיוון ובניגוד
ל"פסוודא-פוריטאניות הקרתנית השולטת" לא חושש להציג גם עירום.
ואומנם גמזו מבקר את ריבוי הציורים בתערוכה – "פיין הציג 60 תמונות,
וחבל! כל תמונה היא חוליה בשרשרת... חסרונה הגדול של השרשרת
שהיא ארוכה מדי" – אבל לבסוף הוא פוסק שליאון "לא שוקט את
שמריו", אלא "שרוי בחיפוש בלתי פוסק אחר עצמיותו ואחר ניבו".
אני מביט שוב בקיר, בתקווה לסגל לעצמי משהו מאותה "בראשיתיות
של חוש הסתכלות כמעט ילדותי". אבל התגלית שמחכה לי איננה
מטאפורית או פרשנית. בפינה הימנית-תחתונה של התמונה שמעליי, אני
מאתר שורה שלא הבחנתי בה עד כה.

"קיצו של ספטמבר", אריה ליאון פיין

אבי לא זוכר את הציור, אבל הוא מסביר שהמספרים מייצגים תאריך,
ולא את המידות שלו כמו שחשבת: לא 20 על 84, אם כן, אלא ה-20
בספטמבר 1984, שבועיים לאחר שנולדתי. "במ"ט" לפיכך מתברר כ"מזל
טוב", אבל ראשי התיבות הנוספים מהווים תעלומה. ברגשות מיוחדים?
בראש מורס? אבי מגלה בהם עניין גובר. הוא לא משגיח בדלת הסגורה
ונעמד מול הציור, מעליי, לפרקי זמן מתארכים. אני לא מוחה. ההבנה
שהציור ניתן לרגל הלידה שלי נוסכת בי עידוד, וכשאבא לבסוף יוצא אני
מניח לפי שעה לקיר וחוזר אל מה שהביא אותי לכאן מלכתחילה: הצעד
האינדיבידואליסטי המושלם.

הגאות והזמן לא מחכים לאף אחד
כי אין זו חזרה, אלו החיים.

הפואמה הגדולה של הזמן יורדת במדרגות אבן

במקום שאינו שלי
בלשון כבדה כדבש פרא
ושפה עגלה כחמת חליל
בחצר נטושה
ליד
גדר פגיונות חלודה
ליד
בית משקופיו אכולים
יתגלה לפני עץ
עלנתו רעננה
בבקר נתן עליו גשם מהיר
בערב יתרוקן מעליו ירח אדיש
לא רחוק ממנו
במרחבים הפוריים של תראקיה
מתנגנת המוסיקה של
אורפאו מאבד שוב את ארודיקה

מה לי ולקם
הקורעים את בשרו של היפי
כאלו היה לקם או דגים

ובכל זאת בכי פתאומי גואה בי
מתמימות או שמחה
אני תו בפואמה הגדולה של הזמן.

שדה מנוחה הקטנה

נילי דגן

מתוך מחזור שירים

תחת לשוני

חבל שהחסרת את המפגש המשפחתי.
לקראת הנסיעה דפדפנו באלבומיך הישנים
בתמונות מכפר המשפחה בדרום אוקראינה;
שם ב"שדה מנוחה הקטנה"
סבא עוד אוסף את הקש בקלשון
וסבתא מהדקת אותו לערמות.
איך זה שם אצלך למעלה? כמו בכפר,
עם עצי אגס ותפוח וצחוק מתגלגל?

הלאדה הכחלה מגמאת את הדרך השבורה
את שלוליות הגשם ועצי הצפצפה שהצהיבו,
קן של חסידה על גג מחסן, שדה חמניות
משחיר מעמס גרעינים. השמים
נוצצים כזכוכית.
הכפר תחת לשוני,
דבדבנים כהים מתוקים.

ההוא שם

שוטה הכפר מנופף לי שלום בהתלהבות.
עדת אנוים נמתחת בכהלה.
סכת בוגנויליה ומרק וורשט
צובעים את צהרי היום.

כל הבתים דומים. קירות לבנים גסים
גג רעפים דהוי, באר מים בחצר.
איפה שלנו?

אני מתרוצצת מפית לבית,
שוטה הכפר בעקבותי,
מצלמת כל שער כחל. אולי זה?
אכרה סמוקה בפתח ביתה
מוחה ידיה בסינר פרחוני
צועקת בבהלה, "לא זה שלכם,"
מנופפת בזרוע עבת בשר
לעבר בית השכנים –
"ההוא שם!"

החתנה הכפולה

כמו פרח שנפקח רק בלילה, גם את
תוכלי לראות את בית סבא רבא
שמעולם לא בקרת בו, מסיד כחל ולכן.
תזחי אותו לפי הטבון בחצר,
ערמת עצי ההסקה, גללי הקצ'קס, שער הברזל
הבוהק בכחל פרוסי.

ממול, בבית טרובניאקוב תערך הערב
החתנה הכפולה של סבתא רבקה ואחותה שרה –
חדר ההסבה שלהם גדול משלנו
מרצף רצפת עץ אדמה.
דודה רודל עדין תופרת את שמלות החפה,
אפנתיות וצרות רכוסות כפתורים.
הבנות מצטופפות במטבח, בוחשות שמנת בחמיצה
לקפולי קטיפה ורדה.

אינך משמיעה קול, אמא,
תני לי סימן!
שמן האזנים נוטף כבר על הגחלים בחוץ.
מדי שעה מתרבים כאן החתולים.

אפשר למות

השדה מחוץ לכפר זרוע מצבות שבורות.
'אשה טובה וצנועה' מעידה האבן
באותיות עבריות.
"איזה חם כאן," את אומרת,
"אפשר למות."
הרי זו את, אמא, שרצית להפסיק
עם האינפוזיה והתרופות, אני לוחשת.
את מושיטה אלי יד צחורה,
"למות זה לא כל כך נורא."

שירים גיא פינקלשטיין

שפירית

יתרון לשפירית
על האדם;
לאצור יפי גופך
ברבבות עינים.

אריה

ג'ונגל חזק המיוזע,
נוף פראי מתנשף.
מניחה ראשי
על אגלי הטל,
מאזינה להמית החיות.
משמאל,
אני שומעת אריה.

צבי

על משכבי בלילות
לא בקשתי דבר,
על כן לא מצאתיו.
אך לפתע קול דודי,
ודומה דודי לצבי,
ולנאי הנחתי
מעוטי על קרנו,
מה חבל שהנחתי לבי.

שירים יניץ לוי

צביר

לעולם לא נדור בכפיפה אחת.
ובינתיים, אתה מצטבר בדירתי
טפין-טפין:
חפיסת מסטיקים ששכחת,
קרטיב שקניתי לך,
עשרות שערות שחורות,
זין,
לב.
לעולם לא תעבור לפה
בחתיכה אחת.
תצטבר,
עד שתהיה.

במותך רוצצת

במותך רוצצת לי את השירה
לפנים הייתי
מאהב מלים
טל הבקר היה
עסיס אשה
עננה חבקה
מלומי כמו ירכים
עיני ראו בליקה
את אגם הירחים
מותך הותיר את התשוקות
ללא מלים,
ואזלת המלל הותירתני
בפכחון כמה
אכזרי.

השיר עוד לא נשלם

השיר נולד
עם מות המשורר
ככלים טמירים
משתחררים
והוא זוכה בחיות.
קל יותר לקרא
שיר של משורר
כבר מת
שלא יטריד עוד
את מנוחתו.

השיר נולד
עם מות המשורר
כבן שמת עליו אביו
והנה הוא
יכל לפרות.

ימי הדברים, לא־רומן בכתובים אילנה ברנשטיין

למחרת היום התקשרו מבית הסופר והציעו סדנה לכתיבת שירה. איני יודע איך מלמדים שירה, אמרתי ליואל. משורר נהיה משורר מפני שהוא נהיה משורר. איך אוכל ללמד אותם להיות משוררים? ומה אתה חושב, אמר יואל, שמתמטיקאי מלמד את תלמידיו כדי שיהיו מתמטיקאים? סדנת כתיבה פירושה הכנסה קטנה, ובאותה הזדמנות מכירים המשתתפים בני אדם בצורתם התלת־ממדית. זה כל מה שמצופה מסדנה לכתיבת שירה.

חשבת על בני שייוולד והסכמתי במחילה.

את סדנת הכתיבה יש להתחיל מאלף, חשבת. האלף. קמץ אלף, אָה. אחר־כך קראתי את סיפור האלף בפעם האלף. ביאטריס ויטרבו, ביאטריס ויטרבו, הטעמתי את השם על לשוני, ולנגד עיניי ראיתי את המנוחה ביאטריס ויטרבו שהיקום העצום ורב הלך והתרחק ממנה, וראיתי את חורחה לואיס בורחס שהיקום של ביאטריס ויטרבו הלך והתרחק ממנו. כל זאת בשעה שדודנה, קרלוס ארחנטינו דנרי, משורר הרהב והכזב, הצליח ללכוד את היקום כולו במדרגה התשע־עשרה במרתף הבית.

בינתיים גדל בני שאינו בני והתפתח, ותפס חזקה בגופה של אימו. אילו ידעה אריתמטיקה פשוטה היה בכוחה למנוע ממני את בני כמשל כבר בשלב הראשון של ההיריון. אבל עלבונות לא מקדמים אותנו לשום מקום, אמרה אשתי, ונתנה בידי את סרט המידה וציוותה עליי להשגיח שהיקף הבטן לא יעלה על סנטימטר אחד מדי חודש, ורצוי מחצית הסנטימטר.

אג'ידיו דה ויטרבו (1532–1469) שמוצאו, כפי שמעיד שמו, מן העיר ויטרבו שבחבל לאציו שבאיטליה, ושאינו אלא אחד מאבותיה הקדומים של ביאטריס ויטרבו, שמשפחתה התגלגלה מפירנצה אל בואנוס איירס (שנים רבות אחר־כך), חיבר ספרון שעיקרו אותיות האלף בית. וכה כתב ויטרבו על האות אלף:

“אלף מזדמנת כאות הראשונה, אשר היא אחת פשוטה, אשר בהיותה כך, מורכבת היא משלושה: מוּו באמצע ושני יודים. הארמים מבקשים לציין את השילוש הראשון הזה, אשר מאחר שאין לו מקור אחר ממקום

*

יעוד ישבתי

בארמון סומא

תריסו דבוקים

כעפעפים מדלקים

מסתירים

אישון ירח בעטרת אפלה.

היה תמיד לילה?

היה תמיד יום?

איני זוכר

באור שלהבת נר

וכמו הנר

המתין הלב

שִׁטף החלב

ותהבהב השלהבת

עד אפלה סגורה.

ופתחתי פס בתרים

וראיתי לראשונה

את העין האחת

שבה אישון ירח

ועטרת אפלה

ונגלה אור הלילה

ונגלה אור החשך

ונגלה המבט

וצנת הלילה

באה אל הארמון

חדריו.

אחר, והוא ממוקם במקום הראשון, הופך הוא לכל הדברים מקור ומעייין." קראתי את ספרו של ויטרבו זה, שהיה קרדינל ואף דובר בו כמועמד לאפיפיורות, וידעתי שאני קורא את אותן המילים שקרא בורחס בבואו לכתוב את האלף. וזה רגע הפונקטום. וראיתי את בורחס כפי שהוא לעצמו ולא כדימוי של בורחס (שאף הוא ראה את עצמו ביקום הלא מושג) במרתפו של הזיפן הגדול קרלוס ארחנטינו דנרי. ועוד כתב ויטרבו על האלף:

"לאלה אוסיף את סוד השם הגדול, המספר עשרים ושש, שאות זו יוצרת בשלושת חלקיה, גובה השם הראשון... מאחר שראשונה היא – לראשית שאין לה ראשית, כלומר לאב עצמו [והוא האלף בית]."

את הסיפור הזה סיפרתי לאלף (שאינה אלא אודליה, ושמה אינו אלא אודה לאלף הגדול – יה), אחרי כל המאורעות שעוד יסופרו, ומאז קראתייה בית, וכפי שתיאר אותה ויטרבו, "שהיא השמיטה של החכמה העליונה. ובתה הבכורה של האלף הראשונה." בגלל ביאטריס ויטרבו, אהובתו הנצחית של בורחס, הקרויה על שמה של ביאטריס, אהובתו הנצחית של דנטה – בחיים ובמוות – המדריכה אותו בחבלי העדן. אלף חישה מיני חישובים בגימטרייה, והתשובה היחידה שהתקבלה הייתה אותיות ח.ל.ב. שהן ראשי התיבות של חורחה לואיס בורחס וזה מובן לגמרי. שהרי דנרי הזמין את בורחס לשתות חלב במילק־בר הסמוך לכיתו, ושם השקה אותו בשכר חָלְבו, דהיינו של בורחס עצמו, והקריא לו כמה דפים מהפואמה שכתב, והתעכב על המילה חלב שהוא מקור לעצמו בהיותו מזונו הראשון של האדם. האם הכיר בורחס את הגימטרייה של שמו? שאלה אלף, אם כן, איני מבינה מדוע כתב בהאלף שהמילה חלב כעורה וכאילו לא הייתה כעורה מספיק בעיניו של דנרי – העדיף להחליפה ב"חלבני", "חלבבן", "חלבונאי", "חלביי".

לפעמים אדם לוקח ספר ליד וכל עולמו משתנה. בבוקר, יצאתי עם הקפה למרפסת וראיתי אישה קופצת אל מותה מהקומה הרביעית. סדין שהיה תלוי על חבל בקומה השנייה התעטף סביב גופה כמו תכריך. בידיה החזיקה את העדן של דנטה. בערב, נולד בני אייר. באותה שנייה התרחב היקום בארבעה־עשר קילומטרים.

ביום שבו החלטתי לכתוב את חיי מתל־אביב שינית את שם משפחתי מגליק לאליגון. מוטב להיות לא עצוב מאשר שמח. באופן זה, בכל פעם שאני אומר את שם משפחתי אני דוחה את היגון ומצווה על עצמי

לשמות. לאחר נישואינו העדיפה אשתי לשמור על שם משפחתה מטעמים פמיניסטיים. גם לבננו קראה אייר אנדרסן, ואין על זה ויכוח, אמרה. לימים, בשעת מריבה, אמרה לי אשתי: ודרך אגב, אייר הוא לא הבן שלך. בפעם אחרת אמרה: אל תשלה את עצמך, אתה לא אבא שלו. לפני שנפרדנו אמרה: אני לא מבינה איך יכולת להעלות על דעתך שאתה אבא שלו?!

ביום לידתו של אייר נפתחו השמיים ובין הטיפות הושיט אבא את ידיו וקרא: בוא אליי, בוא אליי. ברקים הבריקו, רעמים רעמו ולרגע נדמה שאנו צופים בחיזיון מארצות המקרא. עוברי אורח נשאו עיניהם השמימה, אחר־כך הביטו זה בזה בשאלה. כל אחד חשב שמדובר באינטרפלציה, ושאבא פונה אליו, בבחינת: הן, אתה שם! נעשה לא נעים. איש זקן, באמצע השמיים, מושיט את ידיו בתחינה, וכל אותו הזמן ממשיך לרדת גשם. מישהו אמר שצריך לקרוא לשוטר ולפזר את ההפגנה. אבל האנשים נדבקו למקומותיהם אלה מרוב תדהמה ואלה מרוב פחד. שרק לא יקפוץ לנו פתאום, אמרה מישהי שעברה שם, שמישהו יעשה משהו. בחור צעיר, שנאסף כמו כולם מתחת לסככת הברזנט, אמר שהוא מוכן להתנדב ובטרם התפוגגה הכרזתו התחיל להימשך השמימה בקצב אחיד כמו בחבל.

לפני כארבעה־עשר מיליארד שנים היה מרוכז היקום כולו – מאה מיליארד גלקסיות שכל אחת מהן מכילה כמאה מיליארד כוכבים – בנקודה בודדת אחת (!) והיא ראשית הזמן, ומה שהיה לפני כן, אם היה, לא נתפס. כי אין לו זמן ואין לו מרחב. ולא רק זמן ומרחב אין לו, גם סיבה אין לו. וסיבה היא התכלית. ובנקודה הזאת, הראשונה בזמן, אירע המפץ הגדול. צירוף מילים הנישא בפי כול ואף על פי כן מעטים הם המבינים מה בדיוק קרה שם. וזוהי האלף, אמרתי לתלמידים שלי בסדנת הכתיבה שבבית הסופר – הסינגולריות. במפץ הגדול, הוספתי ואמרתי בחשיבות עצמית, נוצרו החומר, האנרגיה, הזמן והמרחב.

לא היה פיצוץ במפץ הגדול (את שמו קיבל מהאסטרונום הבריטי פרד הויל שהתנגד לתיאוריה, וכינה אותה בכפל לשון: הדפיקה הגדולה). לא נשמע קול, גם לא קולו של אלוהים – הייתה התרחבות. הוא לא אירע בבוקר או אחר הצהריים, גם לא בכל שעה אחרת. הוא התרחש בשום מקום או לא התרחש במקום כלשהו, לא במזרח ולא במערב, לא

אימא של נלי עדי ארצי

מזכורת תחרות הסיפור הקצר של מכללת ספיר, 2019

הילדים שלכם רואים אותי ברחוב ובוכים? עדיף מאשר שיצחקו עליי. אני כבר כמעט לא יוצאת מהבית. רק נלי הכלבה שלי מכריחה אותי. חשבתי לתת לה ללכת לבד, היא כלבה מאוד חכמה ואני בטוחה שהיא תצליח למצוא את הדרך, אבל חברה שלי ציפורה אמרה שלשכנה שלה מת הכלב אחרי שאכל איזה משהו שמרחו ברעל ומאז אני לא לוקחת סיכונים. כי כמה שנלי חכמה – היא הרבה יותר רעבה.

אני יורדת איתה שלוש פעמים ביום. בבקרים ובלילות יש שקט וזה בסדר. בצהריים אני סובלת. כמה שניסיתי להרגיל את נלי לוותר על הטיוול הזה – היא לא מוכנה. מקווה שהיא מעריכה, הכלבה בת כלבה הזאת. הכול בגלל המבטים. בהתחלה התחמקתי ואז התחלתי להחזיר מבטים עקומים חזרה. הכי מעליבים הם הילדים שפשוט מצביעים וצוחקים. מה אימא אמרה לי אז על בתיה שצחקה עליי? "תעליבי אותה בחזרה, למה שהמכוערת הזאת תצחק על הבת שלי?" היא הדגישה את המילה שלי. ואני רק אמרתי, "אבל היא בכלל לא מכוערת..." היא הייתה הילדה הכי יפה בכיתה ואולי בכל בית הספר.

אימא הסתכלה עליי ואמרה, "לכל אחד יש משהו. תחפשי טוב". חיפשתי ולא מצאתי. אימא לא ויתרה, וכל יום הזכירה לי לחפש. עד שיום אחד מצאתי. אפילו שני דברים. מאז כל מי שרק פתח את הפה לכיוון שלי – קיבל מה שקיבל. הבנות בכו. לפעמים גם הבנים. מהר מאוד אף אחד כבר לא צחק עליי. השנים עברו ואני שכללתי את היכולת הזאת. ברגע שמישהו עובר מולי אני ישר רואה מה שרע אצלו.

ציפורה החברה היחידה שלי חושבת שזה מצחיק. ודווקא אמרתי לה שכדאי שתצחק פחות כי זה עושה לה קמטים מגעילים מסביב לפה, אבל היא בשלה. לנלי כמעט שאין פגמים, רק משירה שיער. עשתה לי כבר שטיח מתחת לשולחן בסלון.

"מה אתה צוחק? יא פה של סוס, שום גשר שאימא ואבא יקנו לך לא יסדר את זה!" אמרתי וירקתי כשעבר לידי הילד השמן של השכנה.

למעלה ולא למטה, לא מימין ולא משמאל. סימני השאלה כמו גם סימני הקריאה הם מחוץ ליכולת התפיסה שלנו, מחוץ לעולם החוויות שלנו, מחוץ להתנסות שלנו.

נקודה שאין לה זמן, אין לה מרחב, ואין לה סיבה ומסובב. אלוהים בלי המטאפורה, אמרתי להם. אם הוא היה שם מאז ומעולם, כך גם היקום. ויהיה ערב ויהיה בוקר. ובגלל כל אלה עמדתי בטקס הסיום של הישיבה התיכונית עירום וחסר כול. את המשפט האחרון אני לא בטוח שאמרתי בקול רם.

ככה לא כותבים פרוזה, אמר לי יואל לאחר שקרא את שלושת העמודים הראשונים בכתב היד שהתעתד להיות רומן. כל החקירות הקטנות שלך לא מעניינות אף אחד. בשביל זה המציאו את הוויקיפדיה. כבר דיברנו על כל זה, אמרתי. זאת הכתיבה שלי עכשיו. אחרי שתיקה קצרה הוסיף יואל ואמר שהוא בכלל נגד המעבר הזה שלי לפרוזה. זה לא מתאים לכל אחד, הסביר. הגיע הזמן להוסיף פוסט-פוסט לפוסט-מודרניזם, ושכל אחד יחזור לעשות את מה שהוא יודע. דברי יואל הכול-יודע.

אחר-כך, המשכתי ואמרתי למשתתפים שהגיעו לבית הסופר: הומצא הכתב. בראשית האלף השלישי לפני הספירה הנוצרית – במצרים ובדרום מסופוטמיה, פחות או יותר באותה עת. במחצית הראשונה של האלף הראשון לפני הספירה דחק הכתב האלפביתי הארמי-עברי את כתב היתדות, והאלף, היפה מכל אות, באה לעולם. והיא ראשית הדברים כולם, הסינגולריות של המילה הכתובה.

אחרי כל הדברים האלה דמיינתי את המשתתפים מוחאים כפיים ומריעים לי. אבל הם שתקו, והיו ששלחו הודעות לאנשים שמחוץ לחדר או שגלשו במחשב שהביאו מהבית.

לשיעור השני הגיעו ארבעה מתוך שישה. שאלתי שמא עליי לשנות את הגישה, אולי בכל זאת יש משהו בדברי יואל. אבל את דרכי לא שינתי. אינני יואל.

"ואת, מה את מתלחשת?" אמרתי לילדה שניפחה את השיער שלה כמו שלי, "שום תסרוקת שלא תעשי לא תקטין את האף הזה שלך!" היא הייתה בהלם, הגמדה.

בבוקר, הרגשתי שהיד שלי נרטבת. שוב הם מנסים לגרום לי לעשות פיפי בשק שינה. בתיה נכנסה לי לחלום, ואני הייתי בת תשע, במסיבת הפיג'מות שלה, שהוזמנתי אליה ברגע האחרון רק כי אימא שלי צעקה במכולת על אימא שלה.

אימא חשבה שלא שמעתי. שלחה אותי לקנות תריסר ביצים ולבחור אותן אחת אחת, בלי שברים דקים, סימנים או נוצות. סובבתי לכל הצדדים פעמיים כמו שאימא לימדה אותי. היו בינינו קורנפלקס, כלים חד פעמיים ולחמים אבל אני עדיין שמעתי הכול.

אימא אמרה לגברת כצנלסון שזה לא יפה שהבת שלה לא מזמינה את כל הבנות בכיתה. הגברת התעלמה. אז אימא אמרה לה שזה לא יפה שהיא מתעלמת, "עושה ת'עצמך לא מקשיבה גברת?" היא עדיין לא הסתובבה. אימא שלי איימה עליה שתקלל אותה בקללה הכי נוראה, ואז היא לחשה איזה משהו, וגברת כצנלסון הסתובבה עם פרצוף של פוחלץ, ואמרה, "אני לא מאמינה בשטויות האלה, ובכלל באימים, בעלי עורך דין!"

בעל המכולת שעד עכשיו שתק אמר, "אני לא חושב שאפשר להוכיח קללה כזו בבית משפט". חיוך גדול נמתח על פניו. העיוות בפניה של גברת כצנלסון רק הלך והחמיר. "שטויות, שטויות במיץ עגבניות", היא הרימה קופסת שימורים של עגבניות באוויר. "את חושבת שאני מאמינה במכשפות?!" היא גיחכה.

אימא שלי גירדה את השומה שהייתה לה ליד האף. חשבתי לעצמי שמי שלא מכיר אותה יכול לחשוב שהיא מכשפה. היא הייתה די דומה לדמויות שהיו בסיפורי האגדות במדף בכיתה, אני ידעתי שהיא לא. היא רק אימא שלי. גברת כצנלסון ואימא הסתכלו זו על זו. יד מונחת על קופסת רסק עגבניות, יד אחרת עם שני צמידי זהב דקים מונחת על מותן רחבה.

לפתע אימא של בתיה אמרה "בסדר, שתבוא". קולה היה רפה כל כך שכמעט לא שמעתי. אבל כן. היא מזמינה אותי. הביצים נשמטו לי מהידיים. התבוננתי על הרצפה בפחד. אימא כבר לא תרצה את הביצים האלה. כיסיתי את הרצפה עם שתי קופסאות קורנפלקס גדולות

והתחבאתי ליד החטיפים. גברת כצנלסון יצאה, ואימא קראה לי לבוא, יצאתי מהחנות לפני שהמוכר יראה. "את הולכת למסיבה של בתיה. בואי נקנה פיג'מה חדשה", היא אמרה וחייכה.

אימא שלי כמעט אף פעם לא חייכה, אבל כשחייכה היא הייתה הכי יפה בעולם. כמו הנסיכות מהספרים האלה על המדף. לא סיפרתי על הביצים, רציתי שתמשיך לאהוב אותי, רציתי פיג'מה חדשה. קנינו אחת בוורוד בהיר עם כוכבים, ואני התקלחתי, לבשתי אותה ויצאתי עם שק השינה של איציק השכן לבית של בתיה. ראינו סרט, אכלנו פופקורן. היה כיף. עד המקרה עם הכוס. היד שלי הייתה בפנים רטובה, וכשפקחתי עיניים ראיתי את בתיה וכל הבנות צוחקות. היה לי חם בין הרגליים, וכשהעיניים שלי הלכו למטה, למרות שאמרתי להן לא, גם גיליתי למה. הפיג'מה הפכה כהה, ואימא שלי באה לקחת אותי באמצע הלילה.

הסתכלתי על היד שלי בפחד, מצפה לראות את בתיה או גילה, אבל ראיתי את נלי. היא ליקקה אותי. ישבה מוזר. נלי הלכה ברוורס שני צעדים ונפלה. היא הסתכלה עליי כמו כלבה זקנה, ואני ידעתי שצריך לקחת אותה לרופאה. "אל תדאגי נלי חיים שלי, אנחנו נתקן אותך", אמרתי לה ויצאתי לתפוס מוניית.

במושב האחורי של המונית הוצאתי את הארנק. השלכתי עטיפת מסטיק ועתידות שלא התגשמו לתיק הגדול שלי, והמשכתי לנבור בין מטבעות, קבלות ישנות ושטרות מקומטים. דרך המראה נתקלתי במבט שלכסן אליי הנהג, יכולתי לראות גם את בבואתי, הפיג'מה הישנה שהייתה קצת מקומטת בצווארון, השיער שלי שנראה כאילו קמתי הרגע משינה. "מה אתה מסתכל עליי?" אמרתי לנהג, שחרחר בתגובה, שפמו המדובלל רועד, ואז הוסיף, "כלי זבל במונית שלי".

"למי קראת זבל?" התחלתי להתחמם וגם נלי השמיעה נביחה.

"תרדי גברת", הוא בלם בחזקה.

"לא!" אמרתי ונלי נעמדה על הרגליים האחוריות.

הוא דומם את המנוע ושילב זרועות שעירות על החזה.

"אני ארד, אבל אם היא תמות - זה עליך. הנשמה שלה תרדוף אותך. אתה תשמע כל היום נביחות באוזניים, ולא תוכל ליהנות עוד מהשירים האלה של עומר אדם..." אמרתי לו, ויכולתי עוד להמשיך אבל הוא לפתע

התניע והגביר את המוויקה. כנראה רצה לרמוז לי שהשיחה הסתיימה. אחר כך הוא המשיך לנסוע. לא אכפת לי, מי רוצה לדבר איתו בכלל. מה שחשוב זה להגיע עכשיו לרופאה של הכלבים, לא ללמד את הנהג הטיפש הזה שצריך להסתכל קדימה כשנוסעים.

נלי צלעה עד לדלת של הרופאה רק כדי לגלות שיש לפניו בתור ארנב לבן ופינצ'ר.

"אפשר לעקוף את הארנב? זה מצב חירום!" הודעתי להם.
"לא. אני פה משבע בבוקר..." האבא של הארנב אמר בשעמום, והסתכל בשעון.

אחרי שעה הרופאה קיבלה את נלי. היא בקושי עלתה על המיטה. בחוץ התיישבתי ליד עיתון לאישה מיולי 2012, "הטרנדים הכי חמים לקיץ". ניסיתי לקרוא, כפכפי פלטפורמה, נלי צולעת, תיקי קש, נלי נובחת. אני לא מצליחה להתרכז ודופקת בדלת.

הרופאה הסתכלה עליי. הרגשתי את הפחד עמוק בבטן. "נלי חולה מאוד. את יודעת כבר. צריך לשקול להרדים..." היא הניחה יד על הבטן של נלי, ונלי התמסרה למגע. רוצחת. לא טוב נלי. צריך ללכת מכאן.
"בואי נלי", אמרתי. נלי ניסתה לקפוץ מהמיטה אבל לא הצליחה.

"בואי", אמרתי חזק יותר עכשיו, ושוב נלי ניסתה, היא כמעט נפלה על האף, והרופאה ברגע האחרון משכה לה בקולר ושלחה אליי מבט מוכיח. עצמתי עיניים. כשפקחתי אותן ראיתי שנלי צולעת לעברי לאט.

"אני אוהבת אותך", לחשתי לה לתוך הפרווה הלבנה שליד האוזן, ולרופאה אמרתי, "חשבתי שאת עוזרת להם לחיות, לא למות".

היא קראה אחרי, "בנוגע לתשלום..." הסתובבתי, גם נלי הסתובבה.
"אני מקווה שנלי תרגיש יותר טוב", הרופאה אמרה.
"לא בזכותך!" אמרתי. רופאה היא קוראת לעצמה. רוצחת.
"אל תדאגי נלי, אנחנו נתקן אותך".
היא ייללה.

נלי כפתה את נוכחותה עליי. אני לא חיפשתי אותה, לא רציתי בחברתה. אני לא צריכה אף אחד, זה בטוח. חזרתי הביתה מהעבודה, וכשירדתי מהאוטובוס היא התחילה ללכת אחריי. כל מה שרציתי היה להגיע הביתה ולשטוף את היום מעליי, הפיח שדבק בי כשחיכיתי לאוטובוס בכביש הראשי צרב לי בנקבוביות. אז כשנלי התחילה ללכת אחריי בהתחלה לא

התייחסתי. חשבתי שהיא תעזוב. אחרי שני רחובות אמרתי לה "קישטה". לא הבינה. היא לא חתולה. נופפתי לה ביד שתלך, והיא רק התקרבה. בסוף הגענו לבניין שלי. אין אצלנו דלת כניסה, רק פתח ומדרגות, לנלי זה שיחק מצוין.

הכנסתי את המפתח לדלת, וצעקתי "לכי!" הקול שלי הדהד בחדר המדרגות. נלי לא התרגשה, ונשנשה ג'וק שהיה שם. היא סיימה וליקקה את הפה, השפם שלה רקד. זה הצחיק אותי. היא התקרבה וליקקה לי את הקצה של הרגל. איכס! כרגע היה לה בפה ג'וק. מסכנה, אם אכלה ג'וק היא כנראה רעבה. סובבתי את המפתח בחור של המנעול. אביא לה את השניצל משלשום.

היא נכנסה אחריי ישר למטבח. נתתי לה את השניצל. בביס הראשון היא הרימה ראש, וראיתי לה בעיניים שהיא אומרת תודה. אחר כך היא חיסלה את כל הצלחת, ואז שכבה מותשת ליד הרגליים שלי. הניחה עליי רגל קטנה.

הדלת של הבית עוד הייתה פתוחה, והתכוונתי למשוך אותה מהאוזן החוצה. אבל כשכבר הגעתי לידית, לחצתי אותה וסגרתי את הדלת. הכלבה נשארה בפנים.

כשיצאתי איתה למחרת לגינה השכונתית, ראיתי שאנשים מחייכים אלינו. אימא עם ילדה ביקשה ללטף, איש זקן שעצר לידי ברמזור טפח על גבה ברוך ואמר שרואים לה בעיניים שהיא חכמה. אנשים אהבו אותה, ובזכותה גם אותי. התחלתי לדבר עם זרים. זה היה מוזר. פעם אחת אפילו החזקתי תינוק של שכנה, הוא שיחק עם נלי ואני העברתי יד בתלתלי הזהב שלו, הוא התרפק עליי ואני נשמתי עמוק לריאות את הזיעה המתוקה שלו, מהולה בחלב ושמן תינוקות. אימא שלו רדפה אחרי אחותו, וכשחזרה הייתה אדומה ועצבנית. אני הייתי רגועה כמו שלא הייתי מעודי. היא אמרה לי תודה. "אין על מה", אמרתי לה. אין על מה. נלי באמת הייתה חמודה. כולם ראו את זה. אני שמתי לב ראשונה. אבל מתישהו כל היחס הזה פסק, אולי היא התבגרה, אולי אני, אולי זה בגלל הטלפונים האלה שנתקעו לאנשים בין קצה האף והעולם. בכל מקרה, נשארנו שתינו. בלי אנשים ברמזור ותינוקות מזיעים. מי צריך אותם. הכי טוב רק נלי ואני.

נלי ואני לנצח. ככה תמיד חשבתי. והיא הבטיחה לי, הכלבה בת כלבה הזאת. אז למה מיום ליום אני מאמינה קצת פחות?

לקחתי אותה לעוד רופא חיות. הוא הסתכל על נלי שתי דקות וקבע, "חולה מאוד. למה את לא מרדימה אותה, היא סתם סובלת", איך הוא אמר את זה? כאילו אני צריכה לשיר לה שיר לילה טוב וזהו. מרדימה... רוצה. יצאתי מהר. נלי צלעה אחריי. הוא יותר גרוע מהרופאה הקודמת. מאשים אותי שאני גורמת לה לסבול? אני? אני הצלתי את נלי.

הייתה הפעם ההיא שנלי יצאה לבד לטיול. ברחה. או שביקשה רשות ואני לא שמעתי. וואי וואי כמה חיפשתי אותה. בהתחלה לא דאגתי אבל אז כשירד החושך כבר התחלתי לפחד.

"נלי, נלי", קראתי בכל הרחובות ליד הבית, האנשים התעלמו, כאילו אני רוח רפאים. בדקתי במראה של רכב שאני עדיין שם, חשבתי שאולי באמת לא רואים אותי, אבל אז עברו שם ילדים והתחילו לצחוק ואני, בלי כוונה, התחלתי לבכות. פתאום שמעתי את נלי. חלש מאוד. זה בא מהגינה של השכנים ממול. במקלט היה אור ואני שמעתי כדור פינג פונג. ירדתי במדרגות לאט לאט, ושוב שמעתי יבבה של נלי. חיים שלי. כשהרגל שלי נגעה ברצפה זיהיתי את הבן השמן של השכנים מחזיק מחבט פינג פונג וזורק על נלי כדור ישר לראש.

"מה זה?" צעקתי, "מה זה?" רציתי לומר עוד דברים אבל המוח לא עזר עם המילים. השמן הביט בי ובעט בנלי שהייתה קשורה לשולחן שבור מעץ. התקדמתי אליו ועם כל הכוח שלי, הפלתי אותו לרצפה. "בן עוולה. טיפש". הוא בכה עכשיו. ואז קם והרים אגרוף שמן לעברי, בעטתי לו בין הרגליים כמו שאימא פעם לימדה אותי לעשות. בלי לחשוב. בכל הכוח. הוא נפל על השולחן השבור. ליד נלי. עברתי מעליו ושחררתי אותה. היא רעדה. לקחתי אותה לידיים וחיבקתי. שיהיה לה חם.

"הוא לא זו", אמר ילד שחיף, חבר של השמן. עד עכשיו לא ראיתי את השאר בכלל. חבורה של זבל.

"הוא לא זו", השחיף בעט בו קלות ברגל.

"תקראו לאמבולנס", אמר עוד אחד. אני כבר הלכתי משם. הייתי צריכה לטפל בנלי.

השכנה דפקה לי בדלת באותו לילה ואמרה לי "יש לך מזל את, יותר מזל משכל". אני שונאת שאומרים לי את המשפט הזה כי אין לי הרבה מזל בכלל. טרקתי לה את הדלת. היא המשיכה לצעוק, "כמעט הרגת את שלמה". "חבל שלא!" צעקתי לה מעבר לדלת, "ילד זיפת יש לך".

"את יותר משוגעת ממה שכולם אומרים, תאמיני לי", היא צעקה. אז אמרה יותר בשקט כנראה לשכן אחר, "אין עם מי לדבר". קיללתי אותה. ואת הבן השמן שלה.

הכי עצוב היה לי שבגיל כל כך צעיר נלי ראתה כמה רעים אנשים. רציתי לחסוך את זה ממנה. אבל לא הצלחתי. בגלל זה לא עשיתי ילדים, לא צריך בעולם כזה רע. למי זה טוב? בטח לא להם. מסכנה שלי נלי, נתתי לה באותו שבוע שניצל טרי, עד שהתחזקה וחזרה לכשכש בזנב. רק כשראתה אחרי חודש את הבן השמן של השכנים עם מומיה לבנה על הראש, ראיתי שהיא קצת פחדה.

בוקר אחד מצאתי את נלי ישנה בתוך הקיא של עצמה. היא נראתה עצובה. ניקיתי אותה, ולקחתי אותה שוב לרופאה. רוצחת אבל לפחות לא אנטיפטית. סחבתי אותה על הידיים.

הרופאה הרימה את נלי לשולחן. היא ליטפה אותה עם הסטטוסקופ, ואמרה, "לדעתי נשאר לה שבוע. תיהנו מהזמן שנשאר לכן יחד". המחנק שהיה לי בגרון הלך והתגבר. סגרתי את השפתיים חזק חזק, וכבר התכוונתי לצאת משם, ככה זקופה, אבל אז הרופאה שמה לי יד קרירה על הגב, וליטפה אותי, כמו שליטפה את נלי, ובלי להבין מה קורה יצאה לי מהפה נהימה כזו, אפילו נלי נבהלה. בכיתי עם רוק מגעיל שטפטף לי על הסנטר. הרופאה סגרה את הדלת והביאה לי מים.

"יהיה בסדר", היא אמרה.

נלי כשכשה בשבילי בזנב והבטיחה שתחיה יותר משבוע.

גם רופאים יכולים לטעות אמרתי לעצמי בדרך הביתה. חודש אחר כך כבר יכולתי לומר בוודאות, היא טעתה.

נלי עמדה בהבטחתה. היא מתה אחרי חודש.

13 שנים אני ונלי היינו יחד, ופתאום הייתי לבד. מצאתי אותה מונחת בפניה שלה רפויה מדי. הרופאה אמרה שהיא תדאג לה מעכשיו. לא הייתי בהלוויה של נלי. אז החלטתי לעשות לה שבעה.

תליתי פתק על לוח המודעות בשכונה וגם בגינה, מול הנדנדה, איפה שפעם שמרתי על התינוק.

"נלי דלל,

נפטרה בדמי ימיה, בהיותה בת 13 בלבד.

הרוכסן גאולה שינה

הילדים שלי שוב כועסים שאין אוכל בבית. תקנו צהריים בחוץ, אני מתקוממת, או שתאכלו בחדר-אוכל בצבא, מה יש, האוכל של הצבא לא מספיק טוב בשבילכם? אז הם קונים שווארמה בדרך הביתה, ובבית, בין לעיסה ללעיסה, הם שואלים אם אני שוב מתכוונת לתחרות. כן, אני שוב מתכוונת. והפעם נראה לך שתזכי? הם שואלים בפה מלא שווארמה. אני מקווה. מקווה מאוד. כל שנה אותו דבר, רוטן הצעיר מבין השניים, את בדיאטה והמקרר ריק, אולי בכל זאת תעשי קניות ותבשלי לנו משהו? אין לי זמן אפילו לשמוע; אני מרוכזת כל כולי בתחרות. השנה אני חייבת לנצח. זאת ההזדמנות האחרונה שלי. עם השנים קשה לי יותר ויותר לעמוד בדיאטה דלת-השומנים שצריך לעשות לפני התחרות. כל היום מסתובב לי הראש. עיניי צהובות. הרוכסן בבטני חורק למרות שאני משמנת אותו שלוש פעמים ביום, והכאבים בכל פתיחה וסגירה שלו איומים. שפתיי כבר איבדו מזמן את צבען האדום, ונדמה כי בחודש האחרון התמזגו לחלוטין עם גון הפנים.

אני ישנה רע מאוד בלילות. מתעוררת תכופות מסיוטי לילה: לא התעוררתי בזמן ופספסתי את התחרות, התחרות הועברה למועד אחר ואף אחד לא עדכן אותי, התחרות התחילה אבל הרוכסן שלי לא נפתח. לפעמים אני צועקת מתוך שינה, וגבי מעיר אותי ותוהה בקול אם לא הגיע הזמן לוותר כבר, לפרוש. זה כבר לא בשבילך כל הלחץ והכאבים האלה, הוא חוזר ואומר. אבל אני מרגישה שאני חייבת עוד פעם אחת לנסות. ולנצח. אני חייבת לנצח.

בבקרים שלפני התחרות, בשעה שהבנים מצחצחים את נעליהם הגבוהות במשחת נעליים, אני מצחצחת את הרוכסן שבבטני בוולין. גבי מכין לכולנו קפה שחור חזק וצובט לי בשתי אצבעות את הבטן, באזור הטבור, לבדוק שאין בה שומן; שומן יכול להיתפס ברוכסן ולהרוס הכול. בשנה שעברה אחד המתמודדים קרע לעצמו את הבטן כשפתח בכוח את הרוכסן שנתפס. כמויות הדם וזעקות הכאב שלו עצרו את התחרות לאיזה עשר דקות, עד שפינו אותו משם החובשים. השמועה אומרת שהשנה יצטרף גם רופא.

היא תמיד עצרה להריח את הפרחים, לרדוף אחרי פרפר ולקפוץ בגשם".

ואני איתה. לאן שלא תלכי אלך, היא נבחה לי פעם. וככה יצא שגם אני הלכתי אחריה.

הרחתי פרחים וכל זה.

שמתי קצת במבה וביסלי על השולחן. ציפורה הגיעה מחולון והביאה בורקסים. נראה לי שהיא קנתה אותם בחולון כי הם היו קשים וקרים. ציפורה ישבה כמה שעות ואז אמרה שהיא חייבת להוציא את הנכדה מהגן, ושהיא תשתדל לחזור. עד הערב ישבתי לבד. בסוף אכלתי בורקס. שתי פטריות הם שמו שם וכל השאר פירה. קמצנים. אבל הייתי רעבה אז אכלתי גם אחד של גבינה והלכתי לישון.

למחרת שוב פתחתי במבה וביסלי חדשים. פעם אחת דפקו לי בדלת, קפצתי לפתוח אותה, אבל זה היה רק בחור שמדביק מגנטים של אינסטלטורים על הדלת. לקחתי ת'מגנט וזרקתי אותו עליו. חוצפן, מלכלכך לי את הדלת בשטויות. כל היום ישבתי לבד, והתגעגעתי לנלי. הבובה שלה עוד הייתה על הספה. החזקתי אותה. למחרת כבר לא שמתי במבה חדשה על השולחן. חבל סתם לזרוק. נמנמתי על הספה כשפתאום נשמע צלצול בפעמון. שמתי מהר בייגלה על השולחן רק כדי לגלות שמאחורי הדלת עמדה אימא של השמן עם הכותונת המגעילה שלה. תמיד יש לה ריח של טיגון.

"מה את רוצה?" אמרתי לה.

"אני משתתפת בצערך", היא אמרה, "ושלפה מאחורי גבה צלחת חד פעמית עם מפית אדומה וחמישה סמבוסק בשרניים ונוטפים שמן.

"קחי", היא דחפה לי ליד.

עמדנו שם עם הסמבוסק המשומן בינינו. אם נלי הייתה כאן, כבר מזמן הייתה חוטפת אחד מהצלחת.

לקחתי את הסמבוסק ואת כל החטיפים שנשארו והורדתי אותם לגינה למטה. חבל לזרוק. הילדים ששיחקו הגיעו לאכול.

התחלתי להקיף את הגן, הרגליים הולכות במסלול המוכר, אבל אז הבנתי שאין לי לאן ללכת בלי נלי. אז ישבתי שם, מאחורי המקלט וראיתי איך הילדים אוכלים במבה לזכרה. גם הבן השמן של השכנה היה שם עם תינוק קטן. הוא נראה שמח, כמו כל הילדים. הרגשתי דמעה גדולה מתגלגלת לי על הלחי.

יום התחרות מגיע. אני משתדלת להישאר ממוקדת במטרה ולא לתת לרגשות להשתלט עליי. הילדים נפרדים ממני בבוקר ומאחלים לי בהצלחה. גבי ואני נוסעים ביחד. הראש מסתובב לי בלי הפסקה. אנחנו עוצרים בדרך ושותים קפה הפוך, אוכלים טוסט ומקנחים בעוגה; הבטן לא תתפח כל כך מהר, ואני חייבת להיות חזקה ולא מסוחררת.

כשאנחנו מגיעים, אני נפרדת מגבי בנשיקה ונכנסת לאולם גדול מלא עמדות אישיות. כל מתמודד מקבל שולחן מרובע בצהוב מבהיק. אורות התקרה משתקפים בו ומונחת עליו קופסה שבה עלינו להציג את איברינו. בתחרויות הראשונות, הרבה לפני שנכנסתי לתחום, היה נהוג להניח את האיברים ישר על השולחן, אבל היו כמה מקרים שאיברים החליקו על הרצפה והתפוצצו, ומאז חובה להציג איברים בקופסה.

אני מחליקה בידיי על הקופסה ומחכה שהשופטים יכריזו על תחילת התחרות והרחש סביבי ייפסק. ראשי עדיין מסתובב. ההכרזה מגיעה. אני נצמדת לשולחן, פותחת את הרוכסן לאורך הבטן, מהטבור לכיוון הסרעפת. ידי השמאלית מרחיבה מעט את הפתח בבטני בזמן שידי הימנית חודרת לחלל הבטן החם והלח. אני כבר למודת ניסיון ומייד מוצאת את הכבד. הוא חלקלק. אני אוזרת בו בחוזקה, כדי שלא יחליק מדי, ומנתקת אותו ממקומו. קליק אחד והוא בחוץ. אני מניחה אותו בפניה הימנית של הקופסה וחוזרת להוציא את הקיבה. גם היא ניתקת ממקומה בלי בעיה, ואני מניחה אותה מתחת לכבד, בדיוק כמו בגוף. זה הזמן לנשום עמוק, לנגב את הידיים ולהתכונן למשימה הבאה, המעיים.

יש שתי אסכולות עיקריות בתורת הוצאת האיברים לתצוגה. הראשונה, הקלאסית, בעד הוצאה והצגה של האיברים לפי סדרם הטבעי בגוף האדם, מלמעלה למטה, כלומר הכבד, הקיבה, המעי הגס ולבסוף המעי הדק. האסכולה השנייה, המודרנית, דוגלת בשיטת הוצאה וסידור חופשיים, בלי חוקים וכללים. לכל אסכולה יש כמובן גם תתי-אסכולות, לדוגמה, קלאסיציסטים הטוענים שהסדר הטבעי הוא הפוך, מלמעלה למעלה, ולכן מוציאים תחילה את המעי הדק. אבל אני בוחרת כל השנים את מלמעלה-למטה, ולכן מתכוננת כעת להוצאת המעי הגס. הוא נשלף במהירות, ואני מניחה אותו בקופסה בדיוק כמו בגוף, כמסגרת לדק. הוא מכוער ואין לי כל רצון לייפות אותו. גם כאן אני דוגלת באסכולה הקלאסית, המציגה את האיברים בדיוק כפי שהם,

ולא במודרנית המקשטת, מייפה ואפילו צובעת אותם, למרות הסכנה הבריאותית הכרוכה בכך.

שלב הוצאת המעי הדק וסידורו דורש תשומת לב מיוחדת, ואני ניגשת למלאכה. ביד שמאל אני מושכת אט-אט במעי, וביד ימין מסדרת אותו בקופסה. בסידורי מעיים אין גבול ליצירתיות; יש אמני מעיים מדהימים! יש הקולעים מהם צמות, לאחר שהם שוטפים אותם היטב מכל הלכלוך שהצטבר ומסירים כל כתם מיותר, ויש השוזרים מהם כד. אבל אינני אחת מאלה. אני מסדרת את מעיי בדיוק כפי שהם בגופי, המעי הדק מפותל בתוך מסגרת המעי הגס, עם כל הריריות הלבנות, הפצעים, הדם הקרוש והלכלוך שנצבר במשך השנים.

כשאני מסיימת את מלאכתי, השופטים ניגשים אל שולחני. שני שופטים ושופטת. הם מברכים אותי לשלום ובודקים את איברי. בידיים עטויות כפפות הם מגלגלים את הכבד, מזיזים את הקיבה, מרימים את המעי הגס וניגשים לבדוק את המעי הדק. כואב לי, אבל אני שותקת. השופטת נחמדה ומבקשת סליחה אם הכאיבה. הם דנים באסכולה הקלאסית וברלוונטיות שלה בימינו. קולותיהם עולים וכאבי מתגברים. השופטת שוב מבקשת סליחה, ואני אוזרת עוז ושואלת אם אפשר אולי לא ללחוץ לי על המעיים כל כך חזק.

בסוף השופטים מודים לי ומסירים את הכפפות. סיימנו את הבדיקה, הם אומרים, את יכולה להחזיר את האיברים למקומם, תודה רבה. אני מתחרטת שהערתי להם על הלחיצה. עשיתי טעות איומה. הרי יכולתי לסבול את הכאב, מה יש? אני מוכנה לעשות הכול בשביל המקום הראשון! אז מה אם הרגשתי שבעוד רגע אני מתעלפת מרוב כאבים ושהמעי שלי עומד להתפוצץ, הם הרי שופטים מנוסים ולא היו נותנים לדבר כזה לקרות. אני משתוקקת לברוח משם ולהשאיר את כל האיברים מאחוריי, אבל אין לי ברירה ואני מתחילה בפעולת ההחזרה.

אני שוב נצמדת לשולחן. הרוכסן פתוח. עם הכבד והקיבה זה קל. שני קליקים והם במקומם. גם המעי הגס מסתדר די מהר. אבל המעי הדק יותר מסובך. אחת המתמודדות – שני שולחנות לפניי – התעלפה. מפנים אותה עכשיו בלי מעיים ובלי קיבה. מטופש מאוד, אני חושבת לעצמי וממשיכה להתעסק בענייני.

שבעה מטרים של מעיים נכנסים לחלל בטני מקופלים ומוצמדים בקפידה רבה. אני מרגישה את העייפות ואת המתח בידיים, בכתפיים

כוכבים לפאפא ללי ציפי מיכאלי

אָפּאָ שֶׁל כָּלָם מֵת בְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבָר, אָבֵל

יש אנשים שנשארים יתומים ויש כאלה שלא. הם מחלימים מטראומת היתמות. הרגשתי שאני והוא יתומים. יתומים בבסיס העמק השחוק החורי העקוד. ז"א זהינו זה את זה. פאפא שלי מת וגם לו אין עוד אבא. הוא יתום לפני. אני יתומה טרזה משכבר. היה משהו בשער הלא עשוי ובהנחת הפנים שלו על לוח העולם שהפנה את תשומת לבי לתאום הרגשי האולטימטיבי שלי. הוא אף פעם לא יהיה מאהב. למרות השפתיים. הוא אף פעם לא יחדר לחר שלי. הוא לא יהיה זין. הוא לא יהיה צחוק. הוא לא יהיה יד. הוא לא יהיה משענת. וגם אני לא. שנינו ערופי לב / חלולי מצח. הוא ציר ואני משוררת

זֶה הֵיפִי שֶׁתְּמִיד אֶהְבֶּת

נדיר. נואש. צבור זכרונות. היפי עליו דלג היומיום. וככל שדלג נ. הסתבך הזמן. התעמקו הצללים. וכל חפצי היפי. עברו אלי. בדרךכים שבורות מנגד. נואש. צבור זכרונות. נדיר

הַפְּגָם הַכֵּנֶס בְּאַפֵּן גְּאוּנִי

גם דרכי גועו. גם בחיי הכרז המות. גס. טוטלי. אכזר. יש מי שמחכה לי באגף המוגף. מותיר אותי בפתח. עם כל השאר. באפן גאוני

קָר וְרוּחַ

ואני ומעיל רוח וכווץ שרירים וסנה

סָעִי

הזמיני חדר במלון
פתחי חלון בחצות ודקה
ותרימי ראש

וברגליים, אבל אני לא יכולה לעצור באמצע. אני מנסה לשחזר את הבעות השופטים - האם היו מרוצים מאיבריי הפנימיים? מהסידור בקופסה? אין לי שמץ של מושג. אני יודעת רק כמה אני רוצה לזכות השנה; לא אוכל לעמוד שוב בתחרות כזאת.

המעיים נדחסים, עוד דחיפה קלה והרוכסן נסגר. איזו הקלה. הכאבים חזקים; פיסת עור קטנה בכל זאת נתפסה ברוכסן. אני מנקה כמה טיפות דם במגבת, מתלבשת וניגשת לשולחן הכיבוד הארוך שבקצה האולם. אני שותה שם לימונדה בכוס גבוהה עם קוביות קרח, אוכלת קרקר עם גבינת עיזים וזית שחור ועוד קרקר עם גבינת צ'דר ופרוסת עגבנייה ומחכה שהשופטים יגמרו לבחון את הקרביים של כל המתמודדים.

כשיסיימו אעבור לאולם הבא, אפגש עם גבי והילדים, שיחזרו רעבים מעוד יום בצבא במדים מגוהצים ובנעליים מצוחצחות, וביחד נמתין להכרזה על הזוכה.

שירים* יערה בן־דויד

אור מהופך

אף אחד אינו חפשי, אפילו הצפרים
כבולות לשמים – שר בוב דילן,
היית דבור ביני לביני, אור מהפך בשמחות,
משורר של שיר אחד, כמו
אם לילד אחד בחנק אהבה
והדבור ביני לבינה גשר מקמר אל הים האחר, רוקח שקוי.
היית זמן נלקט קמטי נפש, כתמי צחוק
להקיץ בי בראשית.
סמוכים ובטוחים היינו כדי הכל פה
ונשימה
צל בא וצל הולך והארץ לעולם.

ענינים

מה את יודעת על ההד מחגגי הסלע
וסנסני שיר המעלות –

הן מתחת לעיני יש עוד
עין עגולה ותומהת, עוצמת, נפקחת,
חוקת, נוגהת, טועמת, עירמה ממלים,
בכת איני
היא דירת המשנה שלי

וכתם לדה, רוח אל קטן מעל תהום
עכשו על בהק מצחי.

שירים רוני אלדד

*

מעצבת הפנים בשלחן לידי אומרת
שיש דרמטי
בני הזוג נוהרים זה אל זה
בדיוק, בדיוק
מניפת הצבעים פורשת להם
טורקיז אוקיגוס, חום אדמה
מעצבת הפנים לא מסכימה
אבל ממש לא רוצה
לכפות
היא אומרת, כניסה,
כניסה צריכה להיות רגע של אלהים אדירים
רגע של קנאה
בני הזוג מהנהנים ויש איזו המיה
אחר כך נדבר על המרתף?
שואלת האשה
על הבייסמנט, מעצבת הפנים מהסה
החיוך הרחב סודק בשפה
מרתף זה מקום שמחביאים בו גופה
היא צוחקת
כלנו צוחקים אתה

* מתוך לובשת בגד הפוך – מבחר וחדשים, העומד לראות אור בקרוב בהוצאת הקיבוץ
המאוחד.

עכשיו

שורת צנצנות בדרך לפח
מנחות על גדר
כדבר שרציתי לומר
צלן השקוף הוא רוח

אשה זקנה ומים רבים עומדת בשקט באמצע ברכה
על גופה: בגד ים עם הדפס פרחים
ורעד המים משקה אותה

בלילה השמש אומדת
את כוחנו להגמל
הילד שלי מקיף
את שרש כף ידו
באצבעותיו -
מחזיק את עצמו בעצמו

צפורי בת-שבע חסרות קן
עם עמוד השחר נודדות לאוסטרליה
וחזרות מדי חשך אלינו,
דוקא אלינו:
מעגל האין נמלא יש
עד אפס מקום

ומבעד לטלפון של האיש שחלף על פני ברחוב
נשמע קול נזהר, שואל:
עכשו זה זמן טוב

שמשה

אנחנו נוסעים
השמש מקפלת מתוך השמשה
אתם כועסים
ככל שאנחנו עושים במרחק דרך

זה אל זה אתם שותקים
וכל מה שאחוזו וזקוף מתבנה עכשו אל הפחת
אל תסתכלו, אל תסתכלו ילדים
הנה אמא אחת
הנה הסל וכל הפרות
על האספלט

דעו מאיזו בטן באתם
דעו על אלו כתפים
אתם נשענים.

לאט, לאט
הטבעים משתנים
העונות מתלקדות
וכל הפרות מבשילים באספלט

שירים

גאווין יוארט

מאנגלית גלעד מאירי

אהבה זריזה

המתעלסים בחפזה לא עושים זאת
מחמת העדר חבה
או כי הם מתעבים את הפרטנר
כאדם –
מה שהם עושים
הוא אמת ממש כמו אהבים רשמיים יותר.

אולי עליה לתפס רכבת; אולי
יש להם חדר רק לשעה
או אפוא שאמורה לשוב או
איזו הפרעה כלשהי
צפויה, ידועה –
אז יש לחגג את הדחף הרגעי.

להתעלס במרוץ נגד הזמן הוא באמת
עסוקם של כל האוהבים כלם
ותנועת מחוגי השעון
מצביעה על מוסר ההשכל:
לא פראים אלא בני דעת
אלו המבקשים לאחז ולגעת
במה שבקרוב יאבד לעד.

סוף

האהבה שחשבנו כי לא תתם
מתמצקת כגדם, מתקררת לה סתם.
הנשיקות שהיו לזהטות כמו קארי
הן כעת נקור צפורי מהיר.
הידים שהיו טעונות חשמל ומפץ
עוגנות נרפות כארבע דוכרות במפרץ.
הרגלים שיצאו לדיט בזריזות
מאחרות, כושלות וממאנות לזוז.
העינים שנצצו וכמעט לא נעצמו
נפלו חלל לנפילת מתח לצמיתות.
האיברים שפעם שדרו מסרים שמחים
עכשו מאפקים, צוננים ונבוכים.
הרומנטיקה, הייתה צפיה שתותר,
הותירה פתק, לא שבה יותר.

גאווין יוארט (1916–1995) הוא משורר לונדוני. החל את דרכו הספרותית בגיל 17, אך מלחמת העולם השנייה דחתה את התפתחותו כמשורר לשנים רבות – עד 1964. הוא גויס לצבא האנגלי, הוכשר להיות קצין תותחנים ונטל חלק במלחמה. עם זאת, הוא נחשב לאחד המשוררים האנגלים הפוריים ביותר. הוא פרסם 22 ספרי שירה (חלקם אסופות), שלושה ספרי שירי ילדים וערך שישה אוספי שירה. מוטיבים דומיננטיים בשירתו: הומור, ארוטיקה ומחאה נגד מלחמה.

לכתוב בעט ברזל את המסתורי והנעלם

תמר וולף-מונזון על שירתה של טל ניצן*

האי הנעלם אטלנטיס הוא אחד המיתוסים המסתוריים בהיסטוריה של תרבות המערב. תיאור מפורט של האי ואופן היעלמותה של התרבות המפוארת והמופתית שהתקיימה בו הופיע לראשונה בכתבי אפלטון, בדיאלוג "טימאוס". אפלטון ביסס את תיאורו על דיווחיו של סולון, השליח בן ארצו, שבמהלך ביקורו במצרים הקדומה שמע תיאור מפורט על קורותיה של יבשת עצומה ושמה אטלנטיס, הממוקמת מערבית לעמודי הרקולס (מצרי גיברלטר). הציוויליזציה באטלנטיס הייתה מפותחת ומשגשגת והתנהלה בדרך מופתית ואוטופית, כאיחוד של ממלכות הסוגדות לאל הים היווני פוסידון ונהנות מחסותו. אלא שרעידת אדמה עוצמתית פקדה את היבשת והביאה לשקיעתה של אטלנטיס תחת המים.

מאז ימיו של אפלטון לא חדלה היבשת ששקעה במצולות להצית את דמיונה של האנושות, ורבים המשיכו ועדיין ממשיכים לחפש אחרי שרידיה המפוארים: היסטוריונים, מגלי יבשות, גיאולוגים וכמובן אנשי קולנוע וסופרים: עשרים אלף מיל מתחת למים של ז'ול ורן, הסודות האבודים של אטלנטיס של ג'ון פניאל, וארטמיס פאול – תסביך אטלנטיס של אוואן קולפר הם רק דוגמאות אחדות לרומנים הרבים, שביקשו לספר בדרכים שונות את סיפורה של היבשת הנעלמת.

השפעתו של מיתוס אטלנטיס האפלטוני על טל ניצן ניכרת במנעד התרבותי הרחב שעולה מספרי השירה שכתבה, מתרגומי המופת שלה מספרדית, ומספריה לילדים – שנעים על פני תרבויות שונות ובין מקומות והקשרים מתחלפים. בספרה **אטלנטיס**, שמאגד מבחר מספריה הקודמים לצד חטיבה של שירים חדשים, מתבטא החיפוש אחר שרידי היבשת בהויית החסר וההעדר שמזינה ומניעה את שיריה: חיפוש אחר ילדות

* ביוני 2019 זכתה המשוררת טל ניצן בפרס יצחק עקביהו לשירה לשנת 2019, על ספרה **אטלנטיס** (אפיק, 2019) ועל מכלול תרומתה לשירה ולתרבות הישראלית. הפרס ניתן לה במחלקה לספרות עם ישראל באוניברסיטת בר-אילן, ועם חבר השופטים נמנו עו"ד צביקה ניר, יו"ר אגודת הסופרים העברים, ד"ר רויטל רפאל-ווינוטה ואנוכי. מאמר זה מבוסס על חוות הדעת השיפוטית לפרס.

שירים גלעד מאירי

ממזג

הלילה אֶנְחָנוּ לֹא מְחַפְּשִׁים
אֶחָר מְלִים נְכוֹנוֹת,
מְסַכֵּינוּ סְגוּרִים,
אֶנְחָנוּ נְנוּחִים עַל הַסֶּפֶה.
אֲנִי מְשַׁקָּה אוֹתָךְ
חֲבוּקָה בְּהֶסֶבֶת שְׁמֵאל
בְּרֶק הָאֶלְכוּהוּלִי שֶׁל פִּי
מְכוּסִית שְׁפָתַי
שֶׁל אֶחָרֵי שְׁעוֹת הָעֶבֶדָה;
שְׁתֵּי רַבּוֹת
פְּקַעִיּוֹת הַטַּעַם שֶׁלָנוּ
מְעַרְבָבוֹת
קוֹקְטֵיל תְּשׁוּקָה
בְּשִׁיקָר תְּנוּעוֹת לְשׁוֹנָנוּ.

תגובה כימית

זוגיות
מזגזגת
מעל
פני
תהום
ובנקדת
רתיחה
נגוזה
או
מתמזגת
בגו
אציל
של
אהבה

אבודה מתוך ניסיון לשחזר את תשתיותיה, וחיפוש אחר מילים שנסתתמו שלא ניתן להן ביטוי, בילדות שנקרעה בין יבשות, בין ארצות ובין שפות. בעיקר נדמה, כי שירתה של ניצן נתונה בחיפוש מתמיד אחר נקודת אחיזה, בעולם שהחברות האנושי בו הולך ונכחד. כך, השיר "אטלנטיס" (עמ' 74), הנושא את שם הספר, מצייר קולאז' של תמונות המונחות זו לצד זו. הקשר בין האובייקטים המצויים במרכזן הוא קשר של העדר – בכל אחת מהתמונות חסר משהו, נפגם משהו או הופחת משהו: "חתולה שתומת עין על גדר", "חשכה יורדת מהר", "ילדה על אופנים קוראת בקכי לאם לא־מחכה". כמו ברבים משיריה של ניצן, כך גם כאן, הצער והכאב לא באים לכדי פתרון טוב, ובטור החותם את השיר, לא מתאפשר פתח של תקווה: "את כלכם אני רואה כבר מתחת למים". עם זאת, תהליך החיפוש המתמיד מוליך את ניצן גם לאירוניה עצמית מפוכחת כמו בשיר "האמת ואני שותפות לדירה" (עמ' 44). החיפוש אחר האמת, והתביעה הפנימית למצוא אותה וגם לומר אותה, חושפים בכנות רבה אבל גם באירוניה עצמית מעוררת חיוך את המעמסה הכבדה שמטילה התביעה לאמת על הדוברת:

האמת ואני שותפות לדירה.
מאחר שאני נכנסתי לפניה
חדרי גדול מחדרה, מאחר
שאני מאחרת לישן והיא
מקדימה לעלות על יצועה
אנחנו חולקות מדי יום רק
שמונה שעות, חצין
חשף, חצין אור.

יש בקרים שבהם היא
משתוקקת להעיר אותי כבר,
מהפסקת על סף חדרי בעוד
אני סתרתה נופלת מחלום
לחלום לחלום, וידה הקטנה
המאגרת לנקישה
מטילה על דלתי צל רועד
דמוי צפור שחר.

בין הדוברת לאמת נשמר איזון עדין, בדומה לזה המתקיים בין שותפות לדירה. איזון בין קרבה לבין ריחוק, בין שותפות לבין הפרדות, בין ערות לבין שינה. הערות מזוהה עם האור ועם האמת, בעוד השינה והחלום מזוהים עם החושך, עם הצבע השחור והצל הרועד. ברקע, מהדהד עיצובו המטאפורי של האור בעידן הנאורות, כניגודה של חשכת ימי הביניים וכסמל לשחרור מן הבערות ולהשלטת השכל והרציונליות בעולם. ניסיונה של הדוברת בבית הראשון להציג עצמה כשותפה הבכירה יותר (נכנסתי לפניה, חדרי גדול מחדרה, אני מאחרת לישון) לא עולה יפה, לנוכח הצל הרועד שמטילה היד הקטנה המאוגרפת לנקישה. שירתה של טל ניצן אמיתית, נוקבת ונעדרת זיוף. זוהי שירה מתבוננת, מדייקת וחדת-מבט. הבחינה העצמית הביקורתית מוליכה אותה לתובנות חדשות ומפתיעות ולעיתים גם למבנים שיריים ייחודיים. כך למשל השיר "שרת הבדידות", שנכתב על פי ההערה בשוליו, לאחר שראשת ממשלת בריטניה, תרזה מיי, החליטה למנות שרה לענייני בדידות במענה ל"מגפה הנסתר" הפוגעת במיליוני תושבים בממלכה:

שרת הבדידות

מתוך השאלון למועמדת למשרה
האם את שרה לעצמך בקול קטן?
קטן דיו להשקיט את שאון העולם?
האם הזמן הוא בשבילך
א. צבא שכירי חרב זהים זה לזה?
ב. כתנת מתהדקת מדי יום?
ג. חלל שכלו צל ואת חגה בו באין ראיה?
ד. בועות אפרפרות משגרות זו אחר זו ממקור עלום?
האם את מכירה* את תמצית הבדידות
את הבדידות שבתוך הבדידות
את אבן הבוודדים?
*מכירה פרושו שמששת אותה
פרושו שתוכלי לתאר את משקלה ואת צבעה
את קשיותה
האם קורה שהמראה
הופכת לנגד עיניך לחלון

ובו חרף תמיד?
פרטי, לסיום, במה דומה בדידותך
לפרפר לילה
ובמה היא שונה.

בקריאה ראשונה, השיר נקרא כפרודיה על שאלון מועמדות, בו נדרשים המועמד או המועמדת להעיד על כשירותם למילוי התפקיד המבוקש. המתח בין המבנה הפורמלי-טכני, דמוי השאלון, של השיר לבין מצבי הנפש העדינים הנפרשים בסעיפיו השונים מעורר לבחון מחדש את משמעות הכותרת – "שרת הבדידות" – האם הכוונה לשרה הממונה על שלומם של הסובלים מבדידות או הכוונה לשרה הממונה על הבדידות עצמה, ומייצגת אותה בדרך מטונימית? האפשרות הראשונה מערערת על תקפותן של התשובות הצפויות על אודות כישורים נדרשים להתאמה לתפקיד, בהם אמפתיה, הכלה והבנה, ומציבה במקומן את ההכרח בהתנסות אישית בבדידות, שכן רק מי שמכיר את תמצית הבדידות, את הבדידות שבתוך הבדידות – יכול להבין את ההוויה של הבדידות. הצירוף "אבן הבודדים" מתפרש כווריאציה על הצירוף הכבול, "אבן הטועים" – מקום גבוה שבזמן שביית המקדש היה קיים, היו עומדים עליו ומכריזים בו על אבדות שנמצאו, כנגד סימנים מזהים, שהמאבד צריך היה לתת באבדתו (בבלי, מסכת בבא מציעא, כ"ח ע"ב). ועל מה מכריזים ב"אבן הבודדים" – האם על משקלה, צבעה וקשיותה של הבדידות הפנימית? ככל שמתקדמים בקריאת השיר כך מתבררת יותר האפשרות כי הכותרת "שרת הבדידות" מכוונת דווקא לאפשרות השנייה, לשרה הממונה על הבדידות ומזוהה אתה, זו שבדידותה דומה לפרפר לילה, הנמשך למקום של אור, אך לעולם לא יהיה חלק ממנו. שרת הבדידות היא זו שמכירה היטב את פניו השונים של הזמן, המנוסחים בבית השני כארבע אפשרויות, שכל אחת מהן מציפה ודוקרת בלב פנימה יותר מקודמתה.

שירי אטלנטיס של טל ניצן לובשים צורה ופושטים צורה, נעים בין המסתורי, הלימינאלי והנעלם לבין היאחזות במציאות ותחושת אחריות כלפיה. כך לדוגמה בשיר "את כבר יודעת את הדרך", שהופיע לראשונה בספרה להביט באותו ענן פעמיים (קשב לשירה, 2012) ושבו ונכלל באטלנטיס:

את כבר יודעת את הדרך
תמה ונלקה לשם

תלולה ופתלתלה בחזרה
ובכל זאת הולכת עצמך בדרך
ועברת את הסף אל הבית שקולות
אנקורים וגשמים לא יבקיעו,
שבכל בקר, את כבר יודעת,
תפלטי את שובך אל עצמך במפלת
סלעים ותתעזי בחדרים אחר הכבי
החלוש או השתיקה דוקא
של התינקת השקופה, תמיד
אותה אחת, זעורית, שלא את
שכחת ולא את הרעבת ורק את
יכולה להציל.

השיר מתכתב עם שיריה של דליה רביקוביץ, שנכתבו בתקופת מלחמת לבנון הראשונה (1982), ובפרט עם השירים "רחיפה בגבה נמוך" ו"תינוק לא הורגים פעמיים", שנכתבו על רקע אירועי הטבח במחנות הפליטים סברה ושתילה. בדומה לשיריה של רביקוביץ, המיקוד המוסרי שמכונן את נקודת התצפית של "את כבר יודעת את הדרך" מזמין השוואה עם הפרויקט הפילוסופי של הפילוסוף היהודי-צרפתי עמנואל לוינס על אודות האחר והאחריות כלפיו. בפרויקט זה, מהמרכזיים במסורת הפוסט-היידגריאנית, לוינס העמיד את חידוש עליונותה של האתיקה במרכז. אתיקה זו, המושתתת על יחסים מוסרניים של הבנה הדדית בין-אישית, מציבה במרכז לא רק את האדם האחר, אלא את אחרותו של האדם האחר. המפגש פנים-אל-פנים עם קיומו של האחר מתואר בכתביו של לוינס, כחוויה של אפיפניה: התגלות או תפיסה אינטואיטיבית פתאומית של משמעות חדשה.

על פי לוינס, ההתבוננות בפניו של האחר מאפשרת מפגש עם קיומו באמצעות הנכחת פניו. ההיתקלות בפניו איננה נושאת משמעות קוגניטיבית או מושגית אלא מוסרית. היא מביעה את שבריריותו ואת פגיעותו, ומאיצה במתבונן לכבד שבריריות זו. מנקודה זו מתחילה האחריות של המתבונן כלפי האחר שאין הוא מכיר, ושקודם לכן, אפשר שאף נמנע מלהכיר בקיומו ובסבלו: "ההתגלות של האחר המוחלט", כותב לוינס, "היא פנים שבאמצעותם האחר קורא עלי תגר מבעד לעירום שלו,

אורפיאה מעין רוגל

היה אז אביב, והרבה זמן לא הייתה לי מישהי. בשכונה היה פאב אחד שהייתי יושבת בו. אנחנו, אלו שבאו אליו כמעט מדי ערב וסגרו בו את הלילה בודדים יחד, קראנו לו "התהום". ודאי היה לו שם אחר. אולי משהו אמריקאי כזה, מולי'ס נניח, או שהשם שלו היה כמו שם הרחוב. אבל בתהום שלנו לא היה שלט של שם, ולא היו תחתיות בירה ממותגות. זה היה הבר שלנו והוא היה מדכא, בדיוק כמו שאהבנו אותו. רצפת העץ והדלפק הישן ספגו ריח של אלכוהול ישן, בירה וויסקי, בעיקר, אולי קצת וודקה, או ג'ין אם מישהו החליט להיות מתוחכם לערב אחד.

לא היו לי חברים בתהום, רק אנשים שהיו אז כמוני. אנשים שלבשו את ההליכה שלהם כמו מגן, שהשתדלו שיראו על הפנים שלהם שהם אכלו הרבה חרא בחיים ושאינן להם כוונה לדבר על זה. ללכת לשם היה כמו זיון גרוע ללילה אחד. הלקאה עצמית מספקת. היה לי אז שיער קצוץ, ולא שינה לי מה אני לובשת, רק שיהיה נוח, ושלא יהיה לי אכפת שיסריח אחר כך מסיגריות או מאלכוהול או מכל הדיכאון של כל הזרים האלה, שהכרתי כבר די טוב, אבל לא הכרתי באמת. וכשמישהו הסתכל עליי דאגתי להסתכל לו ישר בעיניים, כמו כלבת קרבות ותיקה. שיראו את הצלקות שלי בעיניים, שיראו את הזעם שם מאחורה ושיעזבו אותי בשקט. אף פעם לא הייתי אלימה, אבל ידעתי לעטוף את עצמי באלומות. בימים עבדתי ובלילות הלכתי לתהום וזה הפך לשגרה נוחה, ובמשך איזה זמן לא רציתי שום דבר אחר, וחשבת שלעולם לא ארצה.

פגשתי אותה יום אחד על הגג של הבניין שעבדתי בו. היא לא הייתה מהמעשנים, אבל תמיד באה איתם, כדי לגנוב את ההפסקות הקטנות של היום, ותמיד נשארה עוד כמה דקות אחרי שכולם הלכו. ראיתי אותה שם כמעט כל יום, ולא אמרתי לה כלום. לא רציתי אותה, ולא רציתי שתתקרב אליי. אבל היא התקרבה, בדיוק כמו שמתקרבים לכלבות קרבות מסוכנות, אבל כאלה שרוצות שיקום. היא לא הסתכלה לי בעיניים, או בכלל. היא הפנתה אליי את הגב והתקרבה כל פעם קצת, כל יום עוד

למרוששות שלו. הוא קורא עליי תיגר משפל המדרגה שלו ומן המרומים שלו. בהיותו חשוף, פגיע ומרושש הוא מזמן אותי אל עמדת הסובייקט המוסרי, להיענות לקריאה ליטול על עצמי את האחריות המוסרית שלי. שיריה של טל ניצן ממשיכים במידה רבה את שיריה הפוליטיים של דליה רביקוביץ, בעיקר באופן שבו הם רואים באהבה סיכוי אחרון לתיקון עוולות מוסריות. כאשר דליה רביקוביץ כינסה את שיריה הפוליטיים דווקא בקובץ אהבה אמיתית, היא העלתה אפשרות שונה ומקורית להגדרה של המושג "אהבה אמיתית": אחריות של האני כלפי האחר, אחריות הכופה עצמה עד הסוף ובלא עוררין, וכפי שלוינס אפיין אותה, בלי שהצד האחר יביע תודה או יגמול בגינה. בהמשך לה – גם טל ניצן רואה בהצלתה של התינוקת השקופה לא רק הצלה של התינוקת עצמה, אלא גם הצלה של הדוברת מידי עצמה, שהרי בכל פעם שאנחנו מצילים את האחר – אנחנו לא רק מצילים אותו אלא גם את עצמנו – מאטימות ומאובדן צלם אנוש.

ביבליוגרפיה

- אפלטון, "טימאוס", כל כתבי אפלטון (תרגום מיוונית: יוסף ג. ליבס), שוקן, תל-אביב, 1999.
- לוי, זאב, האחר והאחריות – עיונים בפילוסופיה של לוינס, מאגנס, תשנ"ז.
- לוינס, עמנואל, הומניזם של האדם האחר (תרגום: סמדר בוסתן), מוסד ביאליק, 2004.
- ניצן, טל, ערב רגיל, עם עובד, 2006.
- , להביט באותו ענן פעמיים, קשב לשירה, 2012.
- , לשכוח ראשונה, עם עובד, 2009.
- , אטלנטיס – מבחר וחדשים, אפיק – ספרות ישראלית, 2019.
- (עורכת), בעט ברזל: שירת מחאה עברית 1984-2004, חרגול הוצאה לאור, 2005.
- רביקוביץ, דליה, אהבה אמיתית, הקיבוץ המאוחד, 1987.

חצי מטר, או מטר. עד שבאחד הימים עמדה ממש ליד. ועדיין, לא דיברנו. היא הייתה דקיקה, עדינה אבל לא שברירית. היה לה ריח של בושם של גברים. של נערים בעצם. לא ממש גברי. נקי. העורף שלה היה חשוף מתחת לשיער האסוף שלה, והיה יפה וארוך. הסתכלתי עליו כמה ימים טובים. הרחתי אותה כל פעם שהרוח הייתה בכיוון הנכון. הפסקתי ללכת לתהום. לא רציתי שתריח עליי את הריח הזה כשהרוח בכיוון השני. לא רציתי להביא את התהום איתי יותר לכל מקום. כי ידעתי – אם את הולכת לתהום, התהום באה איתך הביתה. קיוויתי שעכשיו, כשיש לי אותה בכיוון הנכון של הרוח, התהום תניח לי.

יום אחד אחרי העבודה היא באה איתי. דיברנו בפעם הראשונה כשהיא שאלה אם אפשר לבוא איתי הביתה, כי לא בא לה לחזור לבד לדירה שלה. הקול שלה היה כמו הריח שלה. כמו העורף שלה. הגענו אליי והכנתי לה לאכול. הכנתי לה שניצלים ואורז, כמו לילדים, וכמו ילדים היא דאגה לחתוך לעצמה את כל השניצל מראש לביסים, כדי שלא תצטרך לעבוד תוך כדי האוכל. שתינו את כל הבירות שהיו לי בבית ולפני שהיא הלכה בסוף הערב היא נישקה אותי. נשיקה ארוכה, בשפתיים מתוקות ונקיות מאיפור. בדיוק כמו שאני אוהבת. בדיוק הפוך מכל הנשים האחרונות שהיו לי. למחרת כבר הביאה איתה יין לבן ועברנו לשתות רק יין, וככל שהיא באה אליי יותר, שכחתי מהתהום, שכחתי את הלילות ההם. ככה זה, את החרא שוכחים מהר כשטוב. במהלך היום היינו נפגשות עדיין על הגג בעבודה, ושתקנו יחד, אני והיא, ולמרות שלא התאהבתי עדיין, הרגשתי שאני רוצה להתאהב. אני אהבתי לשמוע אותה מדברת כשאכלנו, אהבתי את הדרך שבה היא הניפה את המזלג שלה כשהרהרה ודיברה, כאילו הוא עוד שלוחה של המחשבה שלה. היא אהבה לשמוע את הסיפורים שלי במיטה, אחרי ששכבנו. היא שמה את הראש על הבטן שלי ושאלה אותי על העבר שלי, על מי אני, על איפה הייתי. וסיפרתי, בעדינות, בהשמטה, אבל סיפרתי לה, הגוף הדקיק שלה עליי, הידיים שלה מלטפות לי את העור, את השיער, שהתחיל להתארך שוב.

ערב אחד, כששכבה עליי ככה, והעברנו בינינו את בקבוק היין הלבן, מחסלות אותו בשלוקים קרירים ועוקצניים, אמרתי משהו על התהום, והיא ביקשה שאספר לה. וכמו הרבה פעמים בחיים שלי, עוד לפני שפתחתי את הפה, ידעתי שזו טעות, ושאני אעשה אותה בכל זאת, כי

אני לא יכולה שלא להיענות לבקשה שלה. או סיפרתי לה. על המקום, על האנשים, על הריח, על החברים האלה שלי שמכירים אותי אולי יותר טוב מכל אחד אחר בחיים שלי, אולי מלבדה, אבל בעצם לא מכירים אותי בכלל, ושלא ראיתי אותם הרבה מאוד זמן. והיא אמרה "אז בואי נלך. בואי נלך עכשיו." אבל לא הסכמתי. לא רציתי להיכנס לשם שוב, לא רציתי לפגוש את עצמי שם, יושבת על הבר, לא רוצה יותר כלום.

אבל היא המשיכה לבקש, כל יום, ויום אחד גם ביקשה על הגג, שוברת את השתיקה הרכה שלנו.

"אני לא מפחדת ממי שהיית." היא אמרה ונישקה אותי. "בבקשה." והאצבעות שלה בשיער שלי שכנעו אותי. או אולי זו הייתה התהום שהתגעגעה וקראה לי לחזור.

הלכנו בערב יחד. היא רצתה להתלבש יפה, ואמרתי לה שלא צריך. אף אחד לא מסתכל בתהום. אבל למרות שניסתה להתלבש רגיל ופשוט, היא הייתה יפהפייה בחולצה לבנה, שקופה קצת, ובג'ינס שישבו עליה כמו פרסומת. לפני שנכנסנו, מול הדלת הסגורה, ביקשתי ממנה שנעבור למקום אחר. אבל היא פתחה כבר את הדלת והאור הכתמתם צייר ריבוע על האספלט של המדרכה והכול היה מאוחר מדי. ישבנו ליד הבר והיא הזמינה לנו בירות, ושטים של וויסקי ליד. היא זהרה שם בבר שלי, משכה את כל המבטים, וראיתי את כולם מסתכלים עליי, בעיניים העצובות שלהם, אחת משלהם שמצאה את הבחורה הכי יפה בסביבה, הבחורה שלא תהיה שלהם אף פעם, ואף אחד מהם לא הסתכל בקנאה, רק בהשלמה אדישה. היא אהבה את המוזיקה, ואהבה את הריח, ואהבה לבקש מהברמן עוד סיבוב ועוד סיבוב, בחיוך עדין, מפרלרט בתמימות. אולי כבר הייתי שיכורה, או אולי ראיתי משהו בעיניים שלהם, אבל הרגשתי פתאום שהם לא ייתנו לי לצאת, שהיא תצא ואני אשאר שם, לפותה בידיים שלהם, עד שאאבד אותה. אז אמרתי לה שאני רוצה ללכת, אמרתי לה, בואי נחזור הביתה. והיא הסכימה והוציאה ארנק לשלם עלינו. הייתי חייבת אוויר. ככה זה, אלה תמיד הדברים הקטנים שמרסקים אותנו. רציתי לנשום אוויר אז יצאתי לפנייה.

חיכיתי לה בחוץ, על הריבוע הכתום שעל המדרכה, אבל היא לא הגיעה, אז הסתובבתי לראות איפה היא.

היא עמדה שם ליד הבר, וראיתי את סלילי עשן הסיגריות משחקים

לה בשיער, ואת החולצה הלבנה שלה צבועה בכתום של התהום, וככל שהמשכתי להסתכל, ראיתי איך היא נעשתה דומה להם, לכולם, איך התהום נאחזה בה, איך האור צובע את השיער שלה, איך הריח זוחל לה מתחת לבגדים ומלטף לה את העור. היא הרימה יד לשלום והברמן שלח יד ותפס אותה, מושך אותה לנשיקה על הלחי. הסתובבתי והלכתי עוד לפני שהנשיקה נגמרה.

מעבר למסך הבוגנוויליה הפורחת דורית קלנר

אחרי שפסלה, בטענה שזה לא זה, עשרים וארבע דירות ששלושה מתווכים שונים טרחו והראו לה, הייתה חבצלת למודת ניסיון. עכשיו כבר ידעה שנוף פירושו לאו דווקא אותו המרחב בכחול וירוק, הנפרש לפני העין, שבשלו יצאה שמעה של העיר למרחוק ושחבצלת התאוותה לו. לא, בטווח המחירים שלה – כמו שאמרה לה ביובש המתוכת הלא־צעירה שהסתובבה איתה בעיר במכונית ישנה שבקושי סחבה את העליות שגם בהן מפורסמת העיר – נוף יכול להיות גם המוני דודי־שמש מצהיבים, מתקלפים, הזרועים על גגות מזופתים בשחור, או איזה כתם מזהיב במרחק, ספק ים, שכדי לראותו יש להציץ מחלון קטן וגבוה בשעה שאת מתאמצת להטות את הראש לכיוון מאוד מסוים ומתרוממת על קצות האצבעות.

והיה גם עניין המדרגות. חבצלת עוד יכלה לדלג במדרגות שתיים־שתיים כמעט כמו כשהייתה ילדה, אבל אחרי מה שקרה לה עם בעלה כבר ידעה שדברים עלולים להתדרדר במהירות, בגילה. ובגלל המדרגות, שלושים ושלוש במספר, סירב בתחילה המתווך, זה הצעיר שמבין השלושה, להראות לה.

“פרסמתם שיש נוף”, טענה חבצלת, מסרבת להתייאש אבל בחצי פה, הרי ניסיון כבר היה לה.

“כן. יש שם נוף. אבל אמרת בלי מדרגות, לא?” הזכיר לה הבחור. “נראה לי שבטווח המחירים שלי אצטרך להתפשר על משהו”, אמרה חבצלת, משתמשת במילים של המתווכת הלא־צעירה אם כי בליבה לא הסכימה בכלל. ראשית, הסכום שעמד לרשותה, שכלל את ביטוח החיים של בעלה ואת מה שקיבלה עבור הדירה הישנה שלהם שעל הרחוב הסואן הראשי, נראה לה גדול ועצום עד מאוד, סכום שבשוך הנדל”ן הרדום של העיר אמור היה להספיק לרכישת דירה נאה ושקטה ועם נוף – מה שהתאוותה לו תמיד ולא סיפק בידה. זה עכשיו או לעולם לא, אמרה לעצמה כשאחזה במעקה הברזל וירדה בעקבות הבחור־המתווך את אותן שלושים ושתיים המדרגות המוליכות מן הרחוב ולמטה, אל הבניין האחורי. חדר המדרגות היה מוזנח ואפל. תיבות הדואר נטו על

צידין וליבה של חבצלת שקע בקרבה. עוד אכזבה. וכבר חישיבה והתכוננה לעלייה הארוכה בחזרה כשפשפש הבחור במפתחות ופתח את הדלת. "אחרייך, גיברת".

מייד כשפסעה חבצלת ועברה את הסף ידעה שזהו. וזה עוד היה לפני שהבחור הרים את התריסים. ולא שהדירה הייתה שמורה או במצב טוב – להפך, בכול שררה עזובה. כתם ישן של רטיבות התנפח, השיר עלעלי טיח, צייר שולים צהבהבים על התקרה. ג'וק מת, הפוך, היה מוטל בפינת המטבח, וקירות חדר האמבטיה צופו באריחים המכוערים ביותר שראתה מעודה. שום דבר מכל אלה, ועוד, לא נעלם מעיניה של חבצלת, כמו שידעו כל אלה שעבדו איתה בזמנו. אבל היה בה, בדירה, משהו. והיה גם הנוף, הנוף. חבצלת נאנחה. מחלון הסלון, וביתר שאת תחת המרפסת, שהייתה אומנם לא גדולה, זחל מטה, מטה, ואדי ירוק אורנים מנומר בכתמי אפור זית, התרחק עד שנבלע באינסוף כחול ים. היה שקט. נשמע ציוץ ציפורים. רעש הרחוב היה רחוק, רחוק מאוד משם. וגם מהחלונות הצדדיים, אלו של המטבח וחדר השינה ומה שהתעתדה שיהיה חדר הנכדים כשיבואו לבקר, ניבט סבך ירוק של שורת עצי ברוש, לפופים במפל בוגנוויליה לובהת. הסבך הפורח חצץ והסתיר לגמרי את הבניין השכן, כך שניתן היה רק לנחש את קיומו. זה שווה את הכול, פסקה חבצלת, גם את שלושים ושלוש המדרגות וגם את המחיר, שעבר במקצת את הסכום שקבעה לעצמה. וגם הילדים, שהזמינה כדי שיראו – אבל – וגם הם ידעו את זה – מתוך נימוס בלבד, אמרו שזה שווה את הכול. הם חישבו, בוודאי, את כדאיות ההשקעה, מתכננים תוכניות לעתיד שבו הדירה תעבור אליהם בירושה. זה לא היה אכפת לה, לחבצלת. זה רק טבעי, היא חשבה. יש עוד זמן.

בפעם הראשונה פגשה חבצלת את השופט בדימוס מרדכי אדרת כשהוא עמד באמצע הסלון שלה. כעין בעל־בית עמה, בפיוסוק רחב, שתי הרגליים נטועות בין ערמות האריחים, שקי החול והמלט ופיילת הפח. בידו האחת היטיב את הכיפה שעל ראשו ובשנייה אחז בכוס חד פעמית של קפה. "בוקר טוב לכם", אמרה חבצלת, כורכת את הגבר הדתי העומד יחד עם הפועלים הערבים הישוכים על שרפרף. היא השתדלה שזה יצא סרקסטי אבל נראה היה שלשווא – האורח המשיך ללגום בנחת והפועל רק שאל, "רוצה קפה, גיברת?"

"לא, לא, תודה". חבצלת, לא הייתה לה סבלנות הבוקר לכל גינוני הנימוסין המזרחיים הללו. ובכלל, כל מה ששאפה אליו עכשיו היה שכל השיפוץ הזה, שהחלה בו רק בגלל האריחים הנוראים שבחדר האמבטיה והתרחב לממדים שלא רצתה בהם בכלל, יסתיים כבר. "נו, איך מתקדם? השבוע אתם גומרים, מה?"

"אין סיכוי", פסק הגבר הזר, שתה בלגימה את שארית הקפה וניגש והניח את הכוס על השיש. "עבודה כזאת, זה ייקח לפחות שבועיים". גל של זעם וטינה עלה בחבצלת, מה הוא מתערב. מי שאל אותו ובכלל, למה האיש הזה מסתובב במטבח שלה. ואילו הוא, בשני צעדים, כבר עמד מולה וכבר הושיט יד, "נעים מאוד. אני מרדכי אדרת, השכן שלך מהבניין ליד", כאן הצביע לעבר סבך הבוגנוויליה הפורחת. "אתמול כל היום טרטרנו לנו אלה בראש, אז נכנסתי לראות מה הולך כאן. נו, ארמון את עושה לך פה, מה?" הוא חיך אל חבצלת, העביר יד בבלורית השיבה והידק את סיכת הכיפה שכמעט נפלה.

אבל חבצלת לא נפלה בפח הזה של הדתיות ושל הנחמדות. היא, היה לה ניסיון, ובשלו ראתה את הדברים שמתחת לפני השטח וידעה מה הולך כאן. היו לחבצלת חשדות משלה לגבי גברים, וכמי שהתאלמנה לפני שנה לערך, אחרי שנים של טיפול בבעל שעבר שבץ או איך שקוראים לזה אירוע, ידעה היטב איך נחמדות או לחלופין מסכנות מצידם פירושה תמיד שאישה צריכה לוותר ולתת, לעשות בשבילם, לעבוד כפליים. עכשיו, כשהיא סוף סוף אישה משוחררת, לא הייתה חבצלת מוכנה שגבר, גם אם עוד יש לו ראש מלא שיער והוא בהחלט נאה לגילו, יעמוד לה בסלון ויסביר לה דברים.

"תסלח לי", אמרה, "אבל אין לי זמן עכשיו לביקורי שכנים. אני צריכה לדבר פה עם הקבלן, לסגור איתו כל מיני עניינים".

אחרי שעברה לדירה החדשה עם הנוף לא הרבתה חבצלת לראות את מרדכי אדרת ורק פעם, לפעמים פעמיים בשבוע, כשהייתה מקדימה בבוקר ללכת אל הסופרמרקט משום ששנאה לעמוד בתורים, פגשה בו. היא, רעננה אחרי המקלחת ובעלי ההתעמלות הנוחות שלה, גררה אחריה את עגלת הקניות הריקה, ואילו הוא, השב מבית הכנסת במכנסיים כהים רשמיים למראה, בנעלי עור מצוחצחות מבריקות ובחולצה לבנה, נשא תחת זרועו תיק בד משי כחול ששוליו מעוטרים ברקמה זהובה.

מרדכי אדרת לא שמר לחבצלת טינה על הפגישה הראשונה – גם כשהלך במדרכה ממול טרח להקדים ולברך אותה בברכת בוקר טוב ובמאור פנים, מעביר יד ברעמת השיער הלבנה, מהדק את הכיפה. חבצלת שמרה על כללי הנימוס, השיבה לו בניד ראש אבל אף פעם לא האטה את הצעדים ולא התעכבה. היא, היו לה עניינים אחרים ודירה חדשה. היא הייתה חופשייה עכשיו.

באותה שנה הרבתה חבצלת לנסוע לטיולים לחוץ לארץ. הייתה לה רשימה של כל המדינות היפות והערם הגדולות, המעניינות, שרצתה לבקר בהן, רשימה שסידרה והכינה וחזרה ומנתה בעיני רוחה בכל השנים ההן, כשישבה לצד בעלה על הספה, מול הטלוויזיה הרועמת. עכשיו, בעזרת הפנסיה שלה ושלו, כבר ביקרה לה כמה פעמים באירופה ובקיץ הבא אף ההינה להרחיק עד אמריקה בטיול מחוף אל חוף לשבעה-עשר יום עם חצי פנסיון, כל הכניסות כלולות.

הקִיץ ההוא, בדייק כשנסעה, היה חם במיוחד, ורוחות יבשות, לוחטות, נשבו ועלו מן המדבר, ייבשו את העצים, נשאו אבק, הפריחו שברי קוצים. דלקות פשטו פתאום ביערות, בוואדיות, בין הבתים. העיר עלתה לכותרות. ראו אותה בחדשות. שלחו כתבים, ראינו תושבים. כמו האש, גם השמועה התפשטה ומהר והגיעה עד לאוטובוס המטיילים באמריקה. "את לא מהעיר?" שאלו את חבצלת. "שמעת שיש שם שרפה? שכונות שלמות בוערות שם!" בידיים רועדות ובלב הולם מיהרה חבצלת להתקשר לילדים, אבל הם הרגיעו אותה.

"אל תדאגי, אימא", הם אמרו, "נסענו לבדוק מה קורה שם מייד כששמענו. הדירה בסדר, אימא, היא לא נפגעה בכלל. זה רק... כמה עצים, מסביב, נשרפו". הם גם שלחו תמונות של הסלון, של המטבח, של חדר השינה, שתירגע. חבצלת ידעה שהיא יכולה לסמוך על הילדים ועל החינוך שהיא נתנה להם. אצלם לא מסתירים שום דבר. אם קרה, הם היו מספרים לה. ובכל זאת, לא יכלה לשקוט. היו לה כל מיני מחשבות. הטיול התקלקל לה.

ריח קלוש של מדורות ל"ג בעומר עמד ברחוב החשוך, הדומם, אבל חוץ מזה, לאורם הצהבהב של פנסי הרחוב, לא ראתה חבצלת שום סימן למה שסיפרו שהתחולל כאן. הבתים הנמים כרגיל, המכוניות החונות. ובכל זאת נהג המונית, שנשא בשבילה את המזוודה בכל אותן שלושים

ושתיים מדרגות, לא חדל מלומר מזל שלך שלא היית פה, גיברת, בחיי שהיה לך מזל. בידיים רועדות סובבה חבצלת את המפתח במנעול הדלת ונשמה לרווחה כשמצאה את הכול עומד במקומו בדיוק כמו ביום שנסעה. הילדים לא שיקרו לה, וגם את העציצים הם זכרו להשקות. את זה דבר ראשון היא בדקה.

שלא כהרגלה האריכה חבצלת בשינה, כנראה משום שהייתה ממש רצוצה מהטיסה הארוכה וגם בגלל שהוקל לה. כשהתעוררה כבר היה מאוחר מאוד, והשמש חדרה לחדר השינה מבעד לחרכים. היא הזדרזה לקום, מונה לעצמה את כל מה שצריך היום לעשות – לקנות, לבשל, לפרוק את המזוודה. אבל כשהרימה, כבדרך אגב, את התריס, נעצרה ועמדה שם שעה ארוכה, נושמת פנימה, החוצה, נשימות קצרות וקטועות של הלם ושל הפתעה. ממול, ממלא כולו את החלון וגם מאוד קרוב, ממש יותר מדי, נדמה לה, עמד פתאום הבניין השכן. ואם גם אל הרחוב, זכרה חבצלת, הציג אותו הבניין השכן חזית של אבן לבנה חדשה ואדניות גרניות פורחות באדום, אליה הפנה עכשיו אחוריים בלים, עבשים, מרובי מזגנים, משתלשלי חוטים של חשמל וכבלים וכביסה דהויה מטפטפת, מטולאי צינורות ביוב מרובי זוויות וקטרים. מסבך הבוגנוויליה הפורח וגם משורת הברושים לא נותרו שם – חבצלת חיפשה בנרות – אלא כמה גדמים מיותמים, מפוחמים.

דבר ראשון, כשחזרה לעצמה, סגרה חבצלת בחבטה את התריס, חוצצת בינה ובין כל הכיעור הזה. דבר שני, מיהרה אל המרפסת לראות מה קורה שם. הוואדי, לרווחתה הגדולה, עוד זחל מטה, מטה, בירוק אורנים מנומר בכתמי אפור זית, עוד נבלע באינסוף כחול ים. חבצלת שקעה אל הכיסא שהניחה שם, מנסה להתעלם מהעובדה שגם כאן, ללא שורת הברושים, התגלו פתאום מרפסות הבניין השכן וניצבו לה בזווית העין. אבל לא אישה כחבצלת תתעלם מעובדות, ולא עבר זמן רב עד שהחלה לבחון שם את רהיטי הגינה, את העציצים הפורחים או הנובלים, את צעצועי הילדים. היה כמעט צהריים וחם. היה שקט. פתאום הבחינה חבצלת באיזו תנועה איטית, מהוססת ונשאה עיניים. ושם, בקומה השלישית מימין, במרפסת, ראתה את מרדכי אדרת.

עד עכשיו, כשפגשה אותו, היה מרדכי אדרת תמיד לבדו, אבל חבצלת, בגלל הכיפה וגם בגלל הבגדים הנקיים, המגוהצים שלו, נטתה לחשוב

שהוא בטח נשוי. וגם עכשיו עמד שם לבדו ועם זאת נראה היה שהוא מדבר אל מישהו. חבצלת אימצה את העיניים לראות מי זה שם. מעקה המרפסת הסתיר לה. פתאום התכופף מרדכי אדרת ומייד שב והזדקף לאיטו, מושך מישהו ומרים, לאט, לאט, מגלה ראש שיבה בתחילה ואחר-כך איזו אישה, רזה עד מאוד, כמעט שלד. האישה רעדה וגם מרדכי אדרת, אולי בגלל המאמץ. הוא השעין אותה, כפופה כולה, על הליכון. הוא הזדקף ועמד. רק צעד, הוא אמר. תנסי. בשבילי. הרופא אמר שאת צריכה לנסות לעמוד וללכת.

זה לא שחבצלת יכלה לשמוע מה מרדכי אדרת אומר. היא לא הצטרחה לשמוע. היא ידעה, הרי ניסיון כבר היה לה. בבת אחת ופתאום, יושבת שם על המרפסת שלה מעל הוואדי, נתקפה איזה גל של חרון ושל זעם. בעיניים לטושות מחמה התבוננה במרדכי אדרת מוליך את האישה שלו לפה ולשם, מעביר אל הצל, למקום שקריר. מסרק את השיער שלה, שפרעה הרוח. מדבר אליה לאט וברור וחוזר פעמיים, מאכיל ומנגב את הפה, מכניס אותה הביתה למנוחת הצהריים. איך היא שנאה אותה, את האישה הזו של מרדכי אדרת. בכל נימי נפשה, בכל גופה שנאה חבצלת, מתמסרת לרגש הזה בלהט, בתאוה. איך היא מעיזה ככה להחזיק אותו, חרקה שיניים, איש צעיר כזה שעוד צריך לחיות. לחיות! איך היא קוברת אותו יחד איתה. איך עשתה ממנו מטפל, שישרת אותה.

כבר באותו היום העבירה חבצלת את הכיסא למקום אחר במרפסת, מקום שבו יכלה לשבת בנוחיות ולגמרי נסתרת, ועם זאת הייתה לה ממנו זווית ראייה ממש מצוינת אל המרפסת בקומה השלישית מימין, זו של מרדכי אדרת. אחרי שבוע כבר הכירה את סדר היום של האישה החולה ואת לוחות הזמנים – בכל יום ראשון מגיעה הבחורה של הפיזיותרפיה. בשבת באים לבקר, לפעמים, הנכדים. עכשיו כבר תפס את מקומה של החמה הבערת איזה תיעוב צונן וקר. אישה במצב הזה צריכה לוותר ובמקום זה היא מתעקשת ומושכת עוד ועוד, ככה, שנים. מה היא רוצה ודי, זה מספיק, שתלך. שתמות כבר. בהתמדה, כדרכה, עקבה מן המרפסת אחרי החולה, יום יום ובלי להחסיר שום פרט. היא קידמה בברכה כל התדרדרות, ביטלה בזלזול את מה שנראה כמו שיפור במצב.

בד בבד שינתה חבצלת ממנהגה והחלה ללכת אל הסופרמרקט בכל יום, כמעט. וכשפגשה במרדכי אדרת – גם זה בכל בוקר, כמעט – השיבה לו על ברכתו וגם עצרה לשוחח מעט. וככה למדה שהיה שופט ועכשיו

הוא בדימוס, ואת מספר הילדים, הנכדים וגם על אשתו, שעברה אירוע, או איך שקוראים לזה שבץ. הרופאים אומרים שהיא תשתפר, אמר מרדכי אדרת, וחבצלת אמרה כן כן, בוודאי, זה בטוח, אם כי בליבה חשבה שרופאים לא באמת מבינים בשבץ, או מה שקוראים אירוע.

ובינתיים, בעודה ממתינה – היא, הרי היה לה ניסיון בזה – ארגנה חבצלת מחדש את הרשימה שלה, הסירה ממנה את המקומות שביקרה בהם כבר ומיינה ובדקה מה מתאים לזוגות כדי לשים בעדיפות עליונה, כמו שיט על הדנובה. ברגעים קשים של החולה, כשחבצלת הייתה מאוד אופטימית, היא אפילו שקלה את יפן בשלכת, בסתיו.

ובכל זאת, המוות בא בהפתעה. בכלל לא היו סימנים. כולם, השכנים וגם הילדים של מרדכי אדרת, אמרו את זה כשחבצלת ביקרה בשבעה. ללוויה היא לא הלכה. זה לא התאים בהתחשב במצב, וגם משום שהרגישה חולשה, נראה שעלה או ירד לה לחץ-הדם. באותו בוקר, כשהקדימה ללכת אל הסופרמרקט, גוררת אחריה את העגלה הריקה, הבחינה חבצלת מייד במודעת האבל שעל חזית הבניין הלבן, זה עם עציצי הגרניום. הנה סוף סוף, חשבה וניגשה ועמדה שם שעה ארוכה, נושמת פנימה, החוצה, נשימות קצרות וקטועות של הלב ושל הפתעה.

וכבר באותו אחר-הצהריים ראתה חבצלת איזו עובדת זרה וכהה במטפחת כשהיא מוליכה את החולה במרפסת. צעד ועוד צעד, קדימה. חבצלת, בתור אישה שמכירה בעובדות, צריכה הייתה להודות שהרופאים צדקו. ניכר היה שהיא באמת השתפרה.

שירים אירים וילוב

עֵשֶׂן

עֵשֶׂן בְּקַע מִפְתַּחֵי הַחֶשְׁמֶל
וְהַבַּיִת קָדַח וְרִטַט
עֵשֶׂן אֶפֶר
מִחֲנִיק וְעָכוּר
זָרֵם בְּמַתְיָנוּת
לְאֵט

וְכָל שְׁקַע פָּעַר זֹוג עֵינַיִם
בְּחֶמְרָה מְרֵאשֵׁי הַקִּירוֹת
זֹוגוֹת־זֹוגוֹת
נִשְׁפּוּ וְרִשְׁפוּ
עֲרַפְלֵ אֲסוֹנוֹת
נִפְלֵט

נְקָבִים־נְקָבִים
חֲלוּלִים־חֲלוּלִים
וְחוּטֵי הַחֶשְׁמֶל הַקְּבוּרִים בְּכַתְלִים
הַתְּפֹתְלוּ תְּסֹסוּ וְנִמְסוּ
וְהַבַּיִת נִמְלֵא
וְהַבַּיִת נִמְלֵט

כִּי כָּל כֶּךָ לֹא שָׁלְנוּ
כָּל כֶּךָ לֹא שָׁלְנוּ
כָּל כֶּךָ לֹא שָׁלְנוּ
הַבַּיִת.

מלאכת משכן

וּמִשַׁחַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בוֹ
(שמות מ', פסוק ט')

אֲנִי צוֹבְעַת זֹוג כְּסָאוֹת־עֵץ יְשָׁנִים
שְׁרוּטִים, חֲרוּטִים, מְרוּטִים מְשָׁנִים,
מֵאֲלֶה שֶׁשְׁמָשׁוּ בְּבֵית־הַסֶּפֶר לְפָנִים.
כְּמָה עֲנָג נִמְהַל בְּמִלְאכַת הַחֲדוּשׁ;
הַלְדָּן־וְשׁוֹב בְּנִיר הַלְטוּשׁ
אֶבֶק נוֹשֵׁר
כְּרִסִּי כּוֹכְבִים.

גוֹשׁ מְסֻטִיק עֲתִיק שֵׁילֵד הַדְּבִיק
נֶאֱחָזוּ שָׁם, שְׁרִיד עֵקֶשׁ וְיָבֵשׁ.
צְרִיךְ לְהַפְרִיד. בְּסִבְלָנוֹת חוֹמְלֵת
מְגֻרְדֵת בְּמִבְרָג, וּמִבְרֶשֶׁת טוֹבְלֵת
בְּצַבֵּעַ הַמְּשִׁי
הִרְקָה, הַעֲדִין -
וּכְאֵלוֹ הַעוֹלָם עוֹצֵר
וּמִמַּתִּין.

אֲנִי מוֹרַחַת, מוֹשְׁכַת לְאֵט.
וְשׁוֹכַחַת
אֶת הַצֶּעֶר וְהַסֶּעַר, הַגֶּשֶׁם שֶׁהִצְלִיף
בְּלֵהוֹת הַלֵּילוֹת וּמְרִירוֹת הַיָּמִים
נוֹטְשֶׁת אַחִיזוֹת, הַבְּלָחִים מְעַנִּים,
מוֹשַׁחַת
מִשְׁכָּן אוֹהָבִים.

שירים יודית שחר

כמעט

שוב אני על גב החיה
שועטת ביציאה
מבית החולים.
שפת מליצה נאה
יש לה לרפואה
נדמית תמימה:
"נמצא ממצא חדש".
בפניה בואכה שד' המלך
אני נאחזת בשתי ידי
בכל כוחותי ברעמת החיה,
אל תפני אלי את פניך, חיה,
אל תפני כלפי את פניך,
אל לי לטעם מהבל פיה על פני,
אל יצטלבו עיניך בעיני,
אל תפני עדין את פניך אלי, חיה,
אני מקוששת זמן

קוראים לה תקוה

והנה היא פה מלאת תקוה מול הבוס
הנמרץ המכפתר בחלצת פסים תכלה
ובעלת הבית בשמלה הצהבה והרגלים
ארכות ארכות המתחדדות בנעלי שפיץ,
בפנים משפלים ובקול מתוק של ילדה
היא מחפשת עבודה, מקום אינטימי שכף
בו, קצת יחס, לא נורא השקר.
בעלת הבית מדברת לאט בקול מקפד:
צריך לנקות שלחנות, להרים גירות מהרצפה
וכסאות, חשוב להיות נקיה.

תקנה שמתקנה רוקה גוצה בת
שלושים וארבע במשקפים כבדים
במסגרת כהה וחלצת טריקו דהויה
אומרת נכון, אין לה הרבה נסיון,
קצת מלצרה ופעם מכרה בחנות,
אבל יש לה מעלות: מגיעה בזמן
וטובה ביחסי אנוש.
בעלת הבית נועצת מבט ומדברת לאט:
לא צריך יותר מדי, רק להיות נקיה
ויש קדום אם תוכיח את עצמה
תוכל להדביק תויות, זה חשוב
ואסור לטעות, יש מדרג וסדר בחיים
ואנשים צריכים לדעת את מי הם גורסים:
סלט ירקות, סלט ביצים, איזה סוג של כריכים.
אבל תקנה שמתקנה קמה הולכת
היא טובה ביחסי אנוש
היא מתעקשת על יחסי אנוש,
תקנה, האם יחסי האנוש היטיבו
אי פעם אתך

מחזור אוטוביוגרפי צור ארליך

1.

אבי נולד בתש"ד.
אמי נולדה בתש"ה.
העולם השנייה. ושניהם התחתנו
במלחמת ההתשה.

אני בשולי יום כפור.
אחי סמוך לאנטבה.
הגדולה במלחמת ראש השנה.
השנייה בשולי לבנון השנייה.
ואתם ב-

2.

חרף תש"ל. איזה חרף חשוך ונורא.
לאה גולדברג תחלה: ח' בשבט הוא יום כבות נרה.
בי"א אדר ראשון ש"י עגנון זמן
לגנזי מרומים. אחרי חדש נתן אלטרמן
שבב' באדר שני הסתלק מעולם העראי.
ובח' בניסן, עת אביב, התחתנו הורי.

3.

נולדתי בליל בלי ירח בחרף תשל"ד.
הגבול עוד שבת ואבי עוד שמר במשלט.
עוד לא השלמה ממשלה כשאמא שלי
חלה ללת, ירושלמית מקפת שלולית.
נולדתי על אפס. בדיוק כשהגשם קפא.
בדיוק בחצות, עת השלים המחוג הקפה.

בין יום קלנדרי לבא, בשעה אפס אפס,
ביום אחרון של טבת טבול סופות בן תועפת.

אבי בא רגלי עם צנצנת חלב יקרה
אל אם ותינוק ובירה נצורה בקרה.
השילג נפרס ומחה בחלקת מטחים
דמים מאדם ומעם שחזרו להתחיל.

4.

התחתנו ב-9.9.98.
למה לנו לחכות שנה.
אנחנו לא משגעים על שמונצעס.
התחתנו באלול תשנ"ח.

נשואים על פני שבוע ועוד חצי
ראינו איך שנתנו משתנית.
בדירת של מטבח וחדר
האור הירושלמי השתנ"ט.

והיינו נשואיה של תסמנת
ותזמנו בה בשנים שהרי
מבחוץ היה עדין התשיעי תשעים ושמונה
ובפנים חדשנו יחד את תשרי.

מן הצהר בדירת השתרגו אל
השמים יונתים: אל"ף-צד"י.
לא ידעתי: בתשיעי תשעים ושמונה קמה גוגל.
אני מצאתי.

רק כדור אחד ראובן מירון

לאופיר, מנוחתו עדין

"בבוקר מתוך סרט של בוגארט

בארץ בה הוחזר הזמן לאחור

אתה משוטט בתוך ההמון כמו פיטר לורי

המתכנן פשע"

אל סטיוארט, שנת החתול

אני יושב עכשיו במקום שבו ראיתי את טוני קראוך בפעם האחרונה. ממש ליד אותו שולחן, רק שעכשיו התיק שלי הוא זה שמונח על הכיסא שעליו ישב טוני קראוך בפעם האחרונה שראיתי אותו. כל זה היה לפני שנתיים וקצת. אני חיכיתי לו אז במזנון המטונף של תחנת רכבת ארלוזורוב שהייתה לרכבת צפון והיום היא רכבת מרכז, רק הלכלוך נותר אותו לכלוך. מאז שעזב הוא עבד כמנהל שכיר בחברת שמירה ואני הייתי צריך לתת לו צ'ק שקיבלתי עבורו ממי שקנה את הסטודיו שלנו, שאותו קנינו במשותף שנתיים קודם לכן כהשקעה לטווח ארוך במלון דירות משופץ על שפת הים, לא רחוק מהגבעה היחידה שהשקיפה על החוף ממזרח, זאת שלאיש אין גישה אליה חוץ מאלה שיש להם. קראוך לא חשב פעמיים כשהצעתי לו שותפות בקנייה. "תמיד היו לך רעיונות מקוריים," הוא אמר אז, "אבל זה באמת עולה על כולם." ההתלהבות שלו, שלא הייתי בטוח שהיא רצינית, הבהילה אותי, אבל לא אמרתי דבר.

"למה?" שאלתי.

"כי הכול ייגמר יום אחד," אמר טוני קראוך, "גם החוף. זאת השקעה טובה באמת."

הוא אהב את הים כמעט יותר מכל דבר אחר, אולי חוץ מקולנוע. בזמנו הפנוי היה שוחה רחוק, עד האופק, לבד. באותם ימים התחילו לבנות שם את המרינה ואת הבניינים הגדולים למגורי המתעשרים החדשים והוא אמר לי פעם: "בסוף עוד נשלם בשביל לראות את הים."

לא ידעתי אם חשב כך באמת, או שזה היה עניין של מצב רוח, מאלה שתקפו אותו לפעמים ושנעו בין שמחה עילאית מאופקת לעצב עמוק

מוכחש. אבל זה היה לי נוח מאוד, כי לא היה לי מספיק כסף לקנות את הסטודיו הזה לבד.

"ארבעים ושלושה אלף ושש מאות ושבעים ושלושה שקלים – למוטב בלבד" – זה מה שהיה רשום על ההמחאה שקיבלתי מהקונים. ושם מלא אחד – היחיד שנותר לו מכל אלה שהשתמש בהם, בזמן שהשם האהוב עליו מכל שמותיו היה טוני קראוך.

כרגיל, הוא הגיע בדיוק בזמן, ואמר "אני מקווה שלא הקדמתי" בספק-חיוך ספק-עווית בקצה הפה, ובהבעת הסיר את הכובע האמריקני המרופט שחבש נגד השמש והניח אותו על השולחן, נזהר שלא לנגוע בשולית הקפה שכבר החלה להתייבש.

"לפני הזמן או אחרי הזמן – זה אף פעם לא בזמן," אמרתי.

"אם הצרפתים אומרים את זה, סימן שזה נכון," חייך טוני קראוך. גומת חן רגעית נכרתה בקצה התחתון של לחיו הימנית, או שמא היה זה קמט של זקנה מתקרבת.

"אם הגרמנים עושים את זה, סימן שככה צריך לעשות," אמרתי בנימה הכי רצינית שהצלחתי להפיק.

הוא הסיר את הריי בֶּאן הענקיים – זכר לימיו כסייר אוויר – שכיסו כמעט את כל שטח פניו – והניח אותם על הכובע. ענן קטן של ספקנות חמק מתוך עיניו הכחולות-ירוקות ושייט לאיטו על פניו עד שהתפוגג בזוויות פיו והותיר אחריו רק עווית שנמחקה עד מהרה.

"חם," אמרתי.

"אוגוסט," הוא אמר, "ואנחנו לא באנטארקטיקה."

הוא ניגב את הזיעה מהחריצים הרטובים שעל מצחו האדום במטפחת בד והביט לרגע בתקרה כאילו הייתה שמיים שמסתרת בהם אולי איזו גאולה. אבל על המאוורר שלא הסתובב מתחת לתקרת הפלסטיק הסדוקה נחו כמה זכוכים שֶבְעִים ושום רוח אחרת לא נשבה.

"אני יודע מה תגיד, אבל באמת שאין לי הרבה זמן," אמרתי ורציתי שהמילים ייגמרו הכי מהר שאפשר.

טוני קראוך הוריד את תיק הצד שלו מהכתף והניח אותו על הכיסא הריק, היחיד שהפריד בינינו. זה היה תיק עור חום בהיר עם הרבה תאים מרוצ'צ'ים והוא נראה תפוח יותר מתמיד.

"זה בסדר, לי יש עוד פחות," הוא אמר, "בגלל זה ביקשת שניפגש כאן?"

"מצטער שהטרחתי אותך, אבל ליד המשרד שלך אין חניה."
"עד כמה שאני יודע, אין היום שביתת מוניות," הוא אמר בקול יבש שאפילו הלחות של אוגוסט לא הצליחה להרטיב.
"אני הולך להביא לנו משהו לשתות," אמרתי, "מה להביא לך?"
"אתה נוסע לאנשהו?" הוא שאל.
"למה אתה שואל?"
"נדמה לי שזאת תחנת רכבת."
"לחיפה," אמרתי.
"לבד?"
"אני תמיד לבד," אמרתי, "אבל הפעם עם מישהי."
"חשבת שעזבת." "אמרתי, "אבל אני עוד שם."
יש מקומות שגם כשאתה עוזב אותם, עדיין אתה נשאר בהם – או שהם נשארים בך.
"רק אתה מסוגל לניסוחים ברורים כל כך," חייך קראוך ומה שהיה עשוי להישמע בפיו של אדם אחר צונן ומרוחק, היה חם וקרוב.
ואז ראיתי איך המבט שלו משוטט כמו קרן רנטגן שקופה על פני הנוסעים שנשפכו משער היציאה – כאילו הוא מחכה למישהו שאמור להגיע, אבל מתעכב רק על אלה שעוד לא נסעו. זה היה יום חמישי והיו שם הרבה חיילים וחיילות עייפים וחמושים ברישול שגררו תרמילי מטיילים ענקיים, נשים וגברים בני כל הגילים וגבר לבוש חליפה מאובקת שניסה לנגן בכינור אבל הצליח רק לחרוק כמה חריקות שנשמעו על רקע רעשי התחנה כמנגינת חתונה צוענית.
"זאת השחומה עם השיער הנוצץ שנשפך לה על הכתפיים החשופות בשמלת המיני הסגולה?" שאל קראוך והצביע בניד סנטר בולט ומחרץ על זאת השחומה עם השיער הנוצץ שנשפך לה על הכתפיים החשופות בשמלת המיני הסגולה שעמדה בתור לקופת הכרטיסים.
"אם אתה אומר," אמרתי. מובן שזאת הייתה היא, היפהפיה האינטליגנטית והסקסית ביותר שמחלקת הגיוס הצליחה לגייס השנה, וזה לא שהם לא התאמצו. ה"פצצה האיראנית" הם כינו אותה כשמסרו לי את מספר הטלפון שלה. אבל בשבילי היא הייתה החניכה החדשה שהתבקשתי לבדוק בתנאי שטח אמיתיים: הקמת מגע עם אובייקט בנסיעה מנקודת מוצא לנקודת הגעה, יצירת אפשרות להמשך קשר. הרכבת לחיפה ממש נועדה לתרגיל

הזה: דחוסה נוסעים עירוניים וכפריים, אזרחים וחיילים, מקומיים וזרים. ועם קצת מזל אפשר ליפול בה לפעמים גם על איזה או"מניק תועה שחוזר ללבנון מבילוי בעיר הגדולה. "תתלבשי צנוע יותר," אמרתי לה כבר בפגישה הראשונה, "גברים נרתעים מנשים יפות ומגרות מדי." אבל היא לא הייתה ממושמעת יותר מדי, ואולי גם זה היה מה שאהבתי בה.
צל דק חלף לרגע על פניו של טוני קראוך. רק עכשיו ראיתי שהוא לא מגולח ולא מסופר, בקושי מסורק. השיער השטני המתולתל שלו שהיה פעם בלונדיני גדל פרא, הפאות הארוכות ששמר עליהן משנות השבעים פלשו עכשיו לזיפי הלחיים. נזכרתי שככה הוא נראה גם כמה ימים לפני כן, כשנסענו למשרד של העורכת דין שטיפלה במכירה. ראיתי שהחלק הפנימי של הדלתות במכונית שלו שרוט, מוכתם בבוך ומרוט, הריפוד קרוע וצרום מסיגריות או מנתזי גפרורים בוערים, כאילו התחולל שם מאבק עיוור לחיים או למוות.
"למה אתה לא מבקש שיחליפו לך את המכונית הזאת?" שאלתי.
"מה עוד לבקש?" הוא גיחך, "הבוס הקמזן שלי אומר שבקרוב הוא יצטרך לפטר אותי כי אני לא מביא מספיק לקוחות חדשים," הוא אמר. הקול שלו נשמע לי מריר, אבל היה חף מכל נימה של נרגנות.
"אני רוצה שתכיר את הדרך לעורכת דין," הוא אמר פתאום בלי להפנות את הראש לעברי.
"למה," שאלתי, "הרי אתה מכיר אותה ועד עכשיו זה הספיק, לא?"
"כן, עד עכשיו זה הספיק," הוא אמר והמשיך להביט בדרך שלפנינו. עכשיו הוא חייך. "עזבתי אבל אני עוד שם," הוא חזר על המילים שלי בהטעמה חפה מלגלוג, "אני לא מכיר אף אחד שמסוגל לניסוחים כאלה." צחוק קטן נולד בעיניו הקרועות לרווחה אבל נחנק באבו בטרם נפלט. הוא הביט בי כאילו ראה אותי בפעם הראשונה. ראיתי שעניו אדומות. "הכול בסדר איתך?" שאלתי.
"לא אמרת שאתה הולך למזנון?" הוא הביט בי מלמטה למעלה באלכסון, בזווית השמורה רק לזרים לא מזוהים, ואחר כך הרכיב את משקפי השמש הגדולים שכמעט כיסו לו חלק מהלחיים.
קמתי.
"תיוזה מהשחומה בשמלה הסגולה," חייכתי, "ברגע שהיא תראה אותך לבד היא תיגש אליך." הייתי בטוח שעניו יחזירו לי חיוך זוויתי קטן, אבל הוא לא הביט בי בכלל.

"איך היא מציגה את עצמה?" שאל.

"תיירת מדרום-אפריקה," אמרתי, "מתכנתת מחשבים, בת להורים

ממוצא בריטי-הודי."

"יפה," אמר קראוך.

"אספרסו?" שאלתי.

"וסודה," הוא אמר כשהפנה את ראשו לעברי. "ואל תדאג, אני מזמין,"

הוסיף בחיוך כשהצבע חזר ללחיי.

חזרתי עם הקפה והסודה והוא שתה את הסודה מהבקבוק בלגימה

אחת. אחר כך לגם בזהירות מהאספרסו ואמר: "נו, טוב, בפריז זה משהו

אחר."

העיר הזאת הייתה מכונת זמן מופלאה שאפשרה לנו להימלט מכל

מקום ובכל זמן ולהרגיש בבית וכמוני, הוא אהב אותה יותר מכל מקום

שהתגוררנו בו אי פעם, אולי רק לא יותר מקולנוע. בכל ערב פנוי הוא

היה הולך לראות סרט. כמעט לא חשוב איזה, העיקר שיהיה סרט. מה

אתה אוהב בסרטים, שאלתי אותו פעם. את ההפיי־אנְד העצוב, הוא אמר,

כמו ב"קובלנקה". אבל שם הסוף היה תחילתה של ידידות מופלאה,

אמרתי. לא, הוא חייך, זאת הייתה תחילתו של סוף מופלא. כמו שזה

קורה תמיד בחיים: כל התחלה היא תמיד גם התחלה של סוף. אז הקולנוע

הוא המציאות? שאלתי. והוא אמר כן, והבמאי הוא האלוהים. וגיחך, מין

גיחוך של איון עצמי. כי הוא היה הבמאי, אבל סירב להיות אלוהים. את

התסריטים כתבנו ביחד, והשחקן הייתי אני. פעם, כשחרגתי מהתקציב

שאושר ובעיקר מלוח הסמכויות הנוקשה, והמפיק הגדול, זה שניהל את

שנינו בקור רוח נסער ממרחקים, התכוון לזנוף בי נזיפה־עוצרת־קידום,

קראוך לקח את הכול על עצמו. אני אישרתי לו את זה, הוא כתב למפיק

הגדול בשולי הדיווח שלי, אז אם אתם מתעקשים לזנוף – אני הכתובת

הנכונה. עד שהמפיק הגדול ממרחקו והחכמים שביועציו טיכסו עצה,

האיש שביקש וקיבל ממני סכום כסף גבוה פי שלושה מזה שהיה בסמכותי

ובסמכותו של קראוך גם יחד, עשה את כל מה שהבטיח לעשות ובזמן

שהתחייב לעשות את זה, וזה באמת לא קרה לנו יותר מדי פעמים, שמי

שהבטיח גם קיים, ועוד בזמן. וכך נשמרה הנזיפה למישהו אחר שהמזל

שיחק לו פחות. כי כשדברים מצליחים הזיכרון מתקצר להפליא, וכשצריך

לשמור על ההצלחה ולהמשיך להצליח, מורידים גם את הנידון למוות

מעמוד התלייה. אבל האמת הייתה שהוא לא אישר לי שום דבר פשוט

כי לא ביקשתי ממנו שיאשר. ידעתי שאת מה שאני עומד לעשות הוא לא

יכול לאשר. טלפנתי אליו בשתיים לפנות בוקר מטלפון ציבורי ודיווחתי

שהפגישה הייתה מוצלחת, אבל כדי שתהיה מוצלחת מאוד אנחנו חייבים

ל... וניתקתי. למחרת, כשחזרתי, הוא שאל למה לא המשכתי לדבר ואני

אמרתי שנגמרו לי האסימונים. הוא לא לחץ לי את היד כמו שעשה תמיד

כשחזרתי מנסיעה. הפרצוף המנומש שלו האדים כולו מעבר לשולחן

המשרדי, עורקי הצוואר התנפחו להתפקע. את המבט שניתנו אז מעיניו

לא ראיתי אצלו מאז הכרנו. אני עמדתי, הוא ישב ושתק, אבל לא לנצח.

כשאין לך מספיק אסימונים לסיים שיחה, אל תתחיל אותה בכלל, אמר

בקול קר ומרוחק שלא שמעתי ממנו עד אז. ואז, כאילו היו אלה המילים

הכי טבעיות למעמד הזה, הוא ביקש ממני לשבת והציע לי כוס קפה.

אתה בטח עייף, הוא חייך כשבחש לי את הסוכר.

יותר לא דיברנו על זה אף פעם.

עכשיו הוצאתי את הצ'ק מכיס החולצה שלי ומסרתי לו. הוא לקח

אותו מידי, קיפל והכניס אותו לכיס החולצה.

"תהיה בריא," הוא אמר.

"הם חייבים לנו עוד תשלום אחד, וגמרנו," אמרתי.

"אני יודע," הוא אמר, "אני סומך עליך."

למען האמת, לא הבנתי למה הוא היה כל כך להוט למכור את הדירה.

"למה למכור נכס שיש לו פוטנציאל?" שאלתי־אמרתי.

"טוב שיש פוטנציאל, אבל אי אפשר לחיות רק על פוטנציאל," הוא

אמר, "צריך לחיות עכשיו. תראה אותי. פוטנציאל זה לא מה שהיה חסר

לי."

וזה היה כמובן נכון. טוני קראוך עזב כי המפיק הגדול לא בחר בו

לתפקיד שעליו חלם הרבה זמן, ואני החלפתי אותו בתפקיד שעליו אני

לא חלמתי מעולם.

"הוא אמר שלתפקיד הזה הוא מחפש בולדוג," סיפר לי קראוך

כשצעדנו במעלה הגבעה מתחת לשמיים כחולים ללא רבב.

"אז תהיה בולדוג," אמרתי.

"מה? כזה שנושך וקורע את הבשר ומלקק את הדם? נו, באמת," הוא

צחק ועיווה את פיו בחשיפת שיניים תוך שנענע את ראשו לצדדים כמו

האריה של מטרו־גולדווין־מאייר.

שתקתי.

"אתה לא רואה שאני צייד בלי רובה ביער בלי עצים?" הוא לָאט את המילים כאילו דיבר על מישהו אחר. צל שלא בא משום ענן כיסה את פניו.

"גש אליו ותגיד לו שזה מה שאתה רוצה," אמרתי וסימנתי לו לעבור לפניי בדלת שפתחת.

"אני לא צריך להגיד לו שום דבר," אמר קראוך ונכנס לחדר שלו, "הוא יודע."

"אומרים שזה לא זמן למכור," התעקשתי, "אומרים שבקרוב המחירים יעלו, אז למה למכור?" אמרתי, "וחוץ מזה, הרי עוד מעט נצטרך לשלם בשביל לראות את הים, לא? במקום שבו צריך לשלם בשביל לראות את הים, עדיף להיות בין הגובים, לא?" אמרתי.

"גם זמן זה דבר יחסי," הוא אמר.

לא יכולתי שלא להסכים איתו.

"כשאינן זמן, גם המרחב מצטמצם," אמרתי.

"אתה לא יודע כמה שאתה צודק," הוא אמר.

מבטו נח על אולם הנתיבות שצל גדול כיסה אותו לפתע. הצצתי בשעון התחנה. השחומה בשמלת המיני הסגולה עמדה ליד הכניסה לרציפים. תיק הנסיעות הגדול והכחול שלה, שעליו בלט שמה של חברת התעופה הדרום-אפריקנית, היה תלוי לה על הכתף. היא הבזיקה לעברי מבט מזרו ומייד הסירה אותו ממני.

"הרכבת שלי מגיעה עוד מעט," אמרתי עם הלגימה האחרונה מהאספרסו המר, שרק עכשיו הרגשתי ששכחתי להמתיק אותו.

"באמת כדאי שתלך," הוא חייך ובניד סנטר הצביע לעבר השחומה בשמלה הסגולה. הפניתי את מבטי לעברה. היא נשענה מחויכת מכף רגל ועד ראש על הקיר ליד פתח היציאה לרציפים, ידה האחת על מותנה והאחרת מסיטה בעדינות את שערה השחור והנוצץ מעל המצח. תיק הנסיעות הגדול שלה היה מונח עכשיו על כתפו של קצין צעיר לבוש מדום לבנים של חיל הים.

"היא טובה," אמר טוני קראוך. לפתע נצצו עיניו, כמו פעם, אבל הריצוד השדוני הזה דעך מייד.

"שמור על הצ'ק," אמרתי.

"אל תדאג," הוא חייך, "בוא, תתקרב." הוא פתח את תיק הצד שלו והטה אותו לעברי. "אתה רואה?" שאל-אמר.

ראיתי. זה היה אקדח תפי כסוף ונוצץ. קרן שמש בודדה שחדרה מתקרת הפלסטיק השבורה של התחנה נחה עליו לרגע, עד שטוני קראוך סגר את התיק.

"אני מקווה שהוא טעון," אמרתי.

"רק כדור אחד," הוא אמר.

קמנו ולחצנו ידיים.

"נסיעה טובה ובהצלחה," הוא אמר ושתל מבט קצר בתוך עיניי. נדמה היה לי שאני מזהה בו עצב קטן, אבל חשבתי שאולי אני טועה, כי תמיד הייתה לי נטייה להשליך את העצב שלי על אחרים. אחר כך הוא חזר והתיישב.

"אתה נשאר?" שאלתי.

"עוד קצת," הוא כמעט צחק, "אתה יודע שאני אוהב לראות אנשים נוסעים."

התרחקתי בלי להביט לאחור, אבל כשהושטתי את הכרטיס לכרטיסן והוא ניקב לי אותו, ידעתי שקראוך יעקוב אחריי עד שאיעלם.

בדרך צפונה, על מושב העץ בקרון העץ של הרכבת הנואקת והגונחת שהאוויר החם והלח בא ויצא בו וממנו דרך החלונות הפתוחים, ראיתי את הים הגדול והכחול רוגע לשמאלי. במושב שלפניי ישבה השחומה ששערה השחור הארוך גלש על כתפיה החשופות ולידה, נוגע-לא-נוגע, הקצין במדים הלבנים. היא שתקה, אבל הוא לא סגר את הפה. האנגלית שלו הייתה קולחת להפליא.

למחרת, יום שישי אחר הצהריים, הוא טלפן אליי הביתה. ישנתי. כשהתעוררתי מסרו שהוא התקשר וביקש את מספר תעודת הזהות שלי כממליץ על בתו שעמדה לשרת בתפקיד מסווג בצבא. הוא אמר שלא צריך להחזיר צלצול. למרות זאת טלפנתי אליו למחרת בבוקר, אבל הוא לא היה בבית. אמרו לי שהלך לשחות בים, כמו בכל שבת.

ביום ראשון, בשעת אחר צהריים מאוחרת, התקשרה אליי אשתו. ישבתי אז בְּמִשְׁרָד שהיה שלו עד לפני שנה ומשהו. הדבר היחיד שהשתנה בו היו התמונות של הילדים, ועל הקיר, במקום שהיו תלויות כמה תעודות ותמונות ממוסגרות של קורסים נותרו רק מסמרים וכתמים בהירים. היא שאלה אם היה לי היום קשר איתו. אמרתי שלא ושאלתי למה היא שואלת. היא אמרה שאתמול הוא שחה כל היום בים וחזר רק כשהחשיך

תמיד עסוק, אף פעם אין לך זמן. הקול שלו נשמע קצת מריר, אבל הוא חף מכל נימה של נרגנות. אתה צוחק, אני אומר, בטח שיש לי זמן, עכשיו יש לי אוקיינוס של זמן, והוא אומר, עכשיו קצת מאוחר, ואני אומר, אתה צוחק, אף פעם לא מאוחר, והוא מחייך ואומר, אני לא צוחק, אף פעם לא צחקתי באמת, אבל אל תספר את זה לאף אחד.

ומייד הלך לישון בלי לדבר עם אף אחד. והיום הוא אמר שהוא נוסע לאיזשהן פגישות עבודה בצפון ושבלילה יישן בבית מלון אבל הוא לא יודע עדיין באיזה, כי המעסיק הקמפן שלו לא מוכן לכסות כל הוצאה. כשאדע אטלפן ואודיע לך, הוא אמר לה, אבל הוא לא טלפן והיא לא יודעת איך ואיפה להשיג אותו, והיא דואגת.

צחקתי ואמרתי שאין מה לדאוג לו, הוא ילד גדול וכל זה, ואולי הוא סתם עם מישקי, והיא אמרה מהפה שלך לאלוהים, מצידי שיהיה עם בריז'יט בארדו, רק שיחזור הביתה בשלום. אבל אני פוחדת, היא אמרה. ואחר כך הודתה לי על הצ'ק שגביתי עבורו ושהוא ביקש ממנה להפקיד בבנק, וניתקה.

למחרת בבוקר, יום שני, טלפנה אליי המזכירה של המפיק הגדול שנמצא בנסיעה ואמרה לי שמצאו את אופיר מת בחדר של איזה בית מלון. "זה נורא," היא אמרה, "אבל כבר סיכמנו עם הצנזורה והמשטרה שמה שיכתבו בעיתונים זה ש - אני מקריאה לך את הנוסח המדויק - גבר אלמוני כבן חמישים ושלוש ממרכז הארץ נמצא מת על רצפת החדר בבית מלון גדול על הכרמל כשהוא ירוי ברקתו ואקדחו בידו. אני מקווה שזה בסדר," היא אמרה.

"מה עוד אנחנו יודעים?"

"שהוא קיפל את הבגדים שלו על המיטה ופרש יריעת ניילון כדי לא ללכלך את הרצפה. איזה בן אדם."
"כן," אמרתי, "איזה בן אדם."

אני יושב ומחכה במקום שבו ראיתי את טוני קראוך בפעם האחרונה, רק שעכשיו התיק שלי הוא זה שמונח על הכיסא שעליו ישב טוני קראוך בפעם האחרונה שראיתי אותו. אני יושב עכשיו ומחכה לרכבת, אולי אפילו ליד אותו שולחן. זה היה לפני שנתיים וכמה חודשים. מאז אני חולם עליו יותר פעמים משאני יכול לזכור, וכמעט תמיד אותו חלום:

אני משוטט ברחוב לא מוכר ורואה אותו מופיע ונעלם, נעלם ומופיע בתוך המון העוברים והשבים. אני ניגש אליו, אנחנו לוחצים ידיים ואני שואל, למה עזבת? הוא אומר, אני לא עזבתי לשום מקום, אבל איפה אתה היית? אני כאן, אני אומר, אני כל הזמן כאן, והוא אומר, גם אני. אז איך זה שאנחנו לא נפגשים אף פעם, אני שואל, והוא משיב, כי אתה

מעלה מעלה כרמלה כהן שלומי

פעמיים בשנה, באמצע החורף ובראשית האביב, יעלו לקברי הוריהם שנפטרו בשיבה טובה ונקברו בבית העלמין בחולון. חמישה או ארבעה יחלקו מכונית שתגיע עד חלקת הקברים ואחד יגיע על אופנועו. אחרי שישטפו את צמד הקברים במים מתוך בקבוק פלסטיק ויתעכבו בלטיפה על שמות הוריהם, יעמדו הבנים כתף אל כתף כבתצומי ילדותם, ויאמרו יחד קדיש יתום, ואחרי הקדיש יחרישו כולם וגעגוע יעבור בהם. ראשונה תתנער הבכורה ותספר למתים מה התחדש במשפחה, ואחיותיה יסיפו מה שהחסירה ואז יתפזרו. חמישה או ארבעה יידחסו לתוך המכונית ואחד יעלה על אופנועו, וישבו לעיסוקיהם.

בכל שנה מתלקח ויכוח קטן עם הרביעי סביב מועד האזכרה. הוא עובד, הוא לא פנוי, "לא יודע, תקבעו ונראה", ומוזר הדבר בעיני האחים כי אותו רביעי לא החמיץ ולו לוויה אחת בשכונה, ואם החמיץ הגיע לשבעה וניחם אבלים והצטער מקרוב על כל מת שחלף בחייו מיום שנולד. דבקותו במצוות ניחום אבלים שאינם שארי בשר הייתה תמוהה כפליים לאור העניין המועט שגילה באותם אנשים עצמם בעודם חיים, אבל לא נדקדק בקטנות, אולי תתברר החידה מעצמה.

לפני שמתו עליהם הוריהם התראו דרך קבע בבית ילדותם ששכן בדרום העיר ליד השוק, יחד חגגו את מועדי ישראל ושמחות משפחתיות, סעדו את ליבם מדי שישי בצהריים במרק תימני שבישלה אימא וטבלו פתם בסחוג שרקח אבא, ויחד פקדו, לא עלינו, גם מיתות ואזכרות, חולקים אותו כבוד לחי ולמת, על אותו מרק תימני שהיה חלק מסעודות מצווה בחתונות ולוויות.

בשכונה הדרומית היא גרו בני עדות המזרח ולכל עדה בית-כנסת משלה, ובערב שבת נקוו המבוגרים אל בתי הכנסת והילדים אל הרחוב, ורק לקראת סוף התפילה יתגנבו לעזרת הגברים ומלמול התפילה יגבר וילוה את בואם בתרעומת, ואביהם של השני, הרביעי והחמישי יושבים לצידי ויסמן בנהמה את המקום בסידור עד שייתנו קולם ב"שיר השירים אשר לשלמה, ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין".

במרוצת השנים התקרר הרביעי לדת שממנה רחקו האחים כולם

והגיע עד לכדי מושב קבוע בבית הכנסת בעיר מגוריו, ומטבע הדברים אסף מצוות בחתונות ולוויות, ימי שבעה ואזכרות של אנשים חדשים שנתווספו על מתי שכונת ילדותו.

לפיכך אך טבעי היה שאחיו יתהו ברוגז איך דווקא לקראת אזכרות הוריו מולידיו הוא מערים קשיים עד הרגע האחרון ממש, ועם זאת מקפיד לדרוש מהם עצמם קריאת קדיש יתום במועד הפטירה העברי המדויק כדי שנשמות הוריהם תגענה "מעלה מעלה", ושב ומדגיש "מעלה מעלה", ולא נפגע כשפעם האח השישי עלב בו ואמר "במקום לקשקש במוח תבוא לאזכרה, לאימא לא אכפת כל המעלה מעלה הזה שלך. טוב לה איפה שהיא". ונוהר מלהזכיר את אביהם שדקדק במצוות.

ולמרות שעלב בו לא סר הרביעי מדרכו, ואחיו מצידם לא נטרו לו על כך. בילדותו סבל מאסטמה שהתגברה בעונת התפוזים והוריו חרדו לו ועל כן נשמר ביתר שאת, וגם כשפסקו ההתקפים והוא שב לנשום סדיר כאחיו, חששו שמא תשוב נשימתו ותתקצר ונוהרו שלא להעכיר את רוחו. אך עד שגדל והבריא, נהנה לבדו ממנעמי העולם שזימנה לו מחלתו, למשל סיחים של כבד בשיפודייה של חנדלי. בה בעת הסתפקו אחיו ואחיותיו באוכל ארצי כמו פסוליה ביום חמישי ומרק תימני על פתילייה ביום שישי בצהריים, דגים בסעודת שבת וג'חנן עם צלחת לאסיס חם בשבת בבוקר, צלי ואורז עם ירקות בצהריים וביום ראשון פתות עם השאריות שנותרו משבת, וקובנה, זלאביות ועיג'ה ומלאווח עם סמנה, ועוד מיני מאכלים שהעירו בהם געגוע בבגרותם.

אלא שבילדותם לא שיערו שיום אחד יעלו בהם כיסופים למרק תימני, וייחלו לסיח עסיסי רופא חולים ונוטף שמן אצל חנדלי, וליוו את החולה המאושר עד הארץ המובטחת ועמדו בשעריה ולא נכנסו, רק הקיפו את השיפודייה והציצו מהחלונות בחולה המאושר.

בלילות שבהם סחט השיעול את ריאותיו של האח החולני היה אביו נושאו בורעותיו אל גן-התקווה הסמוך כדי שינשום אוויר לילי צח במקום שיחלוק את יצועו עם רגליו של החמישי. בבית הקטן ישנו הילדים ראש-רגליים, וככה התחממו עד שגדלו.

חוץ משיפודי כבד אצל חנדלי זכה גם לארונית משלו והטמין בה אוצרות כמו מי גילוח, טייפ קסטות יקר ערך, סוודר צמות בצבע בורדו תמוה שסרגה לו אחותו ומעיל פרנזים של ילד פרחים שלא היה כמותו בשכונה.

לפעמים חלק עימו החמישי את תכולת הארונית הנחשקת בלא ידיעתו, אחרי שלמד להעביר להב סכין מטבח על לשון המנעול והתוודע לאוצרות החבויים בה וסבב בשכונה כתרנגול, עוטה סוודר בורדו סרוג ביד, כמו הרביעי רק בלי האסטמה.

רק על מעיל הפרנזים לא הצליח להניח יד. אחיו לא נפרד לרגע מהמעיל שהיה חובק דרך קבע את גורתו הצנומה עת דהר על וספה לעיני השכונה כולה, שצפתה באופנוען המעופף שהפרנזים של מעיל הסבנטיז שלו מרחפים מאחוריו ומלחכים ירכי בחורה עצומת אחוריים, תמיד עצומת אחוריים, שהייתה מעיקה על הגלגל האחורי, בעוד הרביעי דק הגוף ממריא באושר מבין ירכיה אל הכביש.

אם נתבקש להסבר מניח את הדעת לחידה ייתכן שנידרש להפליג למחוזות ילדות, שם גידל הרביעי בחצר הבית תרנגול שהיה ממש כלב עם כרבולת ואלמלא קרטע כתרנגול מצוי והקפיד על קריאת הגבר מדי בוקר, יכולים היינו לחשוב שמדובר בידידו הטוב של האדם, כי אימץ לעצמו נוהג כלבי והזכיר את ריצ'י הקודם שהיה כלב אמיתי ויקר כבן משפחה, עד שסולק על ידי האם שאחרי לידת השישית חששה מקרבה יתרה של ריצ'י הכלב לתינוקת, ומסרה אותו לסימנטוב שלקחו במכוניתו בעוד הרביעי והחמישי דולקים בבכי מר אחרי המכונית המתרחקת, אבל נחזור לריצ'י התרנגול.

הרביעי היה קושרו ברצועה ומטייל איתו "רגלי" בשכונה כמו היה שומר ראש אישי, ולא ידעת מי נשמר ומי שומר. ואף על פי כן, ולמרות השתדלותם, נשאר התרנגול תרנגול, וכשהתעייף היה נותן בחברו מבט תקיף וזה היה נענה ללא מילים ונושאו על כתפו ומאכיל אותו גרעינים שחורים מפיו ממש ושניהם היו מתהלכים ומפצחים בשתיקה.

אלא שהתרנגול, שככל הכלבים שעברו בבית המשפחה נקרא ריצ'י, על שם השחקן הבריטי האגדי ריצ'ארד ברטון, התרוצץ בחצר כבעל בית נרגן וניקר ברשעות כל זר שנקלע לחצר. מי שביקש לבקר קרא לבעלת הבית מעם השער כדי שתחזיק בו, ובשל כך גבה ליבו והוא תקף גם את בני המשפחה מתוך שסבר בטעות שהוא הוא בעל הבית ועל מקורו יישק דבר. ולא היא.

יום אחד מר ונמהר נפל דבר. קדמו לו ימים רבים מני ספור שבהם ניקר בזעף דוור שנכנס לחצר, שכנה מזדמנת, קרובים רחוקים ואת כל בני משפחת בסיל מהחצר הסמוכה. ריצ'י היטב הקפיד שלא יסיגו גבול.

אותו יום נחצו גבולות וריצ'י הסתער בחמה שפוכה על פעוטה שבאה להשתעשע בחצר עם השישית, ולא רק שלא הבין שהרחיק לכת אלא שהוסיף חטא על פשע וקינח בקרב מאסף קנטרני מול בעלת הבית עצמה שגוננה בגופה על הילדה המבוהלת, ולא נגזים אם ננחש שביקשה להשיב לעצמה גם את השליטה בחצר.

התרנגול היהיר נאבק להוכיח מי כאן הגבר ובין השניים התחולל דו-קרב גורלי שהוכרע בתחבולות. התרנגול תקף ונסוג חליפות והאם דלקה אחריו עד שהכריעה אותו בכוח לא־לה, וכה בערה בה חמתה להשחית עד שגמרה אומר לנקום בגבר המובס וצירפה מחשבת נקם למעשה, לפתה אותו בגרונו ולא שעתה לכנפיו המנפנות במחאה, ושמה פעמיה אל שיבו השוחט שחילץ סכין מבין שיניו וגזר את דינו של ריצ'י לשחיטה כשרה.

שבה האם לבית ושפתה מים בסיר, ומקץ שעה עלה הלוחם המובס על שולחן הצהריים ומצא עצמו צף בחלקים לא שווים לצד גזר, תפוחי אדמה, קישואים וכוסברה, מעט כמון, ציפורן וחואייג' למרק, מרעיף על המשפחה מטעמו העז, במותו כבחייו, עת התהלך בין הבריות כאחד האדם.

כשהצטרף הרביעי לשולחן בפנים מכורכמות מדאגה אחרי שחיפש אחר ריצ'י ולא מצאו, אמרה לו האם באדישות שהתחרטה עליה שנים רבות אחר כך: "ריצ'י ברח, שב לאכול".

מעוצם התדהמה התיישב ונטל את הכף מהורהר והותירה תלויה כגרדום מעל צלחת המרק שהגישה לו. "תאכל כבר", אמרה בפנים חתומות. עשיתי שטות, הצטערה שנים אחר כך.

דממה נפלה סביב השולחן ורק אביו קרקש בכף וגמע ברעש מהמרק, שעת אכילה – שעת מלחמה, ורק כשהעמיקה סביבו שתיקת חמשת אחיו השיט הרביעי מבטו סביב וקרא במצוקה "ריצ'י", ונענה בשתיקה מעיקה והזיח כיסאו לאחור וקם ונתן מבט באימו וחיפש בעיניה תשובות וזו הסבה ראשה במצוקה אמיתית וטבלה מבטה במרק ועיני הרביעי התרחבו באימה שלא תישכח.

כי אז ורק אז נתחווה לו האמת המרה והוא צעק "מה?" והקיא את נשמתו על גופתו של ריצ'י שחלקים ממנה עוד צפו בשלוות עולמים על פני צלחת המרק המתקרר. ולא סלח.

משתתפי הגיליון

רוני אלדד, ילידת 1982, בוגרת "בצלאל" ותלמידת המסלול לכתיבה יצירתית באוני' בן-גוריון. ספר שיריה הראשון, "יבוא", ראה אור בהוצאת פרדס וזכה השנה בפרס שרת התרבות לספר ביכורים. ספר לילדים שכתבה יראה אור ב-2020 בהוצאת טל מאי. גרה בירושלים עם בן זוגה וארבעת ילדיהם.

מורן אריה נולדה בקריית שלום שבתל-אביב. בעלת תואר ראשון באמנות (המדרשה בבית ברל), וסטודנטית לתואר שני במחלקה לספרות עברית באוני' בן-גוריון. טקסטים פרי עטה פורסמו בכתבי עת ובמות ספרותיות שונות. ספרה הראשון "אי השקט" ראה אור בהוצאת הליקון-אפיק ובתמיכת קרן י.ל. גולדברג בשנת 2018.

צור ארליך הוא המשנה לעורך כתב העת "השילוח", מתרגם ומשורר. בשנתיים החולפות יצאו לאור מפרי עטו הספר "המדינה הזאת: מבחר שירי עיתון", ושלושת ספרי השירה המתורגמת "אל דביר החשכה" לאלפרד טניסון, "מבחר שירים" מאת רודיאד קיפלינג, ו"מסה על הביקורת" מאת אלכסנדר פופ.

עדי ארצי, בוגרת לימודי תקשורת וסוציולוגיה באוני' העברית. כותבת סיפורים קצרים ושירים. בקרוב יצא ספרה הראשון. בעלת בלוג הלייף סטייל "צ'יקליסט". עיתונאית ברשת "ידיעות אחרונות". קיבלה את מלגת נתניה לאמנים בראשית דרכם.

יערה בן דויד, משוררת ואמנית קולאז'ים. פרסמה עד כה שמונה ספרי שירה במקור ובתרגום ושני קובצי מאמרים על יצירות מן הספרות העברית והעולמית. ספריה זיכו אותה בפרסים ספרותיים. שירה תורגמו לשבע שפות. ספרה "לובשת בגד הפוך - מבחר וחדשים" יראה אור במהלך שנת 2020 בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

יקיר בן משה, עורך ספרותי ומנחה סדנאות כתיבה, חתן פרס ראש הממשלה לשנת 2012, פרסם עד כה חמישה ספרים. ספרו האחרון "הדלתא של חיך" ראה אור בהוצאת מוסד ביאליק בשנת 2017. ארבעת הקטעים המתפרסמים כאן לראשונה לקוחים מתוך כתב היד לספר השירים בפרוזה "שריקת שומר הלילה".

אילנה ברנשטיין, סופרת ועורכת, מלמדת כתיבה באוניברסיטה העברית ובשנקר. זוכת פרס היצירה לשנת 2012.

נילי דגן, ילידת 1953, היא משוררת ויוזמת של פרויקטים לשירה ותרבות, המקדישה מזמנה לקידום השירה ולחשיפת משוררים ותיקים וחדשים לקהלי קוראים ברחבי האינטרנט. העוגן המרכזי של פעילותה הוא "האתר של נילי דגן", www.nillydagan.com, הפועל ללא כוונת רווח מאז מאי 2012 במתכונת של עיתון תרבות יומי. באתר היא עורכת "אנתולוגיה מקוונת לשירה עברית" הכוללת כ-500 משוררים ואסופה של כ-3,000 משיריהם.

גלית דהן קרליבך, סופרת, מרצה ומלמדת כתיבה יצירתית, נולדה בשנת 1981 בשדרות ומתגוררת בירושלים. זכתה על ספריה בפרס ראש הממשלה, פרס אקו"ם, מלגת פרדס מטעם הספרייה הלאומית, השתתפות בתוכניות כתיבה בינלאומיות באיווה, בסין ובספרד. ספרה האחרון "זאת אני, איווה" זיכה אותה בציון לשבח מטעם פרס ברנר.

ריקי דסקל היא מורה, משוררת, שחקנית וקריינית. שיריה בגיליון זה לקוחים מתוך ספר שירים חדש שיראה אור בקרוב בהוצאת עם עובד.

פרופ' תמר וולף-מונוזון מהמחלקה לספרות עם ישראל באוני' בראילן היא עורכת כתב העת "ביקורת ופרשנות". מחקרה מתמקדים בשירה העברית שנכתבה במאה ה-20 בהקשריה ההיסטוריים, הסוציו-ספרותיים, התרבותיים והלשוניים. בין ספריה: "יעקב אורלנד - פואטיקה, היסטוריה, תרבות" (מכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות, 2016); "שירה ופוליטיקה בין יישוב למדינה" ("אוניברסיטה משודרת", משרד הביטחון ומודן, 2019).

מאיה ויינברג היא משוררת, וטרינרית וחוקרת עטלפים באוני' תל-אביב. ספרה הראשון, "שטחים פתוחים", ראה אור בהוצאת ספרי עיתון 77. כלת פרס "כליל" לשירה אקופואטית לשנת 2018, עבור ספרה השני "עיר ותנוחת ההר" בהוצאת הקיבוץ המאוחד. בימים אלו רואה אור הספר "פליטי אור" בשיתוף עם דרור בורשטיין בהוצאת אפיק.

אלעד זרט, משורר, עורך ועיתונאי, עורך סדרת השירה של הוצאת עם עובד. ספר שיריו הראשון "שומדבר לא ישתווה" עתיד לצאת לאור בהוצאת אפיק.

אסתי ג' חיים היא כלת פרס "ברנר" לשנת 2014, כלת פרס ראש הממשלה לשנים 2003 ו-2015 וזוכת פרסים נוספים. פרסמה חמישה ספרים, ספריה וסיפוריה תורגמו לשפות זרות וזכו לשבחים ולפרסים. ספרה השישי "סיד" ובו שלוש נובלות יצא לאור בקרוב בהוצאת אחוות בית. מלמדת כתיבה בסמינר הקיבוצים ובבית אריאלה. אם לשניים.

כרמלה כהן שלומי, אשת משפחה, בת, אשת נעורים, אם לשלושה וסבתא לשישה, עוסקת זעירה בעסק משפחתי שורד, שמאלנית לא רגועה, כותבת פרוזה ("כמו קעקוע" ב"עם עובד" והסיפור "לה מוארטה צ'יקה" באסופת הסיפורים "עד קצה הזריחה" ב"ליריקה"). נרגעת בכתיבת טורי פוליטיקה עצבנית באתרי אקטואליה ברשת.

יניץ לוי, סופר ותסריטאי.

ד"ר גלעד מאירי, יליד 1965, ירושלים, פרסם 12 ספרים, מהם שישה ספרי שירה, ספר סיפורים קצרים, ספר מחקר על שירת דוד אבידן ושלוש אנתולוגיות שירה. מנהל ומייסד של "מקום לשירה" ובית הספר לאמנויות המילה. זכה במספר פרסים ספרותיים, בהם פרס ראש הממשלה (2008) ופרס אקו"ם (2012).

ללי ציפי מיכאלי, משוררת, ילידת גיאורגיה, 1964. הוציאה עד כה שישה ספרי שירה. שיריה תורגמו ל-23 שפות, וספריה יצאו לאור במדינות זרות. מתגוררת בתל-אביב ומלמדת עברית באוניברסיטת בן-גוריון.

ראובן מירן הוא סופר, עורך, מתרגם ומו"ל הוצאת נהר. בוגר ומוסמך אוני' הסורבון בפילוסופיה. חי ועובד בבנימינה. בעברו שוטט ברחבי העולם, בין השאר בשליחות שירות החוץ הישראלי.

ד"ר עודד מנדה-לוי הוא חוקר ספרות. ספרו האחרון, "אני זוכר", ראה אור בשנת 2017 בהוצאת ידיעות ספרים.

רות עפרוני כתבה על דברים שקרו לה באמת בספר "שנת השועל, רשימות מהיומן של אישה כמעט נורמטיבית" (כנרת זמורה, 2018). בימים אלה היא כותבת את ספרה השני על דברים שקרו באמת למישהו אחר. מלמדת צילום בתיכון ומנחה סדנאות כתיבת נון-פיקשן אישי.

יונתן פיין, יליד 1984, סופר ומתרגם ספרות איטלקית. זכה במלגת "בוסתן" מטעם הספרייה הלאומית לשנת תשע"ז, בפרס שרת התרבות ליצירות ביכורים לשנת תשע"ה ובפרס הרי הרשון לכתיבה ספרותית מטעם האוניברסיטה העברית לשנת תשע"ג. ספרו האחרון, "הבוסמן", ראה אור בשנת 2017 בהוצאת אפיק. "המידות הקטנות" מאת נטליה גינצבורג, ראה אור בתרגומו ב-2019. נשוי לטל ואב לזוהר.

גיא פינקלשטיין, ילידת 1983, באר שבע. מתגוררת בתל-אביב. סופרת, משוררת, מחזאית ועורכת. הוציאה לאור שני ספרים, "העצלן שלא רצה להיות מלך" (זוכה מענק מפעל הפיס, הוצאת קרן, 2017), ו"ספר העיר"

(2019, הוצאת בלה לונה). מייסדת ומנהלת "לכתוב" – בית הספר לכתיבה יוצרת בדיונגוף סנטר. מייסדת ועורכת כתב העת "צ'יקיטיטו". רחל פרץ היא משוררת, מסאית ועורכת. ספריה: "מעשה לוט", קריאת-אצבעות בסיפור סדום ועמורה, הוצאה עצמית (2012); "כיפה אדומה | רק תני לו אויב", שירה ופרוזה, סדרת "כבר", מוסד ביאליק (2015). הספר זכה בפרס שרת התרבות ליצירת ביכורים ובפרס דיצני; "פרולוג לרצח", שירה ורישומים, הוצאה עצמית (2018).

דורית קלנר נולדה בראשון לציון. בעלת תואר דוקטור בכימיה מהטכניון בחיפה. השתלמה בקנדה ושימשה בתפקידים בכירים בתעשיית הפלסטיק בישראל. ספרה "עמקפלסט", שראה אור ב-2014, נכלל ברשימה הארוכה לפרס ספיר וזכה בפרס משרד התרבות ליצירה ספרותית. ספרה "עונות מעבר" (2017) זכה לציון לשבח בפרס ברנר וכן בפרס היצירה העברית ע"ש שולמית אלוני. כלת פרס היצירה לסופרים עבריים על שם ראש הממשלה לוי אשכול.

מעין רוגל, סופרת, תסריטאית, מפצחת סיפורים ויוצרת אימריסיבי. נשואה ואימא לילדה. ראו אור ספריה: "היינו יכולות לנסוע", "יער", "גם קופים נופלים מעצים" ו"מה את יודעת".

איריס רילוב היא פסיכולוגית קלינית, מנחת קבוצות ומתרגמת. לימדה בחוג לספרות עברית והשוואתית באוני' חיפה. פרסמה שירים וסיפורים בכתבי עת ספרותיים ובעיתונות היומית וזכתה בפרסים על כתיבתה. ספר שיריה "על ציר האפשר" יצא לאור ב-2019 בהוצאת פרדס, וספר פרוזה פרי עטה עומד לצאת בשנה הקרובה.

יודית שחר, משוררת חברתית, מורה לנוער בסיכון, מתגוררת בפתח תקווה. ספרה הראשון, "זו אני מדברת", יצא לאור ב-2009. ספרה השני, "לכל רחוב משוגעת משלו", יצא ב-2013. ספר נוסף עומד לראות אור בקרוב. גאולה שינה, סופרת ומשוררת, פרסמה עד כה ארבעה ספרים: "תמרה", "שימורי ארנבת (פרוזה)", "הר געש" ו"בו זמנית" (שירה). בשנת 2020 יראו אור שני ספרים נוספים, בפרוזה ובשירה. שיריה וסיפוריה הקצרים מתפרסמים בקביעות בעיתונות ובכתבי העת.

נועה שקרג'י, משוררת, עורכת וחוקרת. מייסדת שותפה ומנהלת של בית הספר לאמנויות המילה בירושלים. ספר שיריה "חותמת חום" (הקיבוץ המאוחד, 2017) זכה בפרס שרת התרבות למשוררים בראשית דרכם ובפרסים נוספים. עורכת שותפה של אנתולוגיית שירי התפילה "קרבת מקום" (ידיעות

ספרים, 2011) ואנתולוגיית השירה החברתית "מחאת כפיים" (מקום לשירה, 2013). דוקטורנטית בחוג לתקשורת באוניברסיטה העברית, חוקרת את תהליכי המדיטיזציה של הספרות בעידן הדיגיטלי. עורכת שותפה יחד עם פרופ' יגאל שוורץ וד"ר קציעה עלון של ספר המאמרים "מילת הכבוד של הרחוב" (גמא, 2019) המוקדש ליצירת רוני סומק.

ספרים שהתקבלו במערכת

אברמסקי שולה: "נאומי מנהיגים באזני מנהיגים", עיון, 2019, הוצאת כרמל, 522 עמ'.
אטינגר אסתר: "שלום לך דודי", פרוזה, הוצאת כרמל, 2019, עריכה: רן יגיל, 265 עמ'.
אילן אנטמן אביגיל: "אל תפסיקי באמצע", שירה, הוצאת כרמל, עריכה: דוד וינפלה, 126 עמ'.
גרוס אורית: "אספת דיירים", פרוזה, הוצאת כרמל, 2019, עריכה: ארנה קזין, 175 עמ'.
הרן גדעון: "מר ואלכה", פרוזה, פרדס הוצאה לאור, 2020, עריכה: אילנה ברנשטיין, 151 עמ'.
ויסמן דורית (עריכה): "נפש", אנתולוגיה (שירה), 2019, 308 עמ'.
חמיאל אפרים: "בין דת לדעת" חלק ב', עיון, הוצאת כרמל, 2019, 197 עמ'.
כהן אדיר: "קפה ושיר", שירה, אמציה הוצאת ספרים, 2020, 193 עמ'.
לבוביץ' ג'ורג'ה, דינה קטן בן ציון (תרגום מסרבית), פרוזה, הוצאת כרמל, 2019, 336 עמ'.
מאייר־קריגר שרון: "מבע של בעתה", עיון, פרדס הוצאה לאור, 2020, עריכה: נעם קצב ושלומית ליקה, 245 עמ'.
מיכאלי שי: "מכוסה בכוונות החמה", שירה, הוצאת עולם חדש, עריכה: דורי מנור, 126 עמ'.
מילר אליס: אוטוביוגרפיה, פרוזה, הוצאת עם עובד, 2020, עריכה: מיכל חרותי, 381 עמ'.
מינץ אושרית: "חזרת האביב", מחזה, הוצאת ארגמן מיטב. פורת דינה: "לי נקם ושילם", עיון, פרדס הוצאה לאור, עריכה: דפנה שופי, 419 עמ'.
פורת מיכל: "מסע החורף של ארני פרייס", פרוזה, הוצאת כרמל, 2019, עריכה: תלמה פרויד, 215 עמ'.
קיני־קפלן מלכה: "ימים פרוצים של חול", שירה, הוצאת עולם חדש, עריכה: אלי הירש, 79 עמ'.
רחמן חיים (תרגום ועיבוד): "דיואן הע'זלים", שירה, עריכה וייעוץ אקדמי: ד"ר סולי שאהוור, 2019, 587 עמ'.

רימון אור ענת: "אדם זה, שאינו אחד", עיון, פרדס הוצאה לאור, 2020,
עריכה: אהוד אמיר, 241 עמ'.
רינצלר פנינה: "שלושים רגעים שותקים", שירה, פרדס הוצאה לאור,
עריכה: דיתי רונן, 2019, 61 עמ'.
רמון מרתה / רמון דנה אלקה: פרוזה, הוצאת כרמל, 2019, עריכה: דנה
שילר, 348 עמ'.
שטיינפלד חיה (מייסדת הסדרה): "לממש את הפיל", עיון, הוצאת כרמל,
2019, עריכה: עמית פכלר, 323 עמ'.
שמואלי אלי: המשורר והחשפנית, פרוזה, הוצאת עם עובד, ספריה לעם,
2020, 272 עמ'.
שפירא שקד דלילה: "רעבה", שירה, פרדס הוצאה לאור, עריכה: אמיר
אור, 2019, 83 עמ'.